

Ustanovitelj in izdajatelj
Društvo katoliških pedagogov Slovenije in
Družba Jezusova

Svet revije
mag. Miran Žvanut
mag. Milan Bizant
Barbara Cergolj
Jože Mlakar
Marjan Peneš
dr. Andrej Perko
Marjeta Pisk
mag. Janez Poljanšek
Marija Šušteršič
Marija Žabjek

Odgovorni urednik
dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor
Erika Ašič
dr. Janez Gabrijelčič
dr. Dejan Hozjan
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
mag. Marijana Kolenko
dr. Nives Ličen
prof. Bernarda Mal
dr. Anton Meden

Naslov uredništva
Vzgoja, Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana
01/43-83-983
urednistvo@revija-vzgoja.si
info@revija-vzgoja.si
silvo.sinkovec@rkc.si
http://www.revija-vzgoja.si

ID za DDV
SI64231160

Transakcijski račun
SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom
Tiskarna Oman, Kranj

Tisk
Belin

Lektoriranje
Barbara Rodošek

Revija *Vzgoja* izhaja štirikrat letno. Cena izvida v letu 2024 bo 6,60 €. Naročnina za naročnike v Sloveniji je 26 € (tujina 36 €). DDV in poštnina sta všteta v ceno. Odpoved naročnine sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite na uredništvu ali na spletni strani. Prispevkov ne honoriram. Če naročniki svojega izvida ne prejmete na dom, prosimo, da nas o tem obvestite. Natisnjenih 1200 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancira Javna agencija
za raziskovalno dejavnost RS.

Jezik ljubezni

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent *DKPS* in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Jezik je most od človeka do človeka, od naroda do naroda, od srca do srca, od človeka do Boga. »Nič ni zunaj besede, nič ni brez nje. Tako je na začetku kakor na koncu, res ni mogoče drugače, ko pa je bila beseda ob nastanku sveta.« S temi preroškimi besedami Drago Jančar zaključí roman *Ob nastanku sveta*.

Ustvarili smo sto številčk revije *Vzgoja*. Četrto stoletje uporabljamo besede, da izražamo svoje misli in prepričanja, izkušnje o vzgoji in človeku. Poklic vzgojitelja je eden najlepših, saj je vzgojitelj priča nastajanju nove človeške osebnosti, enkratne in neponovljive, edinstvene, čudovite, s svojim poslanstvom. Otroci in mladi morajo odkrivati poti do znanja in poti, da bodo znali svoja srca napolniti z dobroto in lepoto, ljubeznijo in svetostjo. Zato imamo vsi veliko nalogo odkrivati jezik ljubezni, ki odpira vrata srca, da ga osreči. Kaj lahko napolni človeško srce sredi digitalizirane družbe? Denar, uspeh, slava? Biti človek pomeni odkriti sposobnost, da sprejemamo in naklanjamo ljubezen. Kakšen je človek brez ljubezni?

Vzgojiteljevo osnovno vzgojno sredstvo je govor. Vsaka beseda ima svoj pomen, dan ob nastanku sveta. Izobraževanje je zato napor, da učenec skupaj z učiteljem odkriva resničnost in jo ločuje od prividov. Odkrivati prave besede za zaznave, čustva, misli in doživljanje pomeni umestitev v resnično življenje. Brez te povezanosti se izgublamo v zmotnih prepričanjih in iluziji. V digitaliziranem svetu je ta naloga še bolj pomembna.

Besede tvorijo jezik, jezik ustvarja narod. Kot smo posamezniki enkratni in neponovljivi, s svojim poslanstvom, imajo tudi narodi svojo enkratnost. Gibanje Rastoča knjiga je letos na Navju dvignilo Deklico z rastočo knjigo s ploščico z napisom: »Z jezikom in knjigo smo, brez jezika in knjige si sam.« Avtor teh besed Tone Peršak je ob tem dejal: »... pomen besede 'smo' je vsaj enako pomemben kot pomen besede 'sem' [...] kajti zbir posameznikov, ki

beremo isto knjigo, je že tudi skupnost ...« Marko Lotrič, predsednik *Državnega sveta*, je na 5. mednarodni konferenci o vzgoji za ljubezen do domovine in države v Cerknici poudaril, da je »slovenski jezik brez dvoma srž naše samobitnosti«, »ena od osnovnih sestavin slovenske kulture in nacionalne identitete«. Lotrič še pravi: »Nihče drug kot le mi sami ne more našega jezika čutiti, kot ga čutimo mi, ki v tem jeziku sanjamo in razmišljamo, in nihče drug kot mi ni dolžan, da slovenski jezik ceni, spoštuje in zanj skrbi vedno in povsod.« Lahko rečemo, da z jezikom ustvarjamo slovenski 'smo'.

Ob nastajanju stotih številčk revije *Vzgoja* je nastajala nova skupnost, v kateri smo povezani avtorji člankov, ekipa *Vzgoje* in bralci. Revija *Vzgoja* je povezala veliko ljudi v široko družino, ki razmišlja o vzgoji. Revija *Vzgoja* ustvarja pedagoški 'smo'.

Ko beremo isto besedilo, nas povezuje jezik, pomen besed, duh besed. V človeški duši odmevajo glasovi prvotnega jezika. Ta ljudi po duhu zbližuje, ustvarja komunikacijo in povezanost. Duh razodeva potrebna spoznanja in odgovore na naša vprašanja. Kdor je umirjen, čist in predan v ponižnosti, sliši ta notranji glas. Predstavljam si, da so bili veliki duhovi, ki navdihujejo človeštvo skozi stoletja – filozofi, umetniki, pisatelji, ustvarjalci, znanstveniki, mistiki – povezani s tem virom spoznanja. So večni navdih, ker govorijo iz globine duha. Iz njih črpamo vse potrebno za svoj duhovni in fizični razvoj. Če izgubimo to povezanost, drvim v prepad. Ne more biti drugače.

Verjetno so otroci edini, ki zmorejo razumeti svetost besede in jezik stvarstva. V njihovih dušah se še prepleta prvotni jezik, zato so čiste otroške duše naše velike učiteljice. Na začetku je bila beseda. Samo besede iz prvotnega pomena nas povezujejo z resničnostjo, omogočajo preživetje, ohranjajo odnose, ustvarjajo in polnijo človeško srce z mirom in srečo. Učimo se biti ljudje, polni ljubezni. ◀

Vzgoja za učiti se biti

... Z učenjem postajamo bolj modri, da lahko koristno in pravilno uporabljamo svoje znanje in sposobnosti, da se zavemo, kdo smo v odnosu do drugih. Z izobraževanjem se ne nazadnje učimo kontrolirati svoje obnašanje, spoštovati druge ljudi in razvijati sočutje do njih. ...

Učimo se živeti v skupnosti

... »Člani mreže Unesco pridruženih šol delujejo v duhu kulture miru in nenasilja, strpnosti in sodelovanja, sprejemanja drugačnosti, v poglobljeni skrbi za osebnostni razvoj vsakega posameznika in za ohranitev naravne in kulturne dediščine ter širše, našega skupnega doma – planeta Zemlje.« ...

Z jezikom in knjigo smo, brez jezika in knjige si sam

... Kadar berem knjigo, vedno vstopam v razmerje »sva«, vsaj v slovenščini, oziroma tudi v razmerje »smo«, kajti zbir posameznikov, ki beremo isto knjigo, je že tudi skupnost in ta skupnost z izkušnjo, ki jo doživi ob branju, hočeš nočeš deluje na skupnost v celoti, ki ji pripadamo. ...

Šola v verigah

... Šola mora biti avtonomen, posvečen svet, namenjen sobivanju in ustvarjalnemu vzgojno-izobraževalnemu sodelovanju učencev in strokovnih delavcev. Okolje, kjer bo šolanje naših otrok vrednota in pedagoško delo spoštovano. ...

Jezuitsko gledališče

... Glavni prispevek jezuitskega (čeprav večinoma latinskega) gledališča v Ljubljani je, da je zaradi dolge prisotnosti in rednih predstav omogočilo postopno zorenje tako igralcev kot občinstva. Oblikovalo je njihov dramski okus in postavilo temelj za nadaljnji gledališki razvoj. ...

Uvodnik

- 3 *Silvo Šinkovec: Jezik ljubezni*

V žarišču: Srce, polno ljubezni

- 5 *Marijana Kolenko: Učimo se biti človek*
7 *Anton Jamnik: Srce govori srcu*
10 *Andrej Perko: Vzgoja za učiti se biti*
12 *Verena Perko: Vseživljenjsko učenje za biti*
15 *Ksenija Fänrich Vuga: Učimo se živeti v skupnosti*
17 *Silvo Šinkovec: Pedagoška zasnova*
19 *Tone Peršak: Z jezikom in knjigo smo, brez jezika in knjige si sam*
21 *Erika Ašič: Jezik niso le pravila – v njem je srce*
23 *Angelca Žerovnik: Ob izidu 100. številke revije Vzgoja*

Naš pogovor

- 24 *Irena Zevnik: Dramska igra: Virtualni pogovor z Antonom Martinom Slomškom: »Kdor hoče druge vneti mora sam goreti!«*

Biti vzgojitelj

- 28 *Matija Horvat: V primežu preteklosti in ohranjanju enoumja*
30 *Verena Perko: O pomenu revije Vzgoja*
30 *Marjan Škvarč: Zgodba o godcu*

Vzgojni načrt

- 31 *Roman Brunšek: Šola v verigah*
33 *Robert Tekavec: Spolne zlorabe otrok preko interneta*
34 *Jože Mlakar: Vzgoja ob stoti številki revije Vzgoja*

Starši

- 35 *Benjamin Tomažič: (Samo)vzgoja prihodnosti*
37 *Sašo Božič: Zakonodaja in pravo v šolstvu*

Področja vzgoje

- 39 *Milček Komelj: K nebu plamteče goreče srce*
41 *Monika Deželak Trojar: Jezuitsko gledališče*

Duhovni izziv

- 43 *Jože Ramovš: Prijateljstvo je lepa pot v duhovnem razvoju*
44 *Matevž Vidmar: Stokrat »vzgoja«*
45 *Tanja Povšnar Vrečar: Tisti, ki me pozna*

Izkušnje

- 46 *Marjeta Tratnik Volasko: Deklica z rastočo knjigo je dobila nov list*
47 *Silvo Šinkovec: Podjetje in knjiga*
49 *Marjan Škvarč: Zgodba o treh modrih*

Letno kazalo

Iz življenja DKPS

Summary

Učimo se biti človek

■ **Marijana Kolenko**, mag., prof. ped., ravnateljica *Osnovne šole Lava* v Celju. Ima izkušnje s poučevanjem, šolskim svetovalnim delom, predavanji o komunikaciji in retoriki ter pisanjem strokovnih člankov. Na *Mednarodni fakulteti za družbene in poslovne študije* predava o poslovnem bontonu.

Ljubezen – ljubeznivost – biti ljubljen – biti sprejet – spoštovanje – iskrena čustva – človekoljubnost – dobrota – dobrotljivost – pomoč – podpora ... Kako razviti to bogastvo čustev, občutij, lastnosti, trajnih znanj in ravnanj pri današnji mladi generaciji, ki je pred znanimi in neznanimi težavami ter izzivi?

Tokratna tema žarišča v osrednji prostor razmišljanja postavlja ljubezen, vero, človečnost, čustveno stabilnost, ljubezen kot univerzalno govorico naklonjenosti na vseh ravneh, kar predstavlja odlično izbiro v času zaznane odtujenosti, razčlovečenosti, prevlade tehnologij, apatičnosti mladih. Ljubezen, ki izraža naklonjenost, sprejemanje, dobroto, iskrenost, resnicoljubnost, veselje, srečnost, zadovoljstvo, pomirjenost, notranji plamen in polnost bivanja.

Kje se učimo ljubezni?

Primarno družinsko okolje je prostor, kjer se otroci prvič srečajo s čustvom ljubezni (imeti rad, ljubiti), z občutki ljubezni, topline, sprejetosti, a le v tistih toplih domačih okoljih, kjer vlada dobra, iskrena komunikacija, kjer si kažejo čustva, kjer se učijo ljubiti drug drugega, kjer imajo otroci zgled ljubečega odnosa med staršema in kjer si z naklonjenostjo in srčnostjo pomagajo ter se podpirajo. A vendar se nam postavi vprašanje: Ali so vsi otroci deležni spodbudnega in ljubečega odnosa? So vsi starši sposobni ljubeče delovati in graditi ljubezniv ter srčen odnos do otrok, ko hitijo od materialne dobrine do dobrine in pozabijo, kako vredno je zaustaviti korak, si vzeti čas za tople pogled, objem, prijazno in spodbudno besedo ter to pokloniti lastnemu otroku? So starši sposobni medsebojnega ljubečega odnosa, saj dejstva, ki smo jim vsakodnevno priča v šolah, kažejo popolnoma drugačen obraz.

Zadnjih nekaj let se v šolah srečujemo z naslednjimi situacijami: vedno večje število ločenih staršev, deljenih skrbništev, boj za otroke, podajanje otrok iz tedna v teden iz ene primarne celice v drugo – na tej poti

se izgubi največ ljubezni in dobrih občutkov, opazamo veliko sovražnosti ter nepriemerne komunikacije med partnerjema, kar otroci gledajo in doživljajo iz dneva v dan ter sidrajo napačne vzorce 'zdravih – ljubečih' odnosov ...

V takšnih pogojih se otroci in mladostniki znajdejo na veliki čustveni preizkušnji, so priča negativnim ter neljubečim vzorcem in ne morejo razviti pozitivne podobe ljubezni med otroki in starši, opazovati, kako deluje ljubezen med partnerjema (staršema), kako se gradi iskren, čustven, odprt, empatičen odnos, ki zadovolji potrebo po varnosti in ljubezni, ki jo potrebuje vsak, ne glede na starost in spol. Tako je ljubezen, ki je v zgodovini opevana kot najvišje občutenje, univerzalna moč, ki poganja človeka k človečnosti in človekoljubnim dejanjem, na veliki preizkušnji.

Šola kot priložnost za razvoj čustev ljubezni, naklonjenosti, čustvene stabilnosti

Šola nikakor ne more nadomestiti vseh primanjkljajev primarne družinske celice ali negativnih družbenih pojavov (med njimi razcvet tehnologij), ki pogosto dodatno otežujejo naše šolsko delo. Prav tako smo v šolah zadnja leta ujeti in razpeti med cilje učnih načrtov, usmerjenostjo v visoke rezultate, tekmovalnost, ki otroke postavlja na poligon 'biti najboljši', a žal ne kot človek. Starši in otroci vsako leto bolj hlepijo po visokih ocenah – po biti najboljši, najuspešnejši, najučinkovitejši, kar nakazuje na drugi strani na pomanjkanje časa in prostora za razvoj osebnosti, razvoj zdravih čustev, predvsem pa občutij in bližine.

V teh okoliščinah in pogojih je izjemno pomembno, da se ravnatelji in učitelji zavedajo realne situacije – odsotnosti pomembnega dela vzgoje za stabilno čustveno plat osebnosti – in da iščejo priložnosti za izboljševanje stanja. Kljub trenutnemu stanju moramo v šolah ustvariti pogoje in prostor za učenje medsebojnih odnosov, kajti če se še šole izneverimo temu poslanstvu, bo škoda pri otrocih nepopravljiva. Na tej točki se mi postavi še eno pomembno vprašanje: Kakšna bo naša družba čez deset ali dvajset let, ko bodo državo vodili mladi brez sočutja, ljubezni, srčnosti, spoštovanja?

Šola, ki se zaveda odgovornosti za celovito oblikovanje osebnosti otrok in mladostnikov, šola, v kateri se ravnatelji in strokovni delavci zavedajo, da se izgubljeni čas nikoli ne more nadomestiti – še posebej na čustveni ravni, šola, ki skrbi za kakovostno oblikovane učitelje, močne na osebnostni ravni ter s pozitivnimi osebnostnimi lastnostmi, zagotovo lahko v okviru učnih načrtov in bogatega razširjenega programa najde prostor in možnosti za čustveni razvoj osebnosti pri učencih, ki izhaja iz primarnega odnosa med učiteljem in učencem.

Kounin meni: »Učitelj si najboljši odnos z učenci zagotovi, če jim prisluhne, jih razume in spodbuja, če jim pomaga in kaže interes za njih kot osebe, če jih spoštuje, ceni in kaže, da mu je mar za njihovo dobro« (Kounin, 2006 v Rutar Ilc, 2019).

To je lahko pomembno izhodišče za iskanje priložnosti za učitelje. Še posebej pri otrocih in mladostnikih, ki se ne znajdejo v čustveno turbulentnem obdobju, občutja težko pravilno umeščajo v svoje razumevanje. To velja zlasti za mladostnike,

ki so danes pod vtisom potvorjenih podob tega univerzalnega čustva oziroma čustvenega stanja, saj jih od povsod nagovarjajo in medejo napačne podobe ljubezni. Prav tu lahko učitelji opravijo svoje najpomembnejše poslanstvo.

Pomemben vpliv vodstva šole

Tako sem se zadnja leta tudi sama mnogokrat vprašala, kaj je sploh možno narediti v tem zelo kaotičnem času, kako lahko v šoli z zelo jasno določenimi učnimi načrti, cilji, smernicami, kompetencami ... najdemo prostor za razvoj čustev in občutkov – med njimi tudi ljubezni, ljubeznivosti, čutnosti. Sprašujem se, kako čustveno bogati so danes otroci in mladostniki glede na to, da jih obdaja drugačen, izmaličen, odtujen svet odraslih, materialno bogatih, vsemogočnih ljudi, zazrtih v materializem (imeti več, boljše ter se s tem vzpenjati po lestvici družbenega statusa).

Na *Osnovni šoli Lava* smo si naredili prostor tudi za lepe zgodbe in čustveno bogate priložnosti, pri katerih mladim kažemo, kako pomembno je razviti čustveni del osebnosti, kako pomembno se je učiti ljubečega odnosa na vseh ravneh: doma, v vsakdanjem življenju, med sošolci v šoli, med njimi in učitelji, med njimi in starejšimi.

Prostor smo si naredili v okviru številnih prizadevanj za odprte in iskrene medosebne odnose, za humana in dobrodela dejanja. Veliko prostora smo si naredili v okviru projekta Rastoča knjiga, kjer je ljubezen v središču abecede odličnosti, mojstrstva in etike. Že nekaj let učitelji in učenci sistematično in usmerjeno spoznavajo abecedo odličnosti, ki jim pomaga, da postajajo dobre, sočutne, ljubeznive osebnosti. Mnogokrat se vračamo k izjemni misli enega izmed odličnih Slovencev Borisa Pahorja (tudi ustanovitelj gibanja Rastoča knjiga), ki je zapisal: »Edino ljubezen bo rešila človeštvo!« V nadaljevanju je razmišljal: »O smrti kakor o ljubezni se človek lahko pogovarja samo sam s sabo ali pa še z ljubljenim bitjem, s katerim se je zlil v eno. Niti smrt niti ljubezen ne preneseta prič. Dandanašnji smo pravzaprav siromašni zavoljo prevelike množice podob in vtisov. Raz-

mrvali smo svojo ljubezen in se ji oddaljili. Naredili smo prav narobe od tega, kar delajo čebele – raztrosili smo cvetni prah nad milijon predmetov in kljub tihemu glasu, ki nam to zanika, zmeraj še upamo, da bomo nekoč imeli toliko časa na razpolago, da bomo spet napolnili svoj izpraznjeni panj« (Pahor, 2010).

Njegovo izjemno razmišljanje o pomanjkanju ljubezni in odtujenosti dojemam kot klic na pomoč, da bi se prebudili ter ustavili odtujevanje in začeli pri mladih generacijah ponovno vzpostavljati ravnesje, jih učiti ljubezni, človečnosti, povezanosti, varnosti. Zato v okviru naše šolske Rastoče knjige z ljubeznijo gojimo lepe občutke, otrokom omogočamo spoznavanje tistega dela njihove osebnosti, ki je v zadnjih letih v družinskem okolju nekoliko spregledana.

Učiti se biti

Smo tudi aktivni člani družine *Unescovih šol*, kjer vsebinsko iščemo možnosti za razvoj četrtega stebra »biti«. Unescov dokument *Učenje – skriti zaklad* kot četrti steber vzgoje poimenuje učiti se biti. Ne samo imeti, ampak biti, biti človek, postajati Človek.

Smo tudi šola, ki že dolga leta pri učencih sistematično razvija in gradi humanost, dobroteljskost, prostovoljstvo. Prostovoljstvo, ki je dejavnost, v kateri je poleg dobrote, dejanj dobrotljivosti veliko prostora, da se z otroki pogovarjamo o ljubezni: do šibkejših, do ranljivejših, do starejših, do prizadetih, do duševno bolnih, do hendikepiranih, do tistih, ki jim je življenje obrnilo hrbet ... ter tudi o ljubezni kot nevidni sili, ki nas dela ljudi, sr(č)ne, zadovoljne ... Otroke vključujemo v številne humanitarne akcije, da aktivno in z dejanji preizkušajo svoje 'srce'.

Na tem področju pogosto uporabljamo priročnik *To sem jaz*, v katerem so teme, ki pomagajo učiteljem in učencem na njim razumljiv način razumeti zahtevnejše vsebine, predvsem pa jim približajo tabu teme. Zelo dobrodošle so teme: o ljubezni, samozavesti, čustvih, številnih tabu temah, ki se jim izogiba tudi večina staršev. V pogovorih z učenci odpirajo teme o zaljubljenosti in ljubezni, ki nimata starostne omejitve. Sta močni ču-

stvi, na krilih katerih bi lahko poleteli v veselje! Ko začneta ugašati, pa bi se najraje skrili pred svetom. Na srečo se lahko zaljubimo večkrat, na hitro, za kratek ali daljši čas. Zaljubljenost lahko s časom preide v pravo ljubezen. Ta potrebuje veliko nege, da se krepí in ohranja skozi čas. Na dileme in vprašanja »Kako mu/ji povedati, da mi je všeč?«, »Kakšen naj bo prvi poljub?«, »Zakaj me ne mara več?« ni enotnih odgovorov, še manj univerzalnih nasvetov. Prav zato so pomembni tovrstni pogovori.

Izpostavljam le nekaj možnosti, kjer kljub vsem omejitvam, ki smo jim priča v učnih programih, lahko najdemo možnosti za razvoj celovite osebnosti mladih. Pogoj je, da je celovito oblikovan ravnatelj sam, da vodi z ljubeznijo, srčnostjo, predanostjo in na ta način vabi tudi učitelje. Predvsem pa je pomembno, da so strokovni pogovori v šoli namenjeni tudi temam, da skupaj iščemo priložnosti in utrjujemo prepričanje, da je poleg doseganja ciljev in učnih rezultatov pomemben tudi razvoj čustev, empatije, srčnosti, ljubezni ...

Učitelji kot vrhovodci

Prihodnost je za mlade in odrasle velika neznanka. V času evlucijskih sprememb, preobrazbe družbe in skupnosti v nam neznane oblike in načine življenja se počutimo kot vrhovodci. Smo polni adrenalina, vzhičenosti nad tem, kaj vse nam je omogočeno, opiti od moči tehnologij, a se hkrati sprehajamo po vrvi brez opore, saj imamo občutek, da se nam nič ne more zgoditi. Občutek, da zmoremo vse, znamo vse, lahko imamo vse. Zato bi morali kritično presoditi, kje so meje novega sveta in kaj se bo dogajalo predvsem z našo mlado generacijo. Generacijo, ki sama ni sposobna presojati številnih pasti, ki prežijo nanjo. Predvsem pa generacijo, ki je pogosto oropana čustev, ki jih odrasli nismo več sposobni deliti z njimi. A ljubezen še vedno biva v mnogih posameznikih, ki jim je mar za Človeka!

Literatura

- Boris Pahor (2022). Wikinavedek. Pridobljeno 19. 11. 2023 s spletne strani: https://sl.wikiquote.org/wiki/Boris_Pahor.
- Rutar Ilc, Zora (2019): *Interno gradivo za izobraževanje (ppt) v okviru ZRSŠ, projekt POGUM*. Ljubljana.

Srce govori srcu

Cor ad cor loquitur

■ **Anton Jamnik**, ljubljanski pomožni škof, dr. teologije, poučeval je na *Škofijski klasični gimnaziji*, predava filozofijo, filozofijo religije in etiko (poslovno etiko). Aktivno sodeluje z nekaterimi univerzami in visokošolskimi ustanovami doma in v tujini. Udeleževal se je na področju ustanavljanja *Katoliške univerze* v Sloveniji. Od leta 2008 je redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* s sedežem v Salzburgu. Od leta 2022 je pri *Slovenski škofovski konferenci* zadolžen za katoliške medije ter za Slovence v zamejstvu in tujini.

Učiteljeva, vzgojiteljeva osebnost je vedno v središču vzgoje. Če nekdo nečesa nima, če tega, kar uči, sam ne živi, potem drugemu ne more ničesar dati, v njem ne more prebujati veselega pričakovanja samega sebe. Se bomo ob tem vsi starši, učitelji in vzgojitelji zamislili ter se vprašali, ali samo o nečem govorimo ali to tudi smo? Resnična pedagogika se začneja v naših srcih, v žaru našega bivanja.

Učenje je veselo pričakovanje samega sebe

Vprašanja, ki so povezana z vzgojo in izobraževanjem, so vedno aktualna. V intervjuju Petra Sloterdijka za 14. številko McKinsey Wissen, ki je bila posvečena izobraževanju (Kahl, 2005), so zapisane ključne misli, ki nagovarjajo in pedagoge od vrtcev do univerz kličejo k razmišljanju. Navajam misel iz intervjuja: »Učitelji so ljudje, ki pogosto verjamejo, da je vselej boljše nekaj razložiti kot nekaj storiti. Vse bolj jasno se namreč kaže, da jedru učenja s klasičnimi šolskimi sredstvi ne pridemo blizu. [...] Ob tem pa vnašajo otroci, dijaki, študentje v učni proces svojo radovednost, svoje navdušenje, ta neprecenljivi medij veselega pričakovanja samih sebe. To veselo pričakovanje svojega lastnega naslednjega stadija je natančno tisto, kar se pričakuje in iz česar lahko izide 'učni libido' kot dejanski osebnostni in družbeni kapital. In didaktika, ki to spoštuje, ravna povsem drugače kot šola, v kateri pedagogi nastopajo z gesto: 'Se boste že še čudili in jaz bom tisti, ki vam bo to pokazal.'« Ali učitelji vedo, čemu danes izobražujejo in 'za kaj' vzgajajo otroke, če jih sploh še vzgajajo? Je 'učni libido' v Sloveniji dejansko osebnostni in družbeni kapital? Je v sodobni slovenski šoli dovolj prostora za celega človeka ali le za njegove faktografske, družabne, internetne in kompetitivne odvoде? V kakšnem razmerju je sodobna

didaktika do izvirne človeške avtodidaktike? Je učenje v Sloveniji 'veselo pričakovanje samega sebe', svojih bodočih stanj, sposobnosti, razgledov in odločitev, darov, presenečenj nepričakovanega ali pa prej negativ vsega tega?

Srce govori srcu

Kako poiskati rešitev na ta vprašanja? Zelo poučen in čudovit zgled nam je pri tem John Henry Newman, ki ga je papež Benedikt XVI. ob svojem obisku v Veliki Britaniji razglasil za blaženega. Nič ne pomagajo naslovi, doktorati in druge reference,

če učitelj, vzgojitelj ali profesor, ni najprej tisti, ki je osebnost, se trudi živeti, kar govori, izžareva harmonijo bivanja, ki je najboljša 'pedagoška metoda'. Newman je to povedal na navdihnjen način. Njegova misel, ki je nastala v 19. stoletju, je vedno bolj aktualna in pomeni lepo izhodišče, da te besede vzamemo zares in se vprašamo, koliko jih živimo, koliko so zares naša 'pedagogika'.

Srce govori srcu (*Cor ad cor loquitur*) – ta izrek je bil temeljno vodilo njegovega življenja – je Newman našel pri sv. Frančišku Saleškem, in sicer v daljšem pismu, ki ga je svetnik leta 1604 pisal škofu v Bourgesu. Ko Frančišek razpravlja o pridiganju, med drugim zapiše: »Naše besede naj bi prihajale bolj iz srca kakor z ustnic. Navsezadnje je srce tisto, ki govori srcu, usta govorijo le ušesom ... Očetje iz starodavnosti in vsi, ki so obrodili sad, [...] so govorili od srca do srca, kot govorijo dobri

Foto: Petra Duhannoy

Foto: BS

očetje svojim otrokom. Osebe imajo vpliv na nas, glas nas omeči, pogled nas obvlada, dejanja nas vnamejo.«

Učiteljeva, vzgojiteljeva osebnost je vedno v središču vzgoje. Če nekdo nečesa nima, če tega, kar uči, sam ne živi, potem drugemu ne more ničesar dati, v njem ne more prebujati veselega pričakovanja samega sebe. Zato je Newman vedno poudarjal nenadomestljivo vlogo učitelja, duhovnika in duhovnega voditelja. Tako je razumel tudi vlogo tutorja v Oriel Collegeu v Oxfordu. »Resnica vstopa v duha učenca prek oči in ušes, prek čustev, domišljije in razuma.« Noben akademski sistem ne more uspešno delovati brez osebnega vpliva učiteljev. »Kjer je (osebni) vpliv, tam je življenje, kjer ga ni, tudi življenja ni. [...] Akademski sistem brez osebnega vpliva učiteljev na učence je kot polarni mráz in bo ustvaril zaledenelo, okamnelo in togo izobraževanje, nič drugega,« je zapisal Newman.

Kardinalsko geslo Srce govori srcu, ki si ga je Newman izbral, osvetljuje njegovo pojmovanje oznanjevanja, poučevanja in vzgoje. Spominja nas na pomen, ki ga je pripisoval prijateljem in skupnosti, prvenstvu osebnosti, poudarjanju celovitosti človeka. Srce govori srcu, Božje srce človekovemu srcu – v učlovečenju Božjega

Sina in v zakramentalnem življenju Cerkve. Človekovo srce govori srcu drugih, ki iščejo vero, želijo ob šolanju bolj polno zaživeti, se veseliti samih sebe ali pa jih mučijo dvomi. Takšno srce je bilo tudi v Newmanovih prsih in je govorilo nešteto srcem v šolah in na univerzah v Oxfordu, Birminghamu, Dublinu in Rimu v njegovem času in z nevsiljivo močjo govori tudi ljudem našega časa. Se bomo ob tem vodilu vsi in še posebej starši, učitelji in vzgojitelji vsaj malo zamislili in se vprašali, ali samo o nečem govorimo ali to tudi smo? Resnična pedagogika se začneja v naših srcih, v žaru našega bivanja, to pa v otrocih, dijakih, študentih zares prebujata smoter poučevanja in vzgoje, namreč da je »učenje veselo pričakovanje samega sebe«.

»Ko sem videl tvoje darove ...«

»Ko sem videl tvoje darove, sem te vzel v svoje dlani in te spodbujal. Nisem ti dovolil, da bi hodil leno, spodbodel sem te in te večkrat priganjal. Še zdaj ravnam tako, toda zdaj že tečeš in spodbujaš še mene.« Besede, ki jih je mislec Seneka zapisal prijatelju Luciliju, so spodbuda, da vsakdo v svoji vlogi (učitelji, vzgojitelji, starši, učenci ...) razmisli, kako šolo narediti bolj ustvarjalno, bolj osebno, da bo zares celo-

vito gledala na učenca kot subjekt vzgoje. Učenci ne smejo postati samo sredstvo, v katerega se skuša z različnimi metodami in tehnikami spraviti čim več podatkov, formalističnega vedenja, ki nima nobene prave povezave s konkretnim življenjem. Z njimi smo in za njih, da rastejo v znanju, modrosti, da osebnostno rastejo, da plemenitijo svojega duha, da širijo svoje kulturno obzorje, da rastejo v odgovornosti do bližnjega. Šola, ki ne upošteva te razsežnosti človekovega bivanja, zgreši bistvo svojega poslanstva.

»Nisem ti dovolil, da bi hodil leno,« je zapisal Seneka. Za čas, v katerem živimo, je značilno splošno razmišljanje, kako na čim lažji, udoben in prijeten način priti do cilja. »Uživam, prijetno mi je, zakaj bi se mučil z različnimi življenjskimi vprašanji ... ta trenutek je iz življenja treba čim več potegniti ...« Žalostno je, če tudi šola gradi na takšni logiki in tako mlade prepušča nihilističnemu odnosu do življenja in etični skepsi, ki vedno bolj vodi v fragmentarnost bivanja in izgubo veselja do življenja. Mladi skrivajo v sebi mnogo lepih darov, zato je posebna naloga vseh, ki delujejo na področju šolstva, da jim pomagamo odkrivati darove, iz katerih bi mladi rasli in bili pripravljeni za njihov razvoj tudi kaj žrtvovati. Odpoved iskanju temeljev

ter utrujena in razočarana prepuščenost nevarnim tokovom skepse je po besedah papeža Janeza Pavla II. (ko je prvič obiskal Slovenijo) največja nevarnost sodobnega človeka. Populistična in permissivna vzgoja je na prvi pogled za mlade zelo privlačna, toda gledano malo globlje in bolj dolgoročno pomeni ponižanje človeške osebe, ki vodi v vedno večjo mlačnost in življenjsko nemoč. Takšen človek je v zaprtosti vase, izgubi etičnega horizonta in vedno večji apatiji vedno bolj odprt (ali celo čuti potrebo) za manipulacijo. Zdi se, da to nekaterim očitno ustreza in na to računajo. Prav zaradi tega je danes še toliko bolj potrebno mlade vzgajati v samostojne osebnosti, ki se ne bodo po načelu 'prijetnosti' prepustile splošnemu toku javnega mnenja, ampak bodo znale razmišljati s svojo glavo, bodo znale biti kritične ter v svojem življenju zagovarjati in živeti temeljne vrednote bivanja.

»Ko sem videl tvoje darove, sem te vzel v svoje dlani in te spodbujal,« nam pravi Seneka. Ali ne bi bilo žalostno in krivično do mladih, da jim ne bi omogočili, da bi razvili svoje darove in jih spodbujali, da so na poti iskanja močni in pogumni in da si v življenju postavijo zahtevne cilje? Ja, zares že tečejo, naj spodbudijo tudi nas!

Sedem stebrov, na katerih naj temelji sodobno šolstvo

1. Duhovno življenje, ki omogoča mladim, da si postavijo vprašanje o smislu svojega bivanja in iščejo odgovore na vprašanja svoje vere. Vsaj predmet Religija in etika bi bil nujno potreben na ravni osnovne in srednje šole, saj temeljno poznavanje krščanstva in drugih verstev sodi k splošni izobrazbi. Prav tako je nujno, da so učenci in dijaki seznanjeni s temeljnimi vprašanji etike. Prav ta je namreč prostor dialoga med ljudmi različnih prepričanj.
2. Dijaki naj pridobijo temeljne vsebine klasične izobrazbe (grščina, latinščina), ki je še posebej pomembna v času poplitvenega in empirističnega pogleda na življenje, saj klasična besedila (grška, latinska) odkrivajo ves realizem in celovitost temeljnih življenjskih vprašanj.

3. Poseben pomen naj ima umetnost, ki govori o skrivnostnih globinah človekovega bivanja, iskanja, hrepenjenja, ustvarjanja, o tem, da življenja in vsega bivajočega nikoli ne moremo obvladati, ampak ostaja odprto, da ga v svojem čudenju vedno znova odkrivamo.
4. Prostovoljno delo bi moralo imeti v šolstvu središčno mesto, saj mlade vzgaja za čut odgovornosti do bližnjega. Naj doživijo, da je človek najbolj srečen takrat, ko se izmakne svoji egocentrični zaprtosti vase in naredi nekaj dobrega za drugega.
5. Socialna razsežnost je v času težkih gospodarskih razmer posebnega pomena. Pomagati je treba učencem, ki so v težkem materialnem stanju. Pomembni so različni skladi, pomoč s strani Karitas itd.
6. Pomembna je kakovostna izobrazba, znanje, ki ni namenjeno samo sebi, ampak vodi k ustvarjalnemu bivanju. Prehajati od spoznanja k načinu življenja. Poročilo mednarodne komisije o izobraževanju za 21. stoletje, pripravljeno za UNESCO (Delors, 1996), poudari štiri temelje vzgoje in izobraževanja, zato mora sodobna šola enakovredno gojiti vse štiri:
 - a. učiti se, da bi vedeli;
 - b. učiti se, da bi znali delati (od spretnosti do usposobljenosti ...);
 - c. učiti se, da bi znali živeti v skupnosti in eden z drugim (trud za skupne cilje ...);
 - d. učiti se biti (z veseljem biti to, kar si, sprejemanje samega sebe, oblikovanje lastne identitete ...).
7. V času individualizma je posebej pomembna vzgoja čuta za skupno dobro, saj je človek družbeno bitje in je od vsakega posameznika odvisno, v kakšni družbi in državi bomo živeli.

Pomen timskega in občestvenega dela: ljubezen, odpuščanje, poslušanje, služenje, nihče ni izključen

Pedagogika srca, ki pomeni veselo pričakovanje samega sebe, se začena v skupnosti. Na svetovnem srečanju mladih v

Riu de Janeiru je papež Frančišek ob ključni maši poudaril, kako je pomembno, da se odločimo za pot in ob tem preganjamo dvome, strahove: »Pojdite, ne bojte se, služite.« Večer prej je pri vigiliji in celonočni molitvi mladim na srce položil naslednjo spodbudo, ki je še kako aktualna za nas: »Jezus nas vabi, da mu sledimo vse življenje, vabi nas, naj bomo njegovi učenci in da 'igramo v njegovi ekipi'. Mislim, da vas ima večina rada šport! Tako tukaj v Braziliji kot v drugih državah je nogomet nacionalna strast. Kaj naredijo igralci, ko jih povabijo v ekipo? Trenirajo, in to zelo veliko! Tako je tudi v življenju Gospodovih učencev. Sveti Pavel pravi: 'Vsak tekmovalec pa se vsemu odreče, oni, da prejmejo venec, ki ovane, mi pa nevenljivega.' (1 Kor 9,25) Jezus nam ponuja nekaj večjega od svetovnega prvenstva! Ponuja nam možnost izpolnjenega in rodovitnega življenja; prav tako nam ponuja prihodnost z njim, ki ne bo imela meja, večno življenje. Ampak prosi nas, da treniramo, da 'pridemo v dobro formo', da se bomo pogumno soočili z vsako življenjsko situacijo in pri tem pričevali svojo vero. Kako pridemo v dobro formo? Ko se pogovarjamo z njim: z molitvijo, ki je naš vsakodnevni pogovor z Bogom, ki nas vedno posluša. S pomočjo zakramentov v nas raste njegovo življenje in tako nas združujejo s Kristusom. Z ljubeznijo drug do drugega, ko se naučimo poslušati, razumeti, odpuščati, sprejemati in pomagati drugim. Vsakemu, brez izključevanja in preganjanja. Dragi mladi, bodite pravi 'Kristusovi atleti'« (papež Frančišek, 2013). Spoštovanje drugega je pot k sodelovanju. Vzgoja prihodnosti je skrb za celostni razvoj osebnosti, v to je vključeno učenje veščin ustvarjanja zdravih skupnosti in sposobnost razvijanja lastne osebnosti – do največje polnosti, ko človek najde smisel in izpolnitev življenja v podarjanju sebe drugim, v iskanju resnice, dobrote, lepote in svetosti.

Literatura

- Kahl, Reinhard (2005): Lernen ist Vorfreude auf sich selbst (Int. Mit Peter Sloterdijk). *McK Wissen* 14, September 2005. Dostopno na spletni strani: <https://www.brandeins.de/corporate-services/mck-wissen/mck-wissen-bildung/lernen-ist-vorfreude-auf-sich-selbst>.
- Delors, Jacques idr. (1996): *Učenje, skriti zaklad*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Vzgoja za učiti se biti

■ **Andrej Perko**, dr. psih. znanosti, specialist klin. psih. svetovanja, vodi zavod *Mitikas*. Je avtor in soavtor več knjig ter pisec strokovnih člankov v različnih revijah in časopisu.

Četrty steber UNESCO govori o učiti se biti in ugotavlja, da izobraževanje prispeva k celovitemu razvoju vsakega posameznika (k njegovemu duševnemu in telesnemu razvoju, čustvovanju, smislu za lepoto, k osebni odgovornosti in duhovnim vrednotam). Z učenjem postajamo bolj modri, da lahko koristno in pravilno uporabljamo svoje znanje in sposobnosti, da se zavemo, kdo smo v odnosu do drugih. Z izobraževanjem se ne nazadnje učimo kontrolirati svoje obnašanje, spoštovati druge ljudi in razvijati sočutje do njih.

Okolja učenja

Običajno učenje razumemo kot šolsko učenje. Šolsko učenje je samo del vsesplošnega učenja oz. izobraževanja in je seveda pomembno. Pozabljamo pa na učenje za življenje na vseh drugih področjih človekovanja. Na učenje biti človek, da se usposobimo za življenjske preizkušnje, da postanemo odgovorni posamezniki, ki se polno vključujemo v družbo, občestvo, družino ter odgovorno opravljamo naloge, ki nam jih življenje ponuja vsak dan. Da postanemo odprti svetemu in da spoznamo, kaj je bistvo naših hotenj.

Ključna vloga družine

Proces »učiti se biti« se za otroka nedvomno začne v družini, ob očetu in materi, ki sta najpomembnejši osebi v njegovem življenju. Družina daje osnove za zdrav osebnostni razvoj otroka in kasneje odraslega. V njej otrok ponotranja sporočila staršev in njihove vrednote. Družina otroku predstavlja prostor, kjer je sprejet zaradi njega samega, preprosto zaradi tega, ker je. Danes je družina v krizi, na preizkušnji, kajti nove teorije, ki so rezultat postmodernega časa, poskušajo ustvariti novega človeka, ki ga ne zanimajo več osnovna bivanjska vprašanja, ki odklanja vsakršno predhodno antropologijo. Današnji čas predstavlja trenutek, v katerem človekovo mišljenje ne dopušča notranjih omejitev. Človek je postal bog, vse je možno in nič ni več resnično. Ustvarja se nov človek, brez omejitev, brez navlake tradicije,

spoznanj naših prednikov. Vse je relativno, relativizem pa ne pozna in ne prizna nobene avtoritete. Porajajo se nove teorije spola, v katerih biološki spol ne igra nobene vloge več, kjer tradicionalna družina izgublja svoj pomen. S tem se zanika tudi vloga očeta in matere, ki sta biološko različna in nujna za zdrav otrokov razvoj. V ponorelem postmodernem času se jemlje moč predvsem očetu, ki se ga v histeričnem feminizmu kriminalizira in odriva na rob družbe. Brez očeta pa ni vzgoje, kajti vzgoja otrok je možna skozi vertikalne avtoritete, ki jo lahko predstavlja samo oče, ki je biološko drugačen od matere.

Vloga matere

Vsi razvojni psihologi poudarjajo pomen očeta in matere za zdrav otrokov razvoj. V prvem letu oz. pol leta, ko govorimo o simbiozi matere in dojenčka, je mati za dojenčkovo preživetje najpomembnejša oseba. Dojenček je ob rojstvu še vedno psihofiziološko del matere in ona je tista, ki sledi njegovim potrebam, ga doji, pestuje in pomirja. Znani raziskovalec dinamike odnosa med otrokom in materjo Donald Winnicott ugotavlja, da ne obstajajo dojenčki, ampak samo dojenčki z materami. V tem obdobju je materina vloga skrb za otroka, sposobnost, da sledi njegovim potrebam. To pa lahko naredi le tako, da je umirjena, zadovoljna, da ima ob sebi moža, očeta, ki skrbi zanj, ji pomaga in jo ima rad. V takšnem vzdušju se mati lahko popolnoma posveti novorojenčku

in že v tem obdobju (v prvem letu) se ob ljubečih starših postavljajo temelji otrokovega kasnejšega zaupanja do ostalih ljudi, sveta, ki ga obkroža. Če mati otroku ne nudi osnovne varnosti (razlogi so lahko različni, npr. poporodna depresija, težave v odnosu z možem, zasvojenosti ...), bo kasneje otrok do ljudi in sveta nezaupljiv in se tudi v odnosu z drugim spolom ne bo sposoben v polnosti predajati. Otrok ostaja na materini strani mostu vse do četrtega leta. Seveda je v otrokovem življenju vseskozi prisoten tudi oče.

Vloga očeta

Očetova vloga postane nenadomestljiva v otrokovem četrtem letu starosti. Takrat se mora pri otroku začeti proces sprejemanja družbenih (tudi družinskih) pravil. Otrok mora sprejeti nekatere omejitve, prepovedi in zapovedi ter se začeti bolj intenzivno učiti odrekanja načelu ugodja. Počasi se oblikuje moralni čut, ko otrok z vse večjim sprejemanjem odgovornosti za svoje ravnanje začne spoznavati in ločevati, kaj je prav in kaj ne. Naučiti se mora odlagati svoje hipne potrebe, kar je osnova discipline, ki jo v življenju vsi še kako potrebujemo. Meje, prepovedi, zapovedi in tudi kaznovanje morajo v tem procesu prihajati od očeta in ne matere. V vzgojnem procesu je ta vloga očeta nepogrešljiva in le tako se lahko oblikuje t. i. vertikalna avtoriteta, ki je nujna v vzgojnem procesu otroka. Mati zaradi tega ni porinjena na obrobje. Njena vloga je, da očetu dopusti, da lahko opravi svojo nalogo, in ga pri tem ne onemogoča z nasprotovanjem, negiranjem, zlasti v prisotnosti otroka ne. Seveda mu lahko in tudi mora povedati svoje nestrinjanje oz. videnje težave pri ravnanju z otrokom, vendar mu to sporoči v primeren trenutku in ko otrok ni prisoten. Ob korektnem in ljubečem odnosu jo bo mož

lišal in premislil o svojih ukrepih ter jih tudi spremenil, če so bili za otroka res neprimerni. Mati mora sprejeti, da otrok v tem obdobju prehaja na očetovo stran starševskega mostu.

Psihologi ugotavljajo, da se psihološki proces zorenja po šestem letu ustavi oziroma preide v obdobje latence. V tem obdobju ne prihaja do razvojnih preskokov, psihološki razvoj miruje. Otrok vstopi v šolo in do pubertete mora pridobiti in razviti delovne navade. Med svojim delom z družinami sem spoznal, da se šolski problemi razrešijo uspešno in tudi dovolj hitro, če oče prevzame odgovornost za otrokovo šolsko delo. V praksi je pogosto ravno obratno. Matere se brez uspeha, zlasti s sinovi, mučijo in pregovarjajo pri učenju in šolskih nalogah. Ko vstopi v proces učenja oče, se težave hitro razrešijo. Seveda je pogoj za to, da se starša z otrokom predhodno dogovorita za takšno porazdelitev dela in pri tem sodelujeta. Izgovori, da oče nima časa, niso primerni; glavna naloga ter vloga očeta je, da otroke pripravi na življenje, ki jih čaka zunaj družine. V nekem smislu jih mora 'odtrgati' od matere, da si bodo kasneje lahko poiskali mesto v novih družinah, ki jih bodo ustvarjali.

Puberteta

Ob prehodu v puberteto nastopi najbolj pomembno razvojno obdobje za mladostnika in starše. Mladostnik se obrne od družine k svojim vrstnikom in v tem obratu se ponovi ves psihološki proces individualizacije, vendar v drugačnem okolju in pogojih. Mladostnik mora najti svoje mesto med vrstniki in takrat so družinske vrednote na preizkušnji. Starši morajo njegov upor razumeti in ga pametno spremljati. Vzgoja se, kot pravijo mnogi psihologi, v tem obdobju konča. Konča v smislu, da mladostnik ni več otrok, se odpira v zunanji svet in mora za svoja dejanja ter odločitve nositi že skoraj polno odgovornost. Vzgoja postane dogovor. Starši imamo svoje naloge, zadolžitve in tudi mladostnik mora sprejeti svoj del nalog in obveznosti. V tem obdobju je oče nenadomestljiv. Meje, ki se mladostniku postavljajo, morajo biti realne, dovolj prilagodljive. Na koncu meja pa stoji tudi zid, ki ga oče postavi takrat, ko mladostnik

postane nevaren sebi ali drugim. Takrat si mora na zidu 'razbiti' glavo. Mati mladostniku ne more in ne sme postavljati omenjenih omejitev. Zlasti sinu ne, kajti sin se identificira z očetom, z moškim principom. Materi se bo uprl, kar je zdrav in pričakovan odziv. Matere morajo biti torej dovolj 'pametne', da razumejo dinamiko tkanja odnosov med otroki in starši ter vlogo očeta in matere v razvoju otroka oz. mladostnika. Matere pri tem niso potisnjene na rob. Še kako so pomembne v vlogi očetove pomočnice, ko mu lahko v mnogih primerih svetujejo in tudi iščejo rešitve v kritičnih okoliščinah. Najboljše je, da se oče in mati v nestrinjanju pri vzgojnih prijemih do otroka pogovorita in poskušata najti skupno rešitev. To je možno samo v primeru, da se imata starša rada, se spoštujeta. Ta njun odnos otrok in tudi mladostnik čuti, zato je možnost manipulacije, izigravanja dogovorov minimalna.

Ljubezen med staršema

Bistvo vzgoje je ljubezen med roditelje-ma. To je največja dota, ki jo starša lahko otroku ponudita za popotnico v življenje. Starša ob tem otroka ne smeta razvaditi ali ga zlomiti z rigidnimi pravili. To je bistvo vzgoje. Če sta starša zrela in jima je uspelo izpolniti te tri točke, potem mladostnik ne bo imel prevelikih težav, ko bo vstopal v samostojno življenje. Znal bo ločiti, kaj je prav in kaj ne, ter se bo znal ogibati nevarnim situacijam, ker jih bo zaradi uspešne identifikacije z vrednotami staršev znal prepoznati. Torej smo starši tisti, ki sooblikujemo svoje otroke z lastnim življenjem, dejanji in manj z besedami. Zgled rojeva avtoriteto in takrat je malo možnosti, da bodo otroci in kasneje mladostniki zašli na stranpoti. Naša naloga je predvsem v tem, da vrednote, ki jih prenašamo na otroke, živimo (veljajo naša dejanja). Mladostniki takšne zglede potrebujejo in pravičnemu ter korektnemu staršu ali vzgojitelju brez upora sledijo. Mladostniki se morajo osamosvojiti in starši moramo razumeti, da otroci niso naša last. Pri tem imajo matere več težav in predvsem sinove težko izpustijo iz objema domačega ognjišča. Takrat je naloga očeta, da porine otroke v svet, da se osamosvojijo. Pripra-

Foto: Petra Duhanoy

ve na vse težave in prepreke, ki jih bo pri tem odhajajoči otrok doživel in doživljal v zunanjem svetu, pa se tako že začno z njegovim rojstvom.

Samostojnost

Danes je družina v krizi. Starši se v svoji negotovosti odpovedujejo svoji avtoriteti in poskušajo z otroki prijateljevati. S sinom in hčerko se starši ne morejo spoprijateljiti. Prijatelje bodo otroci poiskali med svojimi vrstniki. Starše je v resnici strah, da jim bodo otroci pobegnili, in menijo, da bodo s prijateljskim prepričevanjem in prilagajanjem njihovim potrebam preprečili, da se ne bodo izgubili v zunanjem svetu. Takšen odnos je ključ do sodobnega upornišтва. Otrok mora izstopiti iz okolja brezpogojne ljubezni, v katerem je odrasčal od rojstva, in mora zaloputniti vrata svojega doma in oditi v samostojno življenje s pretrgano popkovino s primarno družino. Težava je v tem, da starši ne zau-pajo več svoji lastni intuiciji, so negotovi in poskušajo vzgajati po nasvetih različnih strokovnjakov in dostopne literature. Zavedati se moramo, da lahko vzgajamo svoje otroke le s svojim notranjim redom, ki je lasten samo nam. Sledenje nasvetom strokovnjakov in branje ustrezne literature navadno ne prinaša rezultata in tako starši iščejo rešitve od strokovnjaka do strokovnjaka, od ene do druge knjige. Ozreti pa bi se morali vase in začeti 'vzgojni' proces pri sebi. Naši otroci potrebujejo pravične, trdne in samozavestne starše, ki jih bodo pravi čas sposobni potisniti v samostojno življenje. To je ves smisel vzgojnega procesa: da naši otroci postanejo avtonomne osebe in brez patoloških spon z roditelji ustvarijo novo družino.

Vseživljenjsko učenje za biti

■ **Verena Perko**, ddr., arheologinja in muzeologinja, je muzejska svetnica in docentka na Oddelku za arheologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, avtorica več uspešnih muzejskih razstav in vrste znanstvenih, strokovnih in poljudnih člankov. Je ena od pobudnic in ustanoviteljic individualnega doktorskega študija heritologije na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

Sodobni svet, oprt izključno na razum, empirično znanost in tehnologijo, ki so postali tudi glavno osišče formalnega izobraževanja, je ustvaril pohabljen, duhovno izropano in čustveno oškodovano bitje z velikim mankom tega, kar ključno določa človeka. Kruto je spoznanje o nemoči človekovega razuma, ki v vsej svoji prevzetni moči spodkopava presežno in duhovno človekovo bistvo ter tako izničuje lastno človeško bit. Zato je od vseh učenj najpomembnejše in najzahtevnejše učenje za biti, ki pomeni učenje za življenje.

Rojstvo govornice

Začne se z rojstvom, ko mati vzame otroka v naročje, njegov pravi 'dom' že iz časa pred rojstvom. Bitje materinega srca, barva njenega glasu in njen obraz se polagoma iz istosti pretapljajo v podobo Drugega, ki mu omogoči, da ob njem prepozna samega sebe in svojo vlogo v družini.

Govorico telesa kmalu nadomesti jezik, da bi postal edinstveno 'orodje' človekove biti v zunanjem svetu. Preko jezika lahko človek najbolj natančno izrazi svojo notranjost, svoje misli, veselje in bolečino. Ubeseđenje občutij, misli ali idej, ki povezujejo pretekla znanja z uvidom prihodnosti ali navdihi iz sveta presežnega, je dano samo človeku. Dano mu je tudi ubeseđenje duhovnega in božjega, ki se mu kot bitje končnosti po telesni poti ne more približati. Da, v začetku

je bila Beseda, kar hkrati pomeni razum in um, utelešeno Modrost, Boga in božji načrt. *Logos* je hkrati božji izvajalec stvarjenja sveta in vladanja svetu. Prav to dejstvo skriva vzrok, da sta beseda in materni jezik vsakemu človeku primordialna in ključna ter najpomembnejše orodje nenehnega učenja za biti.

Potopljeni v materni jezik

V materni jezik je otrok 'potopljen' z vso svojo telesno in duševno bitjo. V njem se skriva prvobitna in edinstvena telesna vez, enost z materjo (in stvarstvom) izpred rojstva. V njun skupni, telesni jezik so za-

pisane prve besede, ki jih otrok zaznava v materinem telesu in so po rojstvu neločljivo povezane s hranjenjem, telesno nežnostjo, ki jo mati izkazuje otroku, in njenim obličjem. Šele kasneje je zares deležen tudi polnosti in trdnosti očetove besede, ki v očetovski ljubezni skriva tudi spodbudo za odkrivanje sveta in obrise meja, ki jih ne bo dovoljeno prestopiti.

Toda prva podoba sveta je ubeseđena v (telesnem in čutnem) maternem jeziku. V njem so zaklenjene temeljne vrednote, izkušene v življenju vsakega posameznika in izražene skozi preteklost v zapletenih

medčloveških odnosih. Večidel niso zapisane v zavest. Prenašajo se preko besedovanja in zgodb, črpajoč iz bogatega narodovega izročila,

s posredovanjem družine in domačega okolja. To je temeljno kulturno znanje, ki omogoča preživetje posameznika in obstoj skupnosti in ki postane podstat vsega, kar je kasneje bolj ali manj sezidano s šolskim programom in izobraževanjem. Je nekakšna prizma, izoblikovana v genih in memih, kot imenujemo podedovane skloppe spomina. Skozi to prizmo kulturnega zrenja posameznik dojema svet in ga vrednoti. Služi mu kot neizogiben kompas, ki nas vodi skozi tuje kulturne prostore in nam omogoča, da se od njih učimo in jih ob negovanju svoje dediščine spoštujemo ter ob trku z njimi preživimo.

Primarna in pridobljena znanja

Dojemanje človekovega sveta je celostno. Od najzgodnejše otroške dobe se beleži na telesni in podzavestni ravni, a tega se največkrat ne zavedamo, četudi je odločilno za oblikovanje naše biti. V skladu s tem lahko ločimo znanja na intuitivna, sprejeta preko družine in podedovana mater-

Jaz sem v sebi skozi druge.
(Emmanuel Lévinas)

Foto: Matej Hozjan

nega jezika, ter priučena znanja. Intuitivna so temeljna življenjska znanja in vedenja, vsrkana z izročilom, sprejeta preko osebnega in družbenega telesa ter na intelektualni ravni s kulturo in v soodvisnosti z naravnim okoljem. Ta znanja in vedenja so v današnjem svetu močno podcenjena in domala prezrta. Močno pa so precenjena znanja, ki se oblikujejo preko procesov izobraževanja in temeljijo, vsaj na Zahodu, prvenstveno na empiričnih znanostih in razumskem, logičnem dojemanju sveta (Patočka, 2021) in ki so omogočila nesluhten tehnološki razvoj ter prevlado človeka nad naravo. Takšno vrednotenje znanj vnaša v družbo, ki se je tisočletja oblikovala na neločljivi celoti vedenj, zmotni občutek o večvrednosti šolskega znanja, ki je sicer velika dobrobit človeštva. Omenjeno neravnovesje daje med drugim prednost tujim jezikom, posebej angleškemu, in kleca pred nepotrebnimi kulturnimi vplivi in nevarnimi praznimi sodobnimi ideologijami. In kar je najhuje, močno podcenjuje vlogo lastne kulturne dediščine, ki je primordionalno in najelementarnejše okolje učenja za biti. Čemu se nam to dogaja?

Krščanski kulturni humus

Za slovensko kulturo lahko trdimo, da je zrastle na krščanskih tleh. Na slovenski obali je bil doma Elij, mučenec prvega stoletja, ko se je krščanstvo v naše kraje razširilo v času rimskega imperija. V antični Petovionii je deloval sv. Viktorin, prvi latinsko pišoči razlagalec Sv. pisma, v Ljubljani je v četrtem stoletju deloval škof sv. Maksim. Iz naših krajev izhaja sv. Hieronim, prevajalec Sv. pisma v latinščino. Tudi slovenska pisana beseda in nastajanje slovenskega jezika je tesno povezano s krščanstvom. Prizadevanja sv. Cirila in Metoda za zapis in uveljavitev starocerkvenoslovanščine kot obrednega jezika Katoliške cerkve poleg hebrejščine, grščine in latinščine so odmevala tudi v nastanku kasnejših slovenskih Brižinskih spomenikov. Vera je bila ključnega pomena za nastanek prve knjige v slovenskem jeziku, odločilno je vplivala na arhitekturo in likovno umetnost, glasbo in šolstvo. Samostani z bogatimi knjižnicami, lekarnami in zdravilskimi znanji so bili središča tedanje omike. Franciskani so izobraževa-

li preprosto ljudstvo, jezuiti so zaslužni za razvoj višjega šolstva in univerze in še bi lahko naštevali. Omenimo le še značilno slovensko pokrajino s cerkvijo in zvoniki ter znamenji ob poti.

Ljudsko izročilo

Po sodobnih standardih opredeljujemo kulturno dediščino kot vrednote, ki jih ljudje prepoznajo kot tiste, ki jih je treba ohraniti za prihodnje rodove. Če se vprašamo, kaj so slovenske tradicionalne vrednote, nam odgovor nedvoumno pokaže na nespregljiv delež, povezan s krščansko vero, zemljo in življenjem za drugega in skupnost. Slovensko izročilo, podobno kot tudi vsa ostala izročila človeštva, vključuje in obsega ključna življenjska področja in vse, kar je temeljnega pomena za učenje za biti. Vzemimo samo ljudsko ustno izročilo, bajke in pripovedke, kjer je v očarljivih, izmišljenih zgodbah živo predloženo, kako usodna so pravila življenja za posameznika in za obstoj skupnosti. V ustnem izročilu so na neopazen in nevsihljiv, pa vendar globoko psihološko utemeljen način zaobjete temeljne moralne in etične norme, ki jih človek potrebuje.

Čemu etika, filozofija, teologija?

Etika je filozofski nauk o pravdnosti, o dobrem in zlu, ki naj vodi delovanje človeka za dobro skupnosti. Po sociologu Zygmuntu Baumanu je etika skupek moralnih načel, etična pravila pa so »to, kar lahko vodi naše medsebojne odnose, pomaga oblikovati odnos nas do drugih in drugih do nas, da se počutimo varni v prisotnosti drugih in si med seboj pomagamo, da sodelujemo in v prisotnosti drugih uživamo, neobremenjeni s strahom in sumničanjem«. Avtor dodaja, da kot etična orodja služi kod moralnega vedenja, skupek pravil in praktičnih ocen, ki jih dogovorno upoštevamo (Baumann, 2016: 19). Z vsem spoštovanjem do sodobne znanosti, ki nam je omogočila tisoč in eno življenjsko dobrobit (in z vsako novotarijo nakopičila več problemov), pa je treba priznati, da znanost v prvi vrsti pojasnjuje, kako nekaj deluje, in pojave opisuje na podlagi empiričnih značilnosti. Na

vprašanja kajstva, o bistvu in pravzroku nastanka stvari, pa ostaja nema. Ta vprašanja so prepuščena filozofiji in teologiji. V preprostem, vsakdanjem življenju ljudi je nekoč na vprašanja kajstva odgovarjala vera. Ponujalo jih je tudi ljudsko izročilo, četudi na posreden, pa vendar preprost in učinkovit način, s pripovedovanjem zgodb in ljudskimi običaji. Učenje za biti je teklo, če smemo trditi malce poenostavljeno in zgolj za našo rabo, samo od sebe. V naročju matere, v zavetju družine in preko izvirnega družbenega okolja s trdno začrtanimi mejami in živim, starodavnim izročilom. Na tem je temeljila tudi vsa kasnejša izobrazba.

Kritično razpotje

Če pomislimo na odnos sodobne družbe do tradicije in družine kot temeljne zgradbe človekovega dojemanja sveta in oblikovanja presodnega osebnega odnosa do Drugega, spoznamo, da sta nas slepa zaverovanost v empirično in priseganje na goli razum ter logiko pripeljala do kritičnega razpotja. Priča smo razvrednotenju temeljnih moralnih in etičnih postulatov, razbitju družbenih norm sobivanja in uničenju naravnega okolja. Tisto, kar lahko sledi, je razčlovečenje in razosebljenje. In v resnici smo danes priča temu. Čas je, da se vprašamo, kaj pomenijo materni jezik, družina, izročilo in kultura, ki jih današnja postmoderna družba, milo rečeno, zametuje. Odpoved temeljnim vrednotam za človeka ni le tragična, ampak tudi protinaravna in uničujoča. Sodoben zahodni človek je opeharjen za učenje v stiku z živo naravo. Lahko bi celo rekli, da je prikrajšan za naravno učenje skozi življenjske priložnosti, kar je bilo stotisoče let osrednji vir znanja in izvirna šola sobivanja. Po mnenju nemškega filozofa Georga Hansa Gadamerja, najpomembnejšega misleca 20. stoletja, je človek edino bitje, ki s spominjanjem in drugimi kognitivnimi funkcijami časovno in prostorsko presega svoje bivanje. Človek je edino bitje, ki črpa čustva, energijo in navdih iz preteklega in podoba preteklosti ohranja v spominu, ki ga prenaša v ustnem sporočilu in shranjuje v mnogih oblikah sodobnega beleženja. Dejstvo, da človek na specifičen način 'biva' v preteklih, udejanjenih (in neude-

janjenih) dogodkih ter emocionalno in intelektualno črpa že tudi iz prihodnjih, še neudejanjenih in zato potencialnih dejih, pa tudi utemeljuje presežnost človekove biti (Gadamer, 2007: 91). Sodobni svet, oprt izključno na razum, empirično znanost in tehnologijo, ki sta postali tudi glavno osišče formalnega izobraževanja, je posledično ustvaril pohabljen, duhovno izropano in čustveno oškodovano bitje z velikim mankom tega, kar ključno določa človeka. Kruto je spoznanje o nemoči človekovega razuma, ki v vsej svoji prevzetni moči spodkopava presežnostno in duhovno človekovo bistvo ter tako izničuje lastno človeško bit.

Grozljivo je spoznanje o destruktivni moči postmodernega človeka, ki je z družbenim konsenzom razrešen tehtnega moralnega in etičnega razmisleka, a hkrati morda tudi osvobajajoče in zdravilno. Na kocko je postavljen človekov obstoj in najverjetneje zares stojimo na najbolj kritični točki človeštva. Prav brezizhodnost omogoča, da smo se ponovno zazrli v človekovo presežnostno naravo in duhovno bistvo. Kaže na pomen duhovnega za obstoj civilizacije in s tem tudi človeka samega. Kot stranski produkt tonjenja sodobne družbe v brezsmiselnost golega razuma, vsemogočnega, arogantnega in brezobzirnega ratia, smo ob nemoči človeka priča tudi klicu h koreninam človeštva in žlahtnemu humanizmu.

Natančnost in usklajenost temeljnih zakonitosti

Kristjani zremo svet v luči stvarstva in odrešenja. Lahko pa tudi rečemo, da je danes empirična znanost edinstveno prispevala k stanju, ko z oprijemljivimi znanstvenimi dokazi ne moremo več ovreči obstoja Stvarnika. Če je še v času Einsteina veljalo, da je vesolje večno in trajno, sodobna teorija govori o rasti, o začetku in koncu vesolja. Natančnost in usklajenost temeljnih zakonitosti je tako osupljiva, navaja francoski raziskovalec Olivier Bonnassies, da izključuje naključnost in nam torej ostane le še sklep o (pra)vzroku nastanka vsega. Da materija ne more nastati iz nič, so vedeli že antični filozofi, da ima vesolje absoluten začetek (in konec), pa je ugotovila moderna astrofizika. Ker pa iz tega sledi,

Foto: Peter Prebil

da nič ne nastane iz nič, se pred nami razgalja veličasten princip načrtovanega Začetka. Ali z drugo, mnogo ustrežnejšo besedo: znanstvena teorija ne kaže na nič drugega kot na obstoj inteligentnega duha, Stvarnika.

Presunljivo spoznanje odpira novo upanje. Kaotično stanje postmoderne družbe, ki gradi na napačnih, izključno materialističnih temeljih in zanemarja človekovo presežno bit, relativizira vrednote in zavrača etično-moralna načela, opogumlja joče kliče k obratu. K zasuku iz zunanjega, močno omejujočega, tehnološko-empiričnega sveta k presežnim prostranstvom duha. Notranja 'revolucija' ne prinaša nič drugega kot temeljno razodetje, ki napaja krščanstvo že dva tisoč let.

Učiti se biti

Učiti se biti pomeni oblikovati svojo podobo ob Drugem. Pomeni dojemati svet skozi družinsko in družbeno okolje kulturnega izročila. Naša kultura neizpodbitno temelji na antičnih in judovsko-krščanskih vrednotah. V središče postavlja človeka, bitje razuma in presežnega, ki se veseli vsake priložnosti za učenje. Človek je po svoji naravi raziskovalec, ustvarjalec in 'izvajalec' božjega načrta. Iz ljubezni mu je bila dana svoboda izbire med dobrim in zlom. Neodgovorna izbira prinaša trajne posledice in vodi v izgubo svobode. Nemški filozof Edmund Husserl je pomen odnosa slikovito razložil kot »pogled na

Drugega, s katerim *Körper* (tj. telo brez duha, podobno živalskemu) postane *Leib*, živo telo, duhovno telo« (Husserl, v Bauman, 2016). Husserl tudi pojasnjuje, da šele odnos »daje možnost streznjenja, s katerim se v srečanju z drugim osvobodim sebe« (Husserl, v Klun, 2014). Francoski judovski filozof Emmanuel Lévinas pravi: »... jaz sem v sebi skozi druge« (Lévinas, 1998). Hans-Georg Gadamer pravi takole: »Bolj nujna kot kdajkoli postaja naloga, da se v drugem in drugosti naučimo razpoznavati skupno. V našem tesno skupaj skrnjenem svetu se srečujejo do kar največje globine različne kulture, religije, npravi in vrednostne ocene« (Gadamer, 2007).

Učenje za biti je vseživljenjsko, odnosno učenje, ki nas opolnomoči za odnosna, presežnostna bitja in nam omogoča, da v Drugem uzremo Stvarnika in v polnosti zaživimo kot kristjani. ◀

Literatura

- Bauman, Zygmunt (2016): *Postmoderna etika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Bonnassies, Olivier (2022): Science proves the existence of God. *The Postil Magazine*, 1. 3. 2022. Pridobljeno 5. 11. 2023 s spletne strani: <https://www.thepostil.com/author/olivier-bonnassies/>.
- Bonnassies, Olivier (2023): Ali znanost lahko dokaže obstoj Boga? *Sol in luč*. Pridobljeno 5. 11. 2023 s spletne strani: <https://player.fm/series/sol-in-luc/olivier-bonnassies-ali-znanost-lahko-dokaze-obstoj-boga-FYT6zBT3dGJUB5gK>.
- Gadamer, Hans-Georg (2007): *Dediščina Evrope*. Zbirka Phainomena 26. Ljubljana: Nova revija.
- Klun, Branko (2014): Onkraj biti. *Biblični odmevi v postmoderni misli*. Ljubljana: Kud Logos 46.
- Lévinas, Emmanuel (1998): *Etika in Neskončno*. Čas in drugi. Ljubljana: Družina.
- Patočka, Jan (2021): *Kratosovski eseji o filozofiji zgodovine*. Ljubljana: KUD Apokalipsa.

Učimo se živeti v skupnosti

V mreži Unescu pridruženih šol bo leto 2023/24 posvečeno kulturi miru in trajnostnemu razvoju

■ **Ksenija Fänrich Vuga**, mag. znanosti, učiteljica slovenščine na OŠ Nazarje in šolska koordinatorica za pridruženost mreži ASPnet, kot učiteljica podpira vseživljenjsko učenje in v tem duhu tudi deluje.

Ob 30-letnici slovenske in 70-letnici globalne mreže Unescu pridruženih šol je 20. in 21. oktobra 2023 potekalo strokovno srečanje koordinatorjev in vodij središč. Dogodek sta gostila ASP središče za osrednjo Slovenijo in OŠ Sostro, potekal pa je pod častnim pokroviteljstvom predsednice Republike Slovenije dr. Nataše Pirc Musar. Osrednji temi sta bili kultura miru in trajnostni razvoj s podnebnimi temami.

Ustvarjati kulturo miru

V pozdravnih nagovorih so se govorci, ki jih je predlagala Barbara Urbanija iz urada za Unesco, dotaknili različnih spoznanj iz preteklosti delovanja slovenske mreže Unescu pridruženih šol, skupna pa so bila njihova stališča za naprej, ki jih povzema že v programu srečanja zapisana vizija: »Vzgajati in oblikovati srečne otroke in ljudi, ki bodo sposobni sočutja in empatije, ter s tem graditi trajen mir v svoji skupnosti, šole pa naj postanejo prostor, kjer se razvija kultura miru in empatije, kjer se konflikti rešujejo mirno in konstruktivno ter kjer se vsak posameznik počuti varen, spoštovan in sprejet.« Jože Bogataj, nacionalni koordinator mreže, je poudaril, da je treba te strategije mreže Unesca vpeljati v vsakdanji pouk, namesto ponavljajočih se dogodkov, ki dolgočasijo, pa je treba v ospredje postaviti nove, kar je naloga učiteljev, ki se z novostmi seznanjajo na rednih izobraževanjih.

Človekovo dostojanstvo

Eva Tomič, veleposlanica in svetovalka predsednice republike za podnebne politike in človekove pravice, je poudarila, da

človekovo dostojanstvo pripada vsem in da ima vrednota sočutja ter spoštovanja prednost pred storilnostno naravnano-stjo. Aplavz navzočih je požela s pozivom, da je treba poleg smernic za ozaveščanje o podnebnih spremembah v novo šolsko reformo vpeti tudi štiri Delorsove stebre izobraževanja. Na prvotni namen mreže Unescu pridruženih šol je opozoril Gašper Hrastelj, generalni sekretar Slovenske nacionalne komisije za Unesco in direktor Urada za Unesco, s trditvijo: »Če vojna nastane v glavi, mora tam nastati tudi mir. In danes, ko je svet prežet z različnimi konflikti in izzivi, je poudarek na miru še toli-

ko pomembnejši. Mir pa je tu razumljen v širšem smislu kot odsotnost vojne ter tudi kot vrednote: tolerantnost, dobri odnosi, spoštovanje.« Julie Saito, mednarodna koordinatorica mreže, je preko videopovezave sporočila, da si mreža prizadeva za razvoj šol, bolj smiselno in sodobno učenje, ponovni razmislek o poučevanju, za upoštevanje globalnih dogodkov ter za opolnomočenje vseh učencev, da prevzamejo aktivne vloge pri gradnji bolj miroljubne, strpne, vključujoče in trajnostne prihodnosti. Častna gostja Alenka Aškerc Mikeln, ki je bila prva slovenska nacionalna koordinatorica mreže, je zaupala, da se je na začetku delovanja pojavil strah, da bi se otroci drug drugemu posmehovali zaradi različnih narečij, vendar jim je uspelo obvladati čustva in sodelovanje je kljub jezikovnim razlikam lepo steklo. Zofija Klemen Krek, ki je bila prva generalna sekretarka Slovenske nacionalne komisije za Unesco, pa je spomnila, da je Slovenija pletla 'mrežo miru' tudi na področju nekdanjih jugoslovanskih republik ter z afriškimi deželami.

Jože Bogataj, nacionalni koordinator mreže in Gašper Hrastelj, generalni sekretar Slovenske nacionalne komisije za Unesco in direktor urada za Unesco. Foto: arhiv Ksenije Fänrich Vuga

Lepota sije v vseh stvareh

V nadaljevanju je dr. Petra Štirn Janota iz zavoda *Petida* spregovorila o pomenu kulturno-umetnostne vzgoje za učenje o svetu in (so)delovanje v skupnosti. Poudarila je, da je umetnost vključena v vse vsebine in da omogoča videnje stvarnosti na drug način, saj nudi prvoosebno izkušnjo z vsemi čutili, hkrati pa odpira dialoškost. Posameznika nagovarja in mu omogoča intenziven odziv na tisto, kar je, in ne na koncepte, ki jih že ima v mislih. »Na umetniške projekte otrok in mladih je treba gledati kot na ustvarjalni proces in ne kot na idealno stvaritev. Širši javnosti pa jih je treba predstaviti zato, da izve, kaj mladi sporočajo.«

Pravična razdeljenost

Prof. dr. Gregor Torkar s *Pedagoške fakultete* v Ljubljani je razmišljal o ključnih nalogah vzgoje in izobraževanja za doseg ciljev trajnostnega razvoja in prilagajanja na podnebne spremembe. Spomnil je, da človek preživi zaradi sposobnosti prilagajanja in spreminjanja sveta, ob tem pa poudaril, da je treba vpeljati več doživljajskega pouka, več skupnega branja in premišljevanja z otrokom ter da moramo v sodelovanju preseči politične in ideološke meje. Kot primer dobre prakse, kako lahko otrokom na preprost način razložimo zahtevne teme, je navedel Časoris. O spremembah podnebja je spregovoril še Anže Medved iz Agencije RS za okolje, ki je predstavil optimistični in pesimistični scenarij sprememb. Dr. Janez Potočnik

iz Mednarodnega panela ZN za vire se je osredotočil na trajnostno rabo naravnih virov v luči podnebnih in drugih okoljskih sprememb ter poudaril, da je »krožno gospodarstvo učinkovit instrument za doseganje oddvojitve gospodarske rasti od rabe naravnih virov in prava pot za nujne spremembe ekonomskega sistema v smeri skladnosti s trajnostnimi razvojnimi cilji na globalni ravni«. Opozoril je še na potrebo po redefiniciji uspešnosti, kjer naj se ne gleda le na ustvarjeno vrednost, ampak na pravično razdeljenost. »Pogled mora biti holističen, ne le delni,« je zaključil.

Upanje, prihodnost, optimizem

Izr. prof. dr. Blaž Markelj je spregovoril o izzivih moderne tehnologije v kibernet-skem prostoru. »Neprecenljivo je poznavanje vseh prednosti, ki jih prinaša digitalna doba, a hkrati je nujno, da se zavedamo tudi izzivov, ki jih prinaša. Zmožnost oceniti, kako se obnašati v tem digitalnem okolju, je ena najpomembnejših veščin, ki jih lahko razvijemo in tako aktivno prispevamo k bolj varnemu in odgovornemu digitalnemu svetu.« O dobrih medsebojnih odnosih za kulturo miru sta spregovorili dr. Katarina Rigler Šilc in Iza Šilc ter predstavili priročnik *Čudo na razrednih urah*, ki so ga ustvarili ledinski učitelji. »V ospredje smo postavili sprejemanje drugačnosti, prijateljstvo, sočutje, obzirnost in še mnogo drugih življenjsko pomembnih tem, ki vključujejo tudi bolne učence. Če morda zdravim učencem šola včasih predstavlja breme, ima šola za bolne učence čisto drugačno vlogo. Pomeni jim upanje, prihodnost, optimizem.« Spregovorili sta še o projektu Štartaj, Ledina. »Namen tega projekta je, da bi vsak izmed nas odšel bogatejši z idejo, kako lahko v svoji šoli prispeva k povezovanju, sočutju, empatiji, zmožnosti sprejemanja drugačnosti, pozitivni klimi in h kulturi miru.«

Največ dela zahteva četrti steber: učiti se biti človek

Sledili so primeri dobre prakse. Predstavljen je bil projekt iz nabora Open Education for a Better World, tj. mobilna aplikacija Green Button, s katero mladi

po načelu »nauči se, delaj in deli« ozaveščajo mlade (in ostale) o okoljevarstveni problematiki in kaj lahko vsak sam stori za okolje. Vlasta Henigsman iz OŠ Belokranjskega odreda Semič je predstavila Unescov svetovni simpozij za mlade o svetovni dediščini, ki sta se ga udeležili z devetošolko iz te šole. »Delavnice so združile učence, dijake in učitelje vsega sveta, dvignile kulturno zavest, razvijale medsebojno spoštovanje v raznolikosti in oblikovanju trajnostne prihodnosti.« S celjske OŠ Lava sta ravnateljica Marijana Kolenko in učiteljica Polona Gracer predstavili razvijanje državljskih kompetenc v okviru projekta Pozdrav ptic miru. »Ptica je simbol svobode in poguma. S tem projektom želimo razvijati državljske kompetence, širiti zavedanje o pomenu miru, sožitja. Vsak mora prepoznati svojo aktivno vlogo v družbi, to pomeni razvijanje državljskih kompetenc,« je povedala Marijana Kolenko, o Delorsovih stebrih izobraževanja pa je menila, da nam najbolj manjka četrti steber, tj. naučiti se biti, in da se moramo zavedati, »da je tudi mir trajnostna vrednota, zato jo moramo vključiti v kurikulum k trajnostnemu razvoju celotne družbe«. Klementina Seckar iz OŠ Odranci je predstavila projekt Skriti kotički našega kraja, s katerim odkrivajo lepote Slovenije, Petra Šertel iz Prve OŠ Slovenj Gradec pa je predstavila projekt Mirovniški festival, ki spodbuja povezovanje delujočih znotraj lokalnih skupnosti, medgeneracijsko sodelovanje in kulturno ustvarjanje. »Le z osebno izkušnjo se lahko sočutno približamo starostnikom in z njimi delimo stiske zaradi bolezni, osamljenosti, zanemarjenosti, finančne stiske in žalosti. Poklonimo svoj čas življenju,« je zaključila.

Srečanje sta pripravili Barbara Urbanija z Urada za Unesco in Nina Hvala Klančič iz OŠ Ledina, potekalo pa je v duhu delovanja mreže, kot piše na spletnih straneh ASPnet: »Člani mreže Unesco pridruženih šol delujejo v duhu kulture miru in nenasilja, strpnosti in sodelovanja, sprejemanja drugačnosti, v poglobljeni skrbi za osebnostni razvoj vsakega posameznika in za ohranitev naravne in kulturne dediščine ter širše, našega skupnega doma – planeta Zemlje.«

Pedagoška zasnova

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Osnovne šole imajo vzgojne načrte od leta 2008. V času sprejemanja zakonodajne podlage je potekala živahna razprava o tej temi. Med razpravo se je pojavila tudi dilema, ali potrebujemo vzgojno zasnovo (koncept) ali vzgojni načrt. Nekaj časa sta bila izraza uporabljena kot sinonim za tisto, kar bo v zakonu pisalo. V zakonu je bila zapisana beseda 'načrt'. Kmalu pa se je pokazalo, da besedni zvezi nista sinonima, ampak dva dopolnjujoča se pojma, kajti dober načrt potrebuje tudi dobro pedagoško zasnovo, ki je izhodišče vzgojno-izobraževalnega dela šole in izobraževanja kadra.

Pedagoški okvir

Vsako načrtovanje potrebuje jasna izhodišča. Kaj želimo doseči z delovanjem? Kakšni so vzgojni cilji, ki jih želimo doseči, in kako bomo to storili? Že Aristotel je dejal, da vsaka naša dejavnost potrebuje svoj *telos*, cilj. Naše izbire temeljijo na vprašanju o končnem cilju poti, kaj želimo doseči, kam želimo priti. Pedagoška filozofija postane okvir razmišljanja šolskega kolektiva, znotraj katerega šola izdela svoj vzgojni načrt.

Celostnost

Dosedanji vzgojni načrti pogosto zbira-jo različne zanimive vzgojne dejavnosti, ki se pojavijo kot modne muhe z raznimi projekti, ko pa projekta ni več, izginejo. Šola v projekte vloži veliko truda in časa, toda sadovi projekta ne postanejo del 'šolske kulture'. Lotevajo se novih in novih projektov, da se lahko prijavljajo na različne razpise in pridobivajo dodatna sredstva za svoje dejavnosti. Od tega napa pa ne ostane veliko. To je parcialno ukrepanje, brez pogleda na celoto. Če pa ima šola jasno pedagoško zasnovo, se po vsakem projektu lahko vpraša: Česa smo se naučili in kaj od tega lahko ohranimo v svoji šolski kulturi? Projekti postanejo zanimivi in dopolnjujoči za šolsko zbornico, postanejo dobre priložnosti, da svojo vzgojno filozofijo dopolnimo s konkretnimi vzgojnimi dejavnostmi ter potrebnimi novimi znanji in veščinami. Šola vse vzgojne dejavnosti s pomočjo svoje vzgojne zasnove povezuje v smiselno celoto vzgojnega prizadevanja.

Večini vzgojnih načrtov zdaj manjka pedagoška filozofija, ki bi povezala posamezne dejavnosti v smiselno celoto.

Potrebnost vzgojne filozofije

Pedagoški koncepti, kot so Unescova šola, pedagogika montessori, walfdorska šola, don Boscova šola, jezuitska šola, Pestalozzijeva šola itd., imajo jasno antropološko izhodišče. Kdo je človek, kako razumemo otroka in kaj si od vzgoje želimo. Ko je to jasno, se lahko odločimo za vrednote, ki jim bomo sledili, pedagoška načela, ki nas bodo vodila, in načrtujemo dejavnosti, ki jih za to potrebujemo. Po vzgojnem konceptu se običajno šola tudi imenuje. Ime šole pomeni njeno identiteto. Imena so zelo pomembna, saj predstavljajo kulturo življenja, za katero si prizadeva posamezna šola.

Nekatere šole so ustanovljene z jasno vizijo. Ljudje na primer ustanavljajo vrtec ali šolo montessori, ker verjamejo v dobrost tega pedagoškega modela. Pedagoška zasnova je že izbrana in jasna. Ko potrebujejo pedagoški kader, že vedo, kakšnega človeka iščejo, ko načrtujejo izobraževanje za pedagoške delavce, vedo, kaj jim še manjka, da bi bolje uresničevali načrtano pot ob sami ustanovitvi. Podobno je s šolami, ki jih ustanavljajo salezijanci, ki svoj pedagoški koncept gradijo na don Boscovi pedagogiki, in z jezuitskimi šolami, ki svoje šolske programe načrtujejo ob ignacijanski pedagogiki. Mnoge sodobne šole imajo za svojo podlago delovanja Pestalozzijevo pedagogiko in so zelo

žive. Podobno je z Glasserjevo šolo in še bi lahko naštevali.

Ustanove, ki pa že delujejo in si želijo oblikovati bolj jasna izhodišča pedagoškega dela, morajo svoj pedagoški model šele izbrati. V Sloveniji je zadnjih 25 let Unescov dokument *Učenje: skriti zaklad* mnogim šolam služil kot formalni ali neformalni pedagoški koncept. Šole, ki so pristopile v mrežo Unescovih šol, so ga vzele za svojega, druge so štiri stebre vzgoje in izobraževanja iz tega dokumenta bolj ali manj uspešno uporabljale za svoj pedagoški razmislek.

Kaj storiti danes, ko mnogi ravnatelji ugotavljajo, da je šola 'prenormirana', zasuta s pravnimi predpisi, ki jih niti ne obvladujejo več? Množenje norm, pravil, zakonodajnih predpisov se pojavi takrat, ko ni več etičnega humusa v kulturi in ko ni jasnih pedagoških izhodišč. Letos sem sodeloval na dveh posvetih v državnem svetu in poslušal ravnatelje. Mnogi so tožili o nevzdržnem stanju. Nekateri so dokaj zadovoljni s svojim delom. Nekateri vidijo izboljšanje stanja v spremenjeni zakonodaji, s čimer se strinjam, toda samo zakonodajna raven ne bo dovolj. Potrebno bo bolj odločno delo na pedagoškem področju. Prepričan sem, na podlagi 25 let spremljanja slovenske šole preko uredništva revije *Vzgoja* in seminarjev za učitelje, da mnogim šolam manjka pedagoška zasnova. Ravnatelji so bolj avtonomni v pedagoškem vodenju kolektiva, ko imajo jasnejšo etično in pedagoško osnovo. Tudi zato se jim ni treba tako pogosto zatekati na pravno raven ('normirati šolo').

Kako izbrati svoj pedagoški koncept?

Šole, ki nimajo jasnega pedagoškega modela, se morajo zanj najprej odločiti. Toda kako? Vidim pet možnosti.

- 1. Veliko ime svetovne pedagogike:** Šola se razgleda po velikih modelih, ki jih uporabljajo danes v svetu. Izbere lahko veliko ime svetovne pedagogike, npr. Pestalozzi, Montessori, Glasser ali koga drugega iz preteklosti ali sodobne zbirke velikanov pedagoške znanosti.
- 2. Veliko ime slovenske pedagogike:** Šola si izbere veliko ime iz domače pedagogike, npr. Ozvald in kulturna pedagogika, Stanko Gogala, Franc Pediček, Anton Trstenjak, Bogdan Žorž, Janez Bečaj in podobno. Tudi doma imamo velika imena, ki lahko služijo kot pedagoško izhodišče za sodobno šolo.
- 3. Ime šole:** Šola gradi na svojem imenu, npr. France Prešeren, Ivan Cankar, Simon Gregorčič, Janez Krstnik Dolar, Simon Jenko, Jurij Vega ... in svojo pedagoško zasnovo gradi na kulturi imena, ki ga nosi. Velika imena slovenske kulture in znanosti so odlično izhodišče za izgradnjo pedagoške zasnove. Ta izbira se od prvih dveh možnosti razlikuje po tem, da je v večini primerov treba pedagoško zasnovo šele oblikovati, da bi bila zares primerna za pedagoško delo. Takšno šolo čaka dodatno raziskovanje, prednost pa je v tem, da ime že ima in ga lahko uspešno uporabi za svojo pedagoško identiteto.
- 4. Vrednote šole:** Šola izdela svojo pedagoško zasnovo na vsebini vrednot, ki se jim zavezuje. Vsaka šola je v svoj vzgojni načrt zapisala izbrane vrednote, ki jim želi slediti. Ko si začrta vrednotno smer svojega delovanja, na podlagi ključne izbrane vrednote zlahka oblikuje svoj pedagoški model. Na primer: šola, ki je izbrala vrednoto spoštovanje, lahko na podlagi te vrednote izdela pedagoški model Kultura spoštovanja.
- 5. Projekti:** Šola svojo pedagoško zasnovo gradi na enem od ključnih projektov, ki jih že ima, na primer Unescova šola, eko šola, kulturna šola, zdrava

šola in podobno. V tem primeru je še nekaj dela, da se iz projekta oblikuje pedagoški koncept, na katerem šola lahko gradi večino svojih dejavnosti. Seveda pa šola pri tem ne sme ostati sama, ampak mora te teoretične stvari oblikovati pedagoška stroka.

Kaj naj pedagoška zasnova vsebuje?

Pedagoški model ima jasno antropološko izhodišče, opredelitev, kako si predstavlja človeka. Da bi si lažje predstavljali, kaj naj pedagoška zasnova vsebuje, vzemimo primer modela Kultura spoštovanja.

- 1. Osnovni oris pedagoške zasnove.** Opredeliti je treba temeljne pojme modela, na primer, v pedagoškem modelu Kultura spoštovanja je treba pojasniti, kaj pod besedo spoštovanje razumemo, in določiti jedro modela. Na primer, v izbranem modelu je treba opredeliti pojme samopodoba, samospoštovanje, spoštovanje drugih, spoštljiva družba, kultura spoštovanja in mnoge druge med seboj povezane pojme in procese, povezane s spoštovanjem. S tem se določi antropološko izhodišče modela.
- 2. Povezanost modela s celostnim razvojem osebnosti.** Koristno in uporabno je, da model pojasni, kako je izhodišče teorije povezano s temeljnim smotrom vzgoje in izobraževanja, s 'spodbujanjem celostnega razvoja osebnosti'. Ker je želja po celostnem razvoju v sodobnem času v večini dokumentov vzgoje in izobraževanja, je pomembno, da vsak model pojasni, kako je to mišljeno znotraj modela. Dobro je opredeliti, katera področja osebnosti vključuje določena pedagoška zasnova.
- 3. Vzgojne dejavnosti.** Sledijo dejavnosti, ki jih lahko šola razvije, da uresničuje želene cilje. Kaj lahko dela razrednik, vsak učitelj, učitelji v posebnih dejavnostih, šolska svetovalna služba, kaj lahko šola kot celota naredi za spodbujanje npr. kulture spoštovanja. Model lahko predvidi zaporedje razrednih ur, dejavnosti v dnevih 'kulture spoštovanja', možnosti medpredmetnega povezovanja (sporočila posame-

znega predmeta o kulturi spoštovanja) ipd. Pomembna priložnost so projekti, ki naj ne bodo sami sebi namen, ampak jih šola že pri pripravi umesti v svojo pedagoško kulturo. Tako vsak projekt lahko obogati osnovno kulturo šole in ni več muha enoletnica, ki pride in izgine, ne da bi pustila sledi. Zelo priročno orodje je nabor 'modrostnih misli' za začetek ali zaključek dneva, ki širijo in utrjujejo filozofijo šole.

- 4. Načini ovrednotenja.** Dobro je, da pedagoška zasnova predvideva tudi način sprotnega preverjanja doseganja ciljev, globino poznavanja temeljne filozofije modela in šibkosti, zaradi katerih ni rezultatov ali se pojavljajo določene težave. Evalvacijski trenutki so npr. letna refleksija v razredih, pogovor na pedagoški konferenci, poročilo v šolskem glasilu in podobno. Orodja preverjanja so znana; to so vprašalniki, intervjuji, pregled statističnih kazalnikov, ocena šolskega vzdušja in vse drugo.

Dobro poznati filozofiji modela

Pedagoški model lahko živi, če je dobro pripravljen in če ga izvajalci dobro poznajo. Zato je treba pripraviti pedagoško in nepedagoško osebje, da dobro pozna filozofijo modela in dejavnosti. S pedagoško zasnovo morajo biti seznanjeni starši in učenci. S skupno pedagoško filozofijo šola lažje rešuje spore s starši, ki trenutno pestijo vzgojne ustanove.

Ravnatelji si olajšajo prihodnje delo, ko izberejo pedagoško zasnovo in ji sledijo. Povečajo avtonomijo šole in svojo avtonomijo, naredijo fokus vzgojnega dela, se izognejo kopičenju mnoštva dejavnosti, razne projekte izbirajo tako, da z njimi bogatijo šolsko kulturo. Vzgojni načrti so zato odlična priložnost za povečanje šolske avtonomije in oblikovanje identitete šole ter povečanje kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela. So tudi odlična priložnost, da šola bistveno okrepi četrti steber vzgoje in izobraževanja, učiti se biti. Učiti se biti človek. Učiti se ljubiti, da bodo srca mladih polna ljubezni, da bodo čutili, kaj je smisel in polnost človeškega življenja, kje je resničen vir radosti.

Z jezikom in knjigo smo, brez jezika in knjige si sam

Ob letošnji umestitvi novega člana Rastoče knjige na Navju, ki je bila 20. 6. 2023, je Tone Peršak udeležence nagovoril z razmišljanjem o vlogi jezika in knjige. V nadaljevanju objavljamo nagovor v celoti.

Spoštovana gospa predsednica, spoštovani visoki gostje, spoštovani ljubitelji in bralci knjig, avtorji in zagovorniki ideje Rastoče knjige, izjemna slovenska intelektualka dr. Renata Salecl je v intervjuju, ki je bil objavljen v zadnji številki Nedela, torej v nedeljski izdaji osrednjega slovenskega dnevnika *Delo*, izrekla naslednje opozorilo: »Že dolgo opozarjam, da je neoliberalna ideologija s poudarjanjem individualizma in slavljenjem idealov uspeha in sreče pripeljala do razkroja družbenih vezi in povečanja psiholoških težav.« Naj skromno dodam, da tudi sam v esejih in v prozi pogosto opozarjam na proces, ki ga razumem kot razpadanje ali atomizacijo skupnosti, pri čemer mislim družbeno skupnost, ki jo lahko imenujemo narod oziroma nacionalna skupnost ali skupnost državljanek in državljanov države, ki samo sebe razume kot nacionalno državo. In naj se seveda pri tem takoj ogradim od nacionalizma in vseh nacionalizem spremljajočih negativnih čustev, primisli in tudi iz nacionalizma izhajajočih aktivnosti.

Človek je vse od začetka razvoja naše vrste bitje skupnosti, v jeziku družboslovja in tudi v političnem jeziku raje rečemo družbeno bitje, kajti človeška vrsta naj bi se po mnenju pomembnih antropologov tako razvila, kot se je, predvsem zaradi sposobnosti sodelovanja in komunikacije kot pogoja za sposobnost sodelovanja. Ključni medij komunikacije je seveda jezik, ki ga je vrsta postopoma razvila do ravni, ki izrazito presega raven sposobnosti komunikacije pripadnikov drugih vrst, čeprav znanost dokazuje, da so tudi nekatere druge vrste že zmogle razviti sebi lastne jezike, vendar na izrazito nižjih ravneh.

Jezik je ne le medij komunikacije v pragmatičnem pomenu besede, temveč je v bistvu temeljna in najpomembnejša raven in zvrst znotraj kulture, kot pač ta pojem običajno razumemo in hkrati tudi razlikujemo od vrste drugih človeških dejavnosti, kot so znanost, gospodarstvo, izobraževanje, šport in druge. Zakaj? Zato, ker se jezik kot živa, nenehno razvijajoča se stvar ne dogaja, lahko bi rekli ne živi, ne obstaja samo na racionalni ravni in tako rekoč nobena beseda ni samo čisti znak brez kakršnegakoli ostanka, temveč je že sama po sebi vedno tudi simbol, ki je v kontekstu spremljajočih besed v neposredno izrečeni izjavi ali v zapisu ter seveda v čustvenem kontekstu vedno nabita z dodatnimi pomeni in asociacijami. Hkrati pa jezik sleherne skupnosti, če ga mislimo

skladno z Wittgensteinom in njegovo izjavo »Meje mojega jezika so moje meje sveta«, resda pomeni dinamično in nenehno dopolnjujočo se logično in hkrati simbolno upodobitev sveta, kot ga misli in občuti skupnost, ki ta jezik govori. In prav v tej razsežnosti ali lastnosti se jeziki vsaj do neke mere razlikujejo med seboj in prav iz nje deluje sila kohezije, ki pripadnike skupnosti povezuje v skupnost ter v njih vzbuja občutek pripadnosti in zavezanosti tej skupnosti, ki je povezan seveda tudi z občutkom varnosti in celo smisla, kot rečeno, vsaj do neke mere. In kadar govorimo, kot opozarja dr. Renata Salecl, o ideološko vsiljevanem in povečevanem individualizmu, ki se pogosto kaže kot poudarjeni egoizem, ali o odrekanju svoji t. i. materinščini in dajanju prednosti drugemu jeziku, danes zlasti angleščini, kar naj bi se že dogajalo, kot opozarjajo slovenisti, tudi med mladimi v Sloveniji, govorimo o razpadanju skupnosti in sku-

Foto: Petra Duhanoy

Foto: Peter Prebil

pnostni identiteti kot domnevno neločljivi komponenti osebne identitete in o vračanju predpostavk o smislu, ki izhajajo iz pripadnosti skupnosti.

Na tem mestu je treba končno omeniti knjigo, če seveda knjigo v tem primeru mislimo predvsem znotraj kulture, torej v prvi vrsti kot leposlovno, a tudi kot družboslovno ali znanstveno knjigo, kajti dobra knjiga s kateregakoli, tudi ne ožje kulturnega področja vedno pomeni tudi prispevek k razvoju jezika. Knjiga, kot jo mislimo v okviru gibanja *Rastoča knjiga*, pri čemer seveda ne gre samo za posamezni roman ali posamezno pesniško zbirko, se vedno navezuje na izročilo mita oziroma mitologije, ki se bolj ali manj neodvisno oblikuje in nadalje razvija v okviru slehernega živega jezika kot predstava te skupnosti o nastanku sveta, nastanku in razvoju človeka ter nastanku in utemeljenosti skupnosti, ki ta jezik govori in ki oblikuje to mitologijo kot skupno kreacijo, kakor seveda potem tudi mitologija oblikuje in utemeljuje skupnost, kar je še posebej vidno v začetnih obdobjih oblikovanja skupnosti in jezika. Z razvojem civilizacije pa seveda mitologija prerašča v kulturo v celoti in je v njej vsebovana, tako kot vse manifestacije kulture v komu-

nikaciji z občinstvom še vedno ohranjajo značaj rituala kot aktualizacije mita.

A ravno knjiga v največji meri ali vsaj najbolj vidno ohranja zmožnost mita, da posreduje celovito podobo sveta, in to na način, ki predpostavlja ali celo zahteva zelo intenzivno komunikacijo med avtorjem in bralcem, saj vemo, da se knjiga pravzaprav dokončno oblikuje, na nek način uresniči ravno z branjem oziroma brez bralca tako rekoč ne obstaja. Zato sleherna knjiga živi svoje življenje, in če hočete, delovanje ali učinkovanje v nešteto variacijah oziroma v vsaj toliko variacijah, kot je bralcev, ki so jo prebrali, vključno z avtorjem. A okvir ali meja teh variacij je jezik, v katerem je knjiga nastala, medtem ko ji prevod v drug jezik vedno nekaj odvzame, če pa je dober, tudi nekaj doda, kar izhaja iz nadarjenosti prevajalca in iz jezika, v katerega je prevedena. Zato seveda obstajajo nedvomno genialni prevodi knjig, ki so pravzaprav lahko že na meji tega, da bi lahko rekli, da gre za odlično novo delo, kongenialno delu avtorja v njegovem jeziku.

Prav zaradi teh zmožnosti jezika in knjige govorimo s tolikšnim zanosom o pomembnosti izkušnje branja (Tone Pavček: »Če ne bomo brali, nas bo pobralo.«)

in o tem, kaj vse branje, še posebej branje dobrih knjig prispeva k razvoju bralčeve osebnosti, k razvoju njegovih spoznavnih in čustvenih ali tudi duhovnih zmožnosti, kar vse, da ne bomo sektaški, gotovo omogočajo tudi stvaritve v okviru drugih vrst umetnosti in kulture v celoti. Ključno pa je, da nas branje povezuje, vzbuja v nas sposobnost empatije in razumevanja drugih, željo in zanimanje za to, da bi spoznali in razumeli druge okrog sebe, ter hkrati zmožnost strpnosti in dialoga. Knjiga in kultura v celoti je v osnovi sfera dialoga znotraj skupnosti, v okviru katere nastaja, in je hkrati prostor dialoga z drugimi kulturami in skupnostmi, v katerih te druge kulture nastajajo.

Tudi zato je tako pomembno vzpostavljanje povezav z drugimi književnostmi in jeziki v okviru gibanja *Rastoča knjiga*, in sicer z željo, da se v teh časih, ko se zdi, da resda nadvse koristne in učinkovite nove tehnologije z možnostmi, ki jih ponujajo, tudi ogrožajo obstoj nekaterih dejavnosti in veščin, ki so se vse doslej oblikovale in odigrale ključno vlogo v razvoju človeštva. Vendar nekaterih zmožnosti, ki so, kot rečeno, eksistencialnega pomena za posameznika in skupnost, katere pripadnik je, a tudi za našo vrsto kot celoto, nikakor ne kaže zavreči ali prepustiti pozabi, čeprav nas, kot vemo, pospešeno umiranje jezikov in s tem izginjanje skupnosti, ki te jezike govorijo, opozarja, da se to dogaja in se lahko v prihodnosti zgodi tudi nam. Saj vemo, da zgodovina pripoveduje zgodbe o številnih ljudstvih, jezikih in kulturah, ki so v preteklosti obstajale, bile zelo pomembne, a zdaj ni več tako rekoč niti sledu o njih, razen posrednih pričevanj ter morda še arheoloških ostankov in nekaj ruševin.

Zato verjamem, da je pomen besede »smo« vsaj enako pomemben kot pomen besede »sem«. Kadar berem knjigo, vedno vstopam v razmerje »sva«, vsaj v slovenščini, oziroma tudi v razmerje »smo«, kajti zbir posameznikov, ki beremo isto knjigo, je že tudi skupnost in ta skupnost z izkušnjo, ki jo doživi ob branju, hočeš nočeš deluje na skupnost v celoti, ki ji pripadamo.

Zato menim, da je branje po svojem bistvu tudi družbotvorno delovanje. ◀

Jezik niso le pravila – v njem je srce

■ **Erika Ašič**, univ. dipl. soc. del., je zaposlena v DKPS. Je koordinatorica organizacijskega odbora za pripravo mednarodne konference *Vzgoja za ljubezen do domovine in države* ter urednica e-zbornikov te konference. Ima dolgoletne izkušnje z delom v uredništvu revije *Vzgoja*.

Letošnja mednarodna konferenca Vzgoja za ljubezen do domovine in države je bila že peta po vrsti. Njena vodilna tema in naslov je bila Jezik kot temelj narodne identitete. V nadaljevanju objavljamo uvodnik v e-zbornik te konference. Zbornik obsega preko 530 strani, v njem je objavljenih 62 prispevkov in je na internetu prosto dostopen. Uvodnik je napisala urednica e-zbornika.

Jezik je temelj narodne identitete

Jezik kot 'srce' naroda, jezik kot 'duša' naroda, v prvi vrsti pa jezik kot 'srce' človeka. Človek je na prvem mestu – vsak posameznik. Pri njem se vse začne. Ko smo v organizacijskem odboru razmišljali o naslovu konference, smo se dolgo ustavljali (ter spraševali sebe in druge) pri izrazu identiteta – naj bo naslov jezik kot temelj *narodne* ali *narodove* identitete? Odločili smo se za prvo, ker se vse začne pri človeku. Posameznik je tisti, ki je temelj. Več posameznikov lahko sestavlja skupino, skupnost, narod. Če posamezniki, ki tvorijo narod, nimajo izgrajene narodne identitete, je tudi narodova identiteta bolj šibka.

Osredotočili smo se na jezik in narodno identiteto ter povezanost med njima. Preko jezika sporočamo, v njem razmišljamo, jezik pripelje do marsikatega dejanja – dobrega ali slabega. Če ni povezan z iskreno in dobrohotno mislijo, če je misel slabo izražena ali narobe razumljena, lahko nastane težava. To pomeni, da jezik kot forma sicer obstaja, z vsemi pravili, normami, ampak nekdo ga izraža. Nekdo preko njega izraža svoje misli, čustva, svoje znanje, svoje načrte, svojo življenjsko usmerjenost, svojo pripadnost, svojo prvinskost. Vsak posameznik jezik uporablja z nekim razlogom. Materni jezik npr. morda preprosto zato, ker drugega ne

zna in ga niti ne potrebuje, ker je to najbolj 'udobno', lahko pa ga uporablja, ker ga ta jezik čustveno veže na nekoga ali na nekaj (na dom, starše, kraj, domovino). Tuji jezik nekdo uporablja, da se lažje vključi v okolje, v katerem živi (če je to npr. tujina), ali pa, ker mu je všeč. Marsikdo materni jezik v tujini pozabi, ker ga ne uporablja. Morda ga ne želi uporabljati ali pa ga ne sme, ker bi bil deležen sankcij. V zgodovini rabe slovenskega jezika je veliko ljudi, ki svojega maternega jezika nikoli niso pozabili (prispevek npr. Sever, Podsedenshek) in

so ga predajali naslednjim rodovom (več v prispevkih Korošec Kocmur, Oblak, Klemen Boltežar, Rožanc, K. Hren, Osojnik, Hormuth, Granič, Grebenc, Kralj). Čeprav so živeli in delali v izseljenstvu in zamejstvu. Čeprav so bili zaradi tega zatirani, zasmehovani, kaznovani. Ko so bile razmere res težke, so ljudje v nemogočih okoliščinah načrtno gojili slovenski jezik (prim. Janežič, Klasinc Škofljanec). Kaj je bilo v teh ljudeh, da so tako ljubili materni jezik? Zakaj maternega jezika niso nehali uporabljati in ga niso pozabili (to bi bilo veliko bolj preprosto)? Trdno izgrajena narodna identiteta. Velika ljubezen do slovenstva. Do domovine, do slovenske dežele in njene kulture, izročila, tradicije, vrednot, načina življenja. Ta ljubezen do slovenstva je tako velika, da je nekatere pripeljala (nazaj) v Slovenijo (prim. Fink, Batagelj, Ahčin Bavdek, R. E. Hren).

Foto: arhiv DKPS

Ob branju nekaterih prispevkov (Piko-Rustia, Stanonik, Jevnikar ipd.) se mi je porajalo vprašanje: Zakaj je bila v zamejskem okolju tako velika želja (pa ne le želja – trdi ukrepi), da bi izkoreninili slovenski jezik? Komu je bil slovenski jezik nevaren? Odgovor je spet v identiteti (jezik je temelj narodne identitete). Na jeziku očitno sloni veliko pomembnih stvari. Kot kulturna prvina je 'orožje' političnih interesov. Prispevka iz Ukrajine opisujeta porast uporabe ukrajinskega jezika, ki se ga kljub vojnim razmeram uči vse več ljudi – tudi Rusov (prim. Ternovoi, Ivanichkina). Nazoren primer političnega boja na polju jezika je tudi razvoj hrvaškega jezika (prim. Ham, Vulić), kjer se je načrtno delalo, da bi srbsko prevladalo hrvaško.

To pomeni, da jezik ni zgolj forma ali sede, ki jih po določenih pravilih sestavljamo v stavke. Je nekaj več. Je srce, je duša – človeka, naroda.

Posebno upanje in veselje dajejo prispevki, ki kažejo pot naprej. To so prispevki v tretjem in četrtem sklopu zbornika. Prikažejo nekaj primerov iz odlične prakse, kaj lahko učitelj ali vzgojitelj ali knjižničar ... naredi, da bi mladim privzgojil ljubezen do slovenstva in do slovenskega jezika. Četudi je en sam, lahko naredi veliko. Možnosti znotraj učnih načrtov so. Gre le za vprašanje volje, ljubezni, znanja. Vsega tega tudi v tem zborniku najdete veliko.

Foto: arhiv DKPS

Vsebina zbornika

Tokratni zbornik obsega 62 strokovnih in izkušenskih prispevkov, ki so zbrani na dobrih 530 straneh. V uvodnem delu objavljamo zapisa predavateljev, ki sta imela na konferenci vabljen predavanje. Sledijo prispevki, ki so razporejeni po sklopih. Če naslove sklopov postavimo skupaj, dobimo sporočilo:

- *V človeku vtisne globoko sled ...*
Tu so zbrani prispevki, iz katerih je razvidna velika ljubezen Slovencev, ki so morali po svetu. Kaj vse so naredili, da so ohranili jezik, v kakšnih razmerah, s kakšnimi pripomočki in s koliko ljubezni, znanja, iznajdljivosti ter prostovoljnega dela. Avtorji pišejo tudi, kako je bilo to delo uspešno – izkušnje drugega, tretjega rodu Slovencev po svetu in v zamejstvu so zgovorne in sežejo do srca.
- *... na vsakem področju je drugačen.*
Tu najdemo nekaj prispevkov, ki nas opozarjajo na raznolikost – znotraj Slovenije (narečja) in po svetu (različni jeziki). Neverjetno, kakšne povezave, kakšno bogastvo!
- *Poskrbimo, da bo pravilen ...*
Ni vseeno, kako uporabljamo jezik – ali ga popačimo, vanj vnašamo tujke, smo pozorni na določena slovnična pravila ali ne. Ker je jezik živ, je to pomembno, saj ima vpliv na njegov razvoj. V prispevkih najdemo nekaj opozoril in načinov, kako skrbeti za pravilno rabo slovenskega jezika.

- *... in da ga bodo mladi radi uporabljali ...*

Na junijskem vseslovenskem srečanju v državnem zboru (29. 6. 2023) je neki podjetnik, po rodu Slovenec, ki živi v tujini, opozoril nekako tako: Zakaj govorite o *dobrih* praksah? Dobro je v šoli nekaj srednjega, ocenjeno s 3. Če je praksa uspešna, je *odlična*! V tem sklopu torej predstavljamo vrsto odličnih praks iz vzgojno-izobraževalnega prostora na vseh ravneh. Preberemo lahko vrsto načinov, kako se lahko otrokom približa lepota materne jezika in kulture, da bi mladi izgradili čut do svoje domovine, svojo narodno identiteto. Ko namreč veš, kdo si, in imaš to rad, lahko spoštljivo sprejemaš tudi drugega in se mu ne ukloniš, ampak trdno stojiš ob njem ter si pridobiš njegovo spoštovanje.

- *... saj se oblikuje in gradi iz korenin.*
V zadnjem sklopu so prispevki posvečeni zgodovinskemu razvoju slovenskega in hrvaškega jezika. Ko so korenine trdne, je lažje graditi naprej. Tako jezik v slovničnem vidiku kot jezik kulture, vrednot, življenja.

Beremo in čutimo lahko izredno bogastvo. Iskrena hvala vsem avtorjem, da so delili z nami svojo ljubezen do slovenstva!

Naše obzorje naj bo široko

Poseben čar zbornika so različni profili sodelujočih. Ko si lahko prisluhnejo in si med seboj izmenjujejo znanje, izkušnje in razmišljanja učitelji različnih predmetov (slovenščine, zgodovine, geografije, angleščine, nemščine, tehnike, kemije, razrednega pouka, likovnega in glasbenega pouka ...), novinarji, uredniki, medicinske sestre, filozofi, gospodinje, doktorji znanosti, duhovniki, redovnice, akademiki, knjižničarji, arhivarji, inženirji strojništva – gotovo sem kaj spregledala – potem smo dosegli svoj cilj. Presegli smo okvire, ki omejujejo izmenjavo znanja zgolj znotraj ene stroke. Moramo imeti širino. Moramo poznati tudi to, kar je zunaj našega kotička. Naše obzorje naj bo odprto, široko, svobodno. Tako se je razvijal tudi slovenski jezik – s širino, premikanjem meja, spoštovanjem, odprtostjo in ljubeznijo. ◀

Celoten zbornik je dostopen tu:
https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/Zbornik_MK_2023.pdf

Ašič, Erika (ur.) (2023): *Jezik kot temelj narodne identitete. Zbornik 5. mednarodne konference Vzgoja za ljubezen do domovine in države. Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije.*

Ob izidu 100. številke revije Vzgoja

Revija *Vzgoja* je začela izhajati aprila 1999 v okviru *Društva katoliških pedagogov Slovenije* in *Družbe Jezusove*. V *Društvu katoliških pedagogov*, ki je praznovalo deseto obletnico, je dozorela ideja o strokovni reviji *Vzgoja*.

Zapisana beseda je v samem središču kulturnega zavedanja in najpomembnejše orodje za razvoj analitičnega in kritičnega mišljenja, v tem se tudi odpira prostor spremembam.

Namenjena je učiteljem, vzgojiteljem in staršem, pa tudi šolajočim se, ki jih zanimajo vzgoja otrok, mladine in izobraževalni vplivi na odraslih.

Od vsega začetka je bil poudarek na strokovnosti, na znanstvenih dognanjih, aktualnih dogodkih, objavljeni so bili pogovori in svetovanje ter predstavljene knjige in delo *Društva katoliških pedagogov Slovenije*. V tem obdobju je bilo tudi prelomno politično dogajanje, izhod iz socializma ter komunizma in ljudje so hrepeneli po novih vsebinah, kjer vera ni odrinjena. Številni ustvarjalni pisci prispevkov so odpirali večino področij človekovega bivanja.

Z revijo *Vzgoja* sem povezana od samega začetka. Pripravila sem prvi obsežni intervju pod poglavjem »Naš pogovor«

z dolgoletnim raziskovalcem, zamolčanim vrhunskim pedagogom dr. Francem Pedičkom, pisala sem strokovne članke s področja specialne pedagogike, odgovarjala na vprašanja bralcev v rubriki »Pogovori in svetovanje«, pripravljala povzetke, ki so bili prevedeni v angleščino, kasneje pa sem postala redna bralka vsake izdane številke.

Vzgoja in izobraževanje sta gonilo vseh kultur in vrednot, ustvarjalca okolja za socializacijo, talilni lonec za oblikovanje skupnih ciljev. Pater Silvo Šinkovec je v 3. številki *Vzgoje* zapisal »Izobraziti pomeni pomagati, da se izriše notranji obraz, da človek postaja to, kar je, za kar je ustvarjen, kar je njegova življenjska naloga.«

Šola bi morala imeti temeljno vlogo v družbi, ki bi mlade združevala v prijateljski naravnosti, strpnosti, spodbujala k lepim medčloveškim interakcijam, pomagala k omiki oziroma k miroljubnim kulturnim odnosom. Za te cilje pa je potrebna odprtost vzgojno-izobraževalnega sistema. Tako reforme kot širše svetovno družbeno dogajanje pa nam sporočajo primanjkljaje na človekovi osebnostni ravni.

Pri vzgojnih prizadevanjih smo starši, učitelji, vzgojitelji in širša družbena skupnost

premalo pozorni na osebno rast. Pri tem ni pomembna le družina, pomembna sta tudi šolski sistem in tiskana beseda. Revije in knjige imajo še vedno izjemno moč pri človekovem intelektualnem, čustvenem, religioznem in moralnem razvoju.

Sodeč po odzivih in branosti revije *Vzgoja*, je to poslanstvo med številnimi revijami na vidnem mestu dosegla prav revija *Vzgoja*, kar potrjujejo bralci v odmevih: »Izvrstna revija v mozaiku slovenskega šolstva, profesionalna, uporabna, zajema vsa pomembnejša področja.«

V pogovorih s številnimi bralci revije je še vedno izražena potreba po rubriki »Pogovori in svetovanje«. Sodobni svet je vse pogostejše svet nasilja, ki razočara vse, ki so vlagali svoj up v napredek človeštva.

Danes vsi potrebujemo pozitivne spodbude, da bi spoznavali svojo vrednost in si prizadevali za boljši svet. Tako v šolstvu kot v širši družbeni skupnosti je vse preveč kritike, poniževanja, agresije, pa tudi ignorance. Ne le starejši, tudi mladi so pogosto zavrtnjeni, zato naj bo naloga revije *Vzgoja* tudi za naprej pozitivna spodbuda, iskanje lepega in dobrega, nekakšen vstop v novo zavezo, kjer nas Jezus Kristus uči nesebične ljubezni, kjer človekov ego izgine.

Angelca Žerovnik, doktorica defektoloških znanosti, je upokojena znanstvena sodelavka *Pedagoškega inštituta v Ljubljani*. Ukvarja se z raziskovalnim in svetovalnim delom ter andragoškim izobraževanjem. Je avtorica mnogih člankov in več knjig.

Želimo Vam iskrenih misli, saj iskrenost prinaša resnico.

Želimo Vam modrosti, ki nam pomaga sprejemati dobre odločitve.

Želimo Vam sposobnosti sprejemanja takrat, ko ni mogoče nič spremeniti.

Želimo Vam poguma, da bi znali spoštljivo in odločno izražati svoje dobronamerno mnenje.

Želimo Vam realnosti, ustvarjalnosti in pravično mero drznosti za postavljanje ciljev.

Želimo Vam zdravja in moči, da bi uspeli izpeljati zastavljene cilje.

Želimo Vam spoštljivosti in notranjega miru pri vstopanju v odnose.

Želimo Vam, da bi vedno našli pot do najglobljih kotičkov svojega srca.

Blagoslovljen Božič in srečno v letu 2024!

uredništvo revije *Vzgoja*

Tema naslednjega žarišča:
**Današnje okolje
mladih**

»Kdor hoče druge vneti, mora sam goreti!«

Dramska igra: Virtualni pogovor z Antonom Martinom Slomškom

■ **Irena Zevnik**, učiteljica razrednega pouka na OŠ Blaža Kocena, je mentorica dramskega krožka in avtorica številnih testov za prireditve ter avtorica knjige *Blaževi zemljevidi*.

Ta igra je nastala kot del kulturnega programa na srečanju učiteljev in katehetov na Slomu, za Slomškovo soboto 2023. Nastal je prisrčen in pomenljiv virtualni pogovor z A. M. Slomškom. Pogovor vključujemo v jubilejno, 100. številko revije Vzgoja, saj so Slomškova razmišljanja primerna za vse čase, še kako aktualna tudi za naš čas. Časi so si namreč tako zelo podobni in se kljub digitalizaciji sveta ukvarjamo z istimi temeljnimi vprašanji.

Blaž in Neža sta brat in sestra, ki obiskujeta osnovno šolo v današnjem, sodobnem času. Simbolično predstavljata Slomškova lika Blažeta in Nežico iz knjige Blaže in Nežica v nedeljski šoli in sta predstavnika vseh slovenskih otrok, ki so se želeli izobraziti v slovenskem, maternem jeziku. Navihani in srčni Blaž pri učenju in domačih nalogah večkrat prosi za pomoč svojo bistro in marljivo sestro Nežo, ki mu vedno pomaga. Tokrat mora pripraviti govorni nastop – intervju s Slomškom.

NEŽA kliče Blaža po mobilu: Dober dan, Blaž. Neža tukaj. Si pozabil, da sva danes dogovorjena ob 11. uri? Prosim? Še je čas? Pohiti, prosim. Čakam te.

BLAŽ prihiti, v roki ima e-tablico in jo pokaže Neži: Neža, preberi to!

NEŽA prebere na glas: Intervju s Slomškom. Začudeno ga pogleda.

BLAŽ reče ponosno: To je to!

NEŽA: Kaj, to je to?

BLAŽ: To je naslov govornega nastopa, ki ga moram imeti jutri v šoli.

NEŽA: Jutri? In ti si meni malo prej rekel, da je še čas. A ti sploh veš, kaj je čas?

BLAŽ: Seveda vem. Čas je zlato. In jaz sem zelo bogat, ker imam sestro, ki mi vedno pomaga. To pa si ti, moja zlata sestra, moja zlata Neža. Jaz sem bogat, ker si ti moj zaklad!

NEŽA: Navihan pa si, Blaž! Hvala za pohvalo. Pomagala ti bom. S skupnimi močmi bova zmogla. Pa blaženemu A. M. Slomšku se bova priporočila.

BLAŽ: Poročila? Midva pa se že ne bova poročila, saj sva brat in sestra!

NEŽA: Ah, Blaž, slabo poslušáš. Rekla sem priporočila. Zdaj se pa zberi in mi povej, kako ti lahko pomagam.

BLAŽ: Sem mislil, da boš ti meni povedala, kako mi boš pomagala.

NEŽA: Seveda ti bom povedala, ampak najprej mi moraš povedati, kakšen govorni nastop moraš imeti.

BLAŽ: Vidiš, to pa je največji problem. Zdaj v šoli učitelji celo zahtevajo, da moramo imeti govor in nastop. Se ti ne zdi to malo preveč naenkrat?

NEŽA: Sploh ne, ker je to vse hkrati. Medtem ko govoriš, imaš tudi nekakšen nastop. To je to, Blaž!

BLAŽ: Aha, že razumem. Kot dve muhi na en mah? Je tako?

NEŽA: Ja, nekaj podobnega.

BLAŽ: Odlično. Veš, jaz vse bolj razumem v jeziku narave. Te zanima moj načrt?

NEŽA: Seveda, zaupaj mi ta načrt.

BLAŽ: Ti ga boš naredila, ker si tako pametna. Jaz ti bom pa pomagal. Tako kot vedno, da ne boš preveč utrujena.

NEŽA: Sem si kar mislila, da bo tako. A ker živimo v tako hitrem, čudnem in brezbožnem času, tudi mene zelo zanima, kaj bi nama Slomšek odgovoril. Malo razmisliiva, kaj bi ga bilo dobro vprašati, ker mislim, da nima ravno veliko časa na razpolago.

BLAŽ: Zakaj pa ne?

NEŽA: Ker mora trenutno veliko moliti. Cel svet je v krizi in morda celo vesolje.

BLAŽ: Spet imaš prav, Neža. Ampak, kako ga bova pa spraševala? Saj je v nebesih. To pa je nebeško daleč.

NEŽA: Virtualno ga bova spraševala.

BLAŽ: Vrtalno? Ja, to mi je pa všeč, da bova vrtala. To pa rad delam!

NEŽA: Ne vrtalno. Virtualno!

BLAŽ: Ježešna, kaj pa to pomeni? Je kaj hudega, nevarnega?

NEŽA: Ja, lahko je poučno, koristno ali pa tudi nevarno. Virtualno pomeni namišljeno, navidezno, nekakšna navidezna resničnost, ki se lahko dogaja s pomočjo računalnikov in različnih elektronskih naprav, ki jih omogočajo spletne povezave.

BLAŽ: A to pomeni, da bova igrala igrice ali pa se bova povezala preko omrežja – interneta z drugimi svetovi in okolji, namišljenimi najbrž?

NEŽA: Nekaj podobnega. Vstopila bova v svet, ki naj bi obstajal, vendar ni realen. Vstopila bova v ta virtualni svet in se povezala s Slomškom.

BLAŽ: A je to podobno kot molitev? Tudi pri molitvi se na nek način povežem z Bogom, Jezusom ali Marijo.

NEŽA: Delno se strinjam s tabo. Zdaj pa pripraviva vprašanja in vstopiva v virtualni svet na posvet s Slomškom.

BLAŽ: Na koliko vprašanj nama bo pa odgovoril? Misliš, da je tudi v nebesih čas zlato?

NEŽA: Tudi to ga bova vprašala. Ampak glede na to, da je bil zelo moder duhovnik, škof, učitelj, šolski nadzornik, narodni buditelj, pisatelj, pesnik, velik diplomat in še marsikaj drugega, ga bova vprašala tisto, kar naju in mnoge v današnji družbi trenutno najbolj skrbi, žalosti ali pa nas je celo strah. Njegovi nasveti bodo zlata vredni, boš videl. A tokrat boš začel ti. *Pokaže na e-tablico.* Ena, dva, tri, Blaž, začni!

BLAŽ: Pozdravljeni, blaženi A. M. Slomšek. Tukaj Blaž in Neža iz današnjega – našega časa 2023. Verjetno že veste, da vam bova postavila nekaj vprašanj. Lahko začnemo?

SLOMŠEK: Pristrčno pozdravljena, Blaž in Neža. Vse že vem in z veseljem vama bom odgovarjal. Res sem vesel, da sta se spomnila name. Poglešal sem vaju. Kar začnimo!

BLAŽ: Danes smo že nekajkrat omenili čas. Kaj vi menite o času?

SLOMŠEK: »Časa je malo nam stvarnik določil, naj bi spoznali, kak drag je za nas, časa nakupiti z dobrim naročil: Večnosti cena sedanjosti je čas.«

NEŽA: Kaj pravite o vzgoji?

SLOMŠEK: »Otroška vzgoja je najimennitnejše delo, ki ga malokdo prav zna, če ravno dvojno opravilo ima: otroke skrbno varovati, jih pridno učiti in vsega dobrega vaditi. Koliko pride iz krive vzgoje otrok. Po resnici vam povem: Kriva vzgoja je slabih časov mati. In boljših ljudi ne bo, dokler ne bo dobro vzgojenih otrok. Slaba vzgoja otrok je mati slabih časov.«

BLAŽ: Današnji čas v današnji domovini Sloveniji, ki smo si jo toliko stoletij želeli in jo dobili, je meni nerazumljiv. Kaj bi rekli na to?

SLOMŠEK: »Tista dežela, v kateri je bil kdo rojen, se imenuje rojstna dežela ali domovina. Vsakdo dobiva od svoje domovine mnogotere in velike dobrote. Zato je svoji domači deželi dolžan hvalo, ljubezen in pomoč.«

NEŽA: Smo Slovenci danes dovolj ponosni nase?

SLOMŠEK: »Žalost, katera moje srce boli, je slaba navada Slovencev, da se svojega rodu in jezika sramujejo. Ojoj, nikar tega! Ljubite svoj rod, spoštujte svoj jezik!«

BLAŽ: Kaj bi sporočili Slovcem v današnjem času, kjer tuji jeziki pridobivajo svojo veljavnost?

SLOMŠEK: »Slovenka me je rodila, Slovenka me je dojila, naj me slovenščina tudi hvaležnega sina ima!«

NEŽA: Kaj bi povedali o narodih?

SLOMŠEK: »Narodi so kakor veje enega drevesa in ne smejo ovirati drug drugega. Vsak narod naj ima svoj prostor, v katerem se najlepše razvija in prinaša največ sadu prave omike in resničnega napredka.«

BLAŽ: So besede pomembne?

SLOMŠEK: »Besede so naših misli obraz. Kdor zmešano misli, tudi zmedeno govori.

Poprej modro premisli, preden spregovoriš. Tudi beseda človeka ubije! A, pomni: besede mičejo, vzgledi vlečejo!«

NEŽA: Se ljudje delimo na dobre in slabe?

SLOMŠEK: »Vsaka hiša ima svojo senčno in sončno stran. Vsak človek ima svoje slabe in dobre lastnosti. Ni tako hudobnega, da bi v kakšni reči dober ne bil. Pa tudi tako dober ni nobeden, da bi se kaj ne pregrešil.«

BLAŽ: Kaj bi v današnjem svetu, ki je skoraj brez vrednot, sporočili staršem in družinam?

SLOMŠEK: »Kako slabo ravnaajo starši, ki svoje otroke mehkužijo, jim vse po volji pustijo, glavo s prevzetnimi mislimi napolnijo, čez svoje otroke nikoli kaj hudega slišati ne marajo, od otrok pa radi sprejemajo tožbe čez druge in se za otroke, krive ali nedolžne, potegujejo.«

Foto: Peter Prebil

»Starši, ne naveličajte se učiti in svariti svoje otroke, molite zanje! Dokler je drevo še mlado, se lahko zravnja, staro se zlomi!«

»Otrokom vse dovoliti, pomeni storiti jih nezadovoljne za vse žive dni. Kdor želi srečno starost dočakati, se ne sme v mladih letih razvaditi.«

NEŽA: V današnjem času poklic učitelja ni ravno spoštovan in cenjen. Kaj vi mislite o tem?

SLOMŠEK: »Kakor ljubo sonce oživilja zemljo, katero obsije, tako naj vsak učitelj osvetljuje šolo, v katero pride. Saj ob setvi mora sonce sijati, da se da lepše orati in njive čedno obdelati. Bodi učitelj pri pouku vesel in dobre volje, kar je prav.

Šola, ki se edino s poučevanjem peča, je polovičarska. Mnogo bolj važno delo je vzgoja, ki se je nikoli ne sme ločiti od pouka. Pouk in vzgoja morata složno napredovati.«

»Boljših ljudi ne bo, dokler ne bo dobro vzgojenih otrok. Slaba vzgoja otrok je mati slabih časov.«

»Učiteljski stan je težaven stan. Kdor ga prav spozna, njegovo ceno visoko spoštuje. Učitelj v tistem neznanem kraju skrbi za boljše ljudi in boljše čase. Najsi ga svet

ne spozna in slabo plačuje, v knjigi večnega življenja se sveti njegovo ime!«

BLAŽ: Duhovnikov in duhovnih poklicev je vse manj. Kaj mislite o tem?

SLOMŠEK: »Kakor luč v hiši sveti, tako razsvetli duhovstvo sleherno ljudstvo. Vsaka cerkev pa naj bo srce in duša vsakega kraja. Zato molite za duhovne poklice!«

NEŽA: Se vam ob vsem tem utrne še kakšna misel?

SLOMŠEK: »Družina, šola in cerkev se morajo za roke držati!«

BLAŽ: Kaj pa je potrebno za našo srečo?

SLOMŠEK: »Ne zlato, ne srebro, ne druge stvari, le srce pošteno nas srečne stori!«

NEŽA: Vi ste imeli neizmerno radi svojo mamo in cenili ter spoštovali ste svojega očeta. Je to aktualno še dandanes?

SLOMŠEK: »Kar dobra mati v srce zasa-di, ne usahne vse žive dni. Moder oče pa svojim otrokom ne dovoli vsega, zato ker jih ljubi.«

BLAŽ: Pesem vam je bila vedno tako ljub-a. Kaj nam dandanes priporočate?

SLOMŠEK: »Vesela pesem žalostno srce razvedri, mila pesem pa ohladi njegove rane. Lepa pesem je Božji dar. Kjer pesem

prebiva, tam so dobri ljudje doma! In ni jih na svetu ljudi, ki bi raje peli, kot so Slovenci. Zato je potrebno za čedne pesmi tudi skrbeti.«

NEŽA: Kako naj se obnašamo v današnjem zmedenem času?

SLOMŠEK: »Prenapeta struna počí in prenapeta beseda slabo opravi. Ne ženi previsoko nobene reči. Ne pikaj in ne li-zaj, povej pa vsakemu, kar mu gre, toda po meri in spodobno.«

»Čast in služba rada človeka spremeni, pa ga malokdaj poboljša, ako poprej dober ni.«

BLAŽ: Je res, da dobi ob rojstvu vsak človek svoje talente in poslanstvo, ki bi jih naj čim bolj izkoristil?

SLOMŠEK: »Bog ni nikomur zato darov dal, da bi jih posedoval, ampak da bi drugim pomagal in bi vsi ljudje srečni bili.«

NEŽA: Opažam, da je delo izgubilo svoj smisel in pomen. Kaj nam svetujete?

SLOMŠEK: »Delaj veselo. Delo je Božji dar, ki nam zemljo polepša, živež poslajša, nam zdravje ohrani in nas greha obvarje!«

BLAŽ: Kaj pa nam priporočate glede vere, ki se vedno bolj izgublja iz dneva v dan?

Foto: Stane Gradljic

SLOMŠEK: »Kdor vero izgubi, mu ugasne luč sredi trde noči. Varujte luč vere, da je sovražni veter sedanjega sveta ne ugasne!«

NEŽA: V današnjem času se kar naprej pritožujemo. Je to smiselno?

SLOMŠEK: »S tožbami ne bomo poboljšali sveta, ne sami sebe. Ampak vsak naj stori po svojem stanu, kolikor premore, in hitro bo svet boljši.«

BLAŽ: Kdo je potem na tem svetu lahko srečen in zadovoljen?

SLOMŠEK: »Srečen je, kdor samega sebe premaga. Kdor sam sebe ne pozna, se tudi ne poboljša.

Zadovoljni pa so tisti, ki ne pozabijo, da na svetu ni stanu brez križev in da ni človeka, ki bi mu bilo vse po volji.«

NEŽA: Vedno več je naravnih nesreč in vojn. Kaj to pomeni?

SLOMŠEK: »Kdo ne bere, kdo ne čuje, kako se po svetu godi? Huda vojska se okrog nas napleta in ni ga človeka, ki bi nam povedal, kdaj se bo končala in kako. Grozoviti potresi cela mesta rušijo, velike povodnji rodovitno polje v puščavo spreminjajo. Kar pa je najhujše zlo, je hudobija ljudi. Veliko jih tako živi, kakor bi Boga ne bilo. Dni in noči svoje peklenške naklepe kujejo in slabotne ljudi zapeljujejo.«

BLAŽ: Vse več je nasilja. Kaj pravite?

SLOMŠEK: »Nasilje ni način, ki prinaša srečo in zadovoljstvo. Nismo le samo zase na svetu, ampak tudi vsak za vse in vsi za vsakega. Želi vsakemu dobro, naj bo domač ali tuj, saj smo vsi otroci Božji.«

NEŽA: Kaj nam svetujete?

SLOMŠEK: »Ni v naši moči prešteti liste v knjigi življenja. Je pa v naši moči, da vsako stran popišemo z dobrimi deli.«

»Le kaj pametnega si izvolite v branje, da ne boste časa in denarjev izgubljali in si pošteno srce in pamet kalili. Berite in kar boste prebrali, dobro preudarite!«

BLAŽ: Hvala, ker ste nama tako iskreno in poučno odgovarjali in svetovali. Prosim vas še za zadnjo zaključno misel.

SLOMŠEK: »Kratki in krepki so slovenski pregovori, rodovitna je slovenščina v svojih oblikah kakor naše slovenske gorice. Le prizadevaj si spoznati našo besedo, čedno, olikano, pa jo boš ljubil kakor svoje očesce!«

»Kdor svojo domovino resnično ljubi, bo večkrat prisrčno zanjo molil. Molimo

Foto: Matej Hozjan

za svojo domovino in prosimo Boga, od katerega prihaja vse dobro, naj blagoslovi njo in njene prebivalce!«

Glavno pa je: »Kdor hoče druge vneti, mora sam goreti!«

NEŽA: Hvala, hvala, naš dragi Slomšek. Zdaj vem, zakaj ste Slovenec za vse čase.

SLOMŠEK: Hvala tudi vama za vsa vprašanja o težavah vašega časa. Misli, ki sem jih povedal in zapisal že pred približno 180 leti, neverjetno veljajo tudi za vajn čas. Dobro je pogledati v preteklost, da vidimo sedanjost. Iz zgodovine bi se morali zares učiti in bolje bi nam šlo! Ti, Blaž, pa le pogumno vse to predstavi v svo-

jem govornem nastopu. Saj veš, da bom s tabo, tako vrtalno kot virtualno ... Res mi je bilo v veselje. Zbogom, moja Blaž in Neža!

NEŽA: Blaž, Blaž, tole je bil pa nepozaben virtualni sprehod. Če boš vse to povedal na govornem nastopu, boš dobil odlično oceno. In Slomškovi nasveti so resnično večni.

BLAŽ: Hvala tebi, moja zlata sestra Neža.

NEŽA: Hvala, Blaž. Bilo mi je v veliko veselje. Posebej še zato, ker je najin blaženi A. M. Slomšek tam v nebesih najin veliki priprošnjik. Srčno upam, da bo kmalu postal tudi svetnik. ◀

V primežu preteklosti in ohranjanje enoumja

■ **Matija Horvat**, prof. športa, ravnatelj OŠ Matije Čopa Kranj, je soavtor 60 amandmajev v času sprejemanja ZOFVI in soavtor predloga zakona o Učiteljski zbornici Slovenije.

Slovenija nima velike vojske, nima naravnih bogastev na razprodaji in ni finančno središče. Slovenija ima izredno sposobne ljudi, ki jim morajo šole in učitelji nuditi odlično izobrazbo in omiko.

V preteklih petintridesetih letih smo prešli iz enopartijske države v demokracijo, Slovenci smo ustanovili svojo lastno državo, zamenjalo se je 20 šolskih ministrov, predmetniki in programi so se spreminjali, šole smo toplotno izolirali, zamenjali okna in prebarvali fasade, bivši učenci so postali kolegi v šolski zbornici. OŠ Matije Čopa Kranj je odprla vrata pred 35 leti in od prvega šolskega dne na njej še vedno poučuje 18 učiteljev.

Od nastanka slovenske države dalje se je v šolstvu mnogo dogajalo, zato da se ne bi zgodila ključna sprememba: demokratizacija šolstva. Spreminjalo se je vse, le način vodenja šolstva se je zataknil v času in obtičal v pristopih enoumja. Način je še vedno enak kot v enopartijski državi, kot

da pred tremi desetletji nismo prešli v demokracijo. Že leta 1996, ob nastajanju devetletke, smo zaostajali, danes pa je način vodenja šolstva popolnoma povozil čas. Struktura šolstva je znotraj izredne kompleksnosti in vsakodnevne kaotičnosti preprosta in zgolj na treh ravneh:

- V razredu odloča učitelj in on odgovarja za učence.
- Na šoli odloča ravnatelj in on odgovarja za delovanje šole.
- V šolstvu odloča minister in on odgovarja za šolstvo.

Ravnatelji v šolah in učitelji v razredu pa so močno stisnjeni v primež šolskega sistema in morajo iz dneva v dan garati, da blažijo sistemske napake.

Nujno je treba izvesti tri ključne sistemske spremembe, da se bo lahko šolstvo začelo pedagoško in vsebinsko izboljševati. Šolska politika ne more imeti več izgovorov, da ni predlogov ter da učitelji in ravnatelji ne vedo, kaj spremeniti. V nadaljevanju navajamo tri.

Učiteljska zbornica Slovenije

Ena zbornica – od vzgojiteljic v vrtcih do profesorjev na univerzah; seveda so vanjo vključeni vsi učitelji. Vsi vemo, da so nosilci šol učitelji. Nosilci šol niso ne ravnatelji, ne župani, ne ministri, ne *Zavod za šolstvo* in ne strokovni sveti.

Vsaka šola že ima zbornico, v kateri učiteljski zbor odloča o strokovnih pedagoških vprašanjih. Za to delo so učitelji plačani, saj je del njihove delovne obveznosti in prisotnost na pedagoških konferencah je obvezna.

Vsaka šola ima tudi sindikat in sindikalne zaupnike, pa sindikat na šoli nikoli ne od-

loča o strokovnih vprašanjih. Zgodba, da lahko sindikat na državni ravni opravlja strokovno delo, je zgolj politična prevara. Sindikat je v resnici del težave in ne rešitev, saj fiksira današnji način vodenja šolstva.

Z učiteljsko zbornico bi nastala povratna zanka, ki bi omogočala vpogled v dogajanje v šolstvu, in to v realnem času. Z zbornico bi se vzpostavil proces stalnega izboljševanja sistema. Že desetletja nastajajo spremembe zgolj ob menjavi šolske politične oblasti ali ko se po večletnem pritisku premaknejo zgolj za malenkost. Z učiteljsko zbornico bi dobili množico odličnih predlogov za izboljšanje. Če zberemo samo odlične učitelje, najboljših deset odstotkov, moramo najeti dvorano za 2000 udeležencev. Kranj nima tako velike dvorane.

Z zbornico bi nastala prava strokovna hierarhija. Le z učiteljsko zbornico bi lahko učitelji in ravnatelji soodločali pri razvoju šolstva. S hierarhijo in soodločanjem bi učiteljski poklic ponovno postal zanimiv za moške.

Prve konkretne predloge za nastanek učiteljske zbornice smo učitelji ustvarili že pred skoraj 30 leti. Leta 1996 smo ustvarili amandmaje, ki so bili vloženi pri sprejemanju *Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja*, ki bi dali zakonsko podlago za nastanek takšne zbornice. Leta 2000 smo učitelji soustvarili predlog zakona o učiteljski zbornici. Oba konkretna predloga sta bila v državnem zboru zavrnjena oz. ustavljena. Če bi poprijeli v decembru 2023, bi lahko bila učiteljska zbornica ustanovljena do konca leta 2024.

Redni strokovni sestanki ravnateljev z ministrstvom

Redni strokovni sestanki morajo biti v šolskem letu vsakih štirinajst dni, od 20.

Foto: Peter Prebil

avgusta do 10. julija, in to z vabili, zapiski in sklepi. Predstavniki *Združenja ravnateljev* bi se sestajali s člani ministrstva. V tem organu, ki bi odločal oz. soodločal, morajo imeti ravnatelji vsaj 40-odstotno zastopanost. Po imenu in priimku bi bilo znano, kdo odloča oz. nosi odgovornost za odločitve.

V dvotedenskem ritmu bi spoznavali težave, iskali predloge rešitev, se odločali za spremembe, določali, kdo je odgovoren za rešitev, in določali, na kakšen način se problem lahko reši: z zakonom, pravilnikom, okrožnico ... S tem bi postali ravnatelji del šolskega sistema, tako pa smo danes zgolj izvrševalci okrožnic in pravilnikov.

Med ravnatelji vedno bolj vre, saj so na ravni sistema degradirani na raven študentov prvega letnika, ki enkrat letno poslušajo predavanje ministra, sicer pa se jih pisno obvešča na daljavo. Na redkih srečanjih pa jih izobražujejo, izobražujejo, izobražujejo ... V decembru 2023 bi že lahko bil prvi sestanek tega organa, ki bi nato začel delati.

Na šoli, ki jo vodim in je dobra, imamo devet strokovnih delovnih sestankov in eno pedagoško konferenco na mesec. K temu je treba prišteti še kopico neformalnih razmislekov pred poukom, med odmori in po pouku. Na vseh strokovnih sestankih se medsebojno poslušamo, nizamo množico predlogov in se na osnovi moči argumentov odločamo in vpeljujemo pedagoške strokovne rešitve v šolski vsakdan. Iz tedna v teden, vse leto.

Imenovanje ravnateljev

Imenovanje ravnateljev je strokovni izbor. Ravnatelja šole lahko izberejo zgolj ljudje, ki imajo več znanja, več izkušenj in več življenjske modrosti kot kandidati. Imenovanje ravnateljev niso volitve, v katerih bo izbrani kandidat najbolj všečen posameznim skupinam volivcev. Danes morajo starši ali predstavniki občine pridobiti zgolj tri glasove in imajo ravnatelja po svojih osebnih željah, zaposleni morajo pridobiti zgolj en glas in imajo svojega ravnatelja za nadaljnjih pet let.

Današnji način volitev usmerja ravnatelja v podrejenost posameznim močnim skupinam in usmerja šole v permisivnost,

zaradi katere se izogibajo zahtevnosti in kakovosti. Posledično trpi tudi strokovnost pedagoških odločitev, kar škoduje prihodnosti učencev.

Ko se usedete v letalo in želite odleteti v London, pred poletom potniki ne volite pilota, čeprav odloča o vaših življenjih, ampak vam pilota izbere strokovna organizacija.

V šolskem letu 2024/25 bi že lahko strokovnjaki imenovali nove ravnatelje.

Današnji način vodenja šolstva je enak kot v času enoumja. Ni vzpostavljenega sistema povratnih informacij. Ni vzpostavljenega sistema zbiranja odličnih predlogov. Ni vzpostavljenega sistema argumentacij. Ni vzpostavljenega sistema soodločanja oz. odločanja. Ni vzpostavljenega sistema, ki bi omogočal odličnim učiteljem in odličnim ravnateljem (vsi imajo univerzitetno izobrazbo) soustvarjati razvoj šolskega sistema.

Nerešena vprašanja

Omenimo zgolj nekaj alarmantnih nerešenih področij v osnovnem šolstvu, ki so posledica zastarelega načina vodenja:

- Anonimne prijave na inšpektorat.
- Inšpektorji povozijo odločitev ravnatelja in učiteljskega zbora, čeprav ni kršena zakonodaja oz. pravilnik.
- Učenci v 6. razredu nimajo popravnih izpitov in lahko napredujejo z eno, dvema ali celo tremi negativnimi ocenami.
- Na koncu leta ni določenega učnega uspeha in posledično nimamo odličnih učencev.
- Ni polletnega spričevala z zaključnimi ocenami.
- Ni ocene iz vedenja oz. ni vzornih učencev in učencev, ki se neprimerno vedejo.
- V spričevalu ni zapisano število opravičenih in neopravičenih ur.
- Prešolanje učenca je upravni postopek namesto skrajni pedagoški ukrep.
- O ponavljanju učenca v 1. in 2. razredu odločajo starši.
- Opisne ocene v drugem razredu. Učenci in starši šele v tretjem letu trčijo v realno razumevanje številčne ocene.
- Država ne ve dobro, kaj želi doseči z nacionalnim preverjanjem znanja.
- Podrejanje pedagoške stroke množici pravnih omejitev.

- Vdor raznih norosti v delovanje šol: zadnja norost je novo evidentiranje delovnega časa učiteljev.
- Preveliko število tujcev v posameznem oddelku ter neizdelan proces poučevanja slovenščine učencev tujcev in njihovih mam.
- Nasilni in neizmerno zaščitniški starši.
- Množica razvajenih otrok, ki ne zmore opravljati osnovnih življenjskih funkcij: razumljiva in pravilna izgovarjava glasov, osebna higiena, striženje s škarijami ...
- Generacija učencev, ki ne vklopi svojih možganov za reševanje osnovnih šolskih problemov.
- Delovno mesto ravnatelja postaja nevdržno.

Sam delam 50 ur na teden, pomočnica, ki je deloholik, dela 60 ur, a kljub izkušenosti in hitrosti komaj plavava s tokom šolskega časa.

Čas v šoli neusmiljeno teče od zvonca do zvonca in vsako leto se cela generacija nepovratno premakne naprej v višji razred. Od danes naprej pa za predsednika vlade in šolskega ministra čas neusmiljeno tiktaka in ju sprašuje, kdaj bosta udeležila omenjene spremembe.

Slovenija nima velike vojske kot ZDA, nima naravnih bogastev na razprodaji kot Rusija in ni finančno središče kot Švica. Slovenija ima izredno sposobne ljudi, kot so npr. prof. ddr. Klemen Jaklič, Drago Jančar, akad. prof. dr. Marko Noč, Andrej Detela. Šole in učitelji morajo nuditi odlično izobrazbo in omiko.

Današnje slabosti šolskega sistema se bodo v polni meri odrazile šele čez dvajset let. Med tem se bodo šolski ministri menjali, vlada bo druga, vladajoča stranka bo propadla, zamujeni čas pa se ne bo povrnil.

Kaj lahko pričakujemo v prihodnosti?

Po enoletni izkušnji ta vlada in ta sestava državnega zbora ni zmožna izpeljati kate-rekoli šolske spremembe na bolje. Mogoče pa je tako še bolje, ker bi s spreminjanjem lahko še bistveno poslabšala današnji položaj v šolah.

Ampak predstavljeni trije predlogi so pri-sotni v šolski javnosti in v prihodnosti se jih ne more in ne sme več prezreti.

O pomenu revije Vzgoja

Revija *Vzgoja* opravlja veliko, vseslovensko in občečloveško poslanstvo. Odpira in osvetljuje teme, ki se tičejo ne le učiteljev in vzgojiteljev, temveč vseh ljudi, ki v vsaki življenjski dobi na tak ali drugačen način 'vzgajajo' sebe in druge. Revija se posveča vprašanjem vloge starševstva, ki so ključnega pomena pri oblikovanju mladega človeka in njegove kasnejše šolske vzgoje. Osvetljuje vlogo matere in očeta, razpravlja o vlogi učitelja in okolja. Veliko pozornosti namenja slovenstvu in slovenski kulturni dediščini kot korenini skupne in osebne samobitnosti. Pogumno odpira teme erotike in mladostniških ljubezni ter ključne ljubezni med materjo in očetom, ki je polje plodnega starševstva, ki prežema tla vzgojiteljstva in zgodnjega učenja

doma in v šoli. Številni sodelavci z mnogih polj znanosti odstirajo strokovni in znanstveni pogled na pedagoška, psihološka in druga ključna vzgojna vprašanja, vendar vse to reviji še ne prinaša največje teže. Dodatno tehtnost ji daje globok krščanski pogled na svet, ki kroji in usmerja starše in vzgojitelje skozi znanstvene teorije teh ali onih spoznanj sodobne znanosti, neredko zabludele v goščavi postmodernih teorij in politične korektnosti.

Revija ne izpušča vidikov umetniške besedne in likovne ustvarjalnosti, zavedajoč se, da je lepota pot do Resnice. Z izbranimi filozofskimi in sociološkimi temami opozarja na pomen širšega intelektualnega obzorja, ki ga v slovenskem, malce vase zaprtem in prevečkrat zatohlem intelek-

tualnem vzdušju močno pogrešamo. Revija odlikuje naravnost v dialoškost kot skupno in edino resnično 'orodje' znanja, ki ga prežema močna luč krščanstva. Luč neomajne vere v Modrost, brez katere je vsakršno človekovo vzgojno prizadevanje podobno vlivanju vode v rešeto.

Revija je zarezala pogumno brazdo v dokaj trdo, domala desetletja opustelo slovensko ledino krščanske vzgoje. Zaradi zatemnitve domačega in podobno tudi evropskega civilizacijskega duha ima revija pomembno poslanstvo tudi v jutrišnji družbi. Trdno in neomajno naj brani krščanske vrednote, ki so temelj slovenstva in vsakršne vzgoje ter učenja. Spodbuja naj k dialogu kot osrednjemu in najplodnejšemu polju skupnega in s tem tudi osebnega znanja ter spoštovanja različnosti. Neutrudno naj sadi zaupanje v Božji načrt in opogumlja, da bi ga uresničevali s predano vzgojo in nenehnim učenjem ter neomajnim zaupanjem v Svetega Duha.

Verena Perko, ddr. arheologinja in muzeologinja, je muzejska svetnica in docentka na Oddelku za arheologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, avtorica več uspešnih muzejskih razstav in vrste znanstvenih, strokovnih in poljudnih člankov. Je ena od pobudnic in ustanoviteljic individualnega doktorskega študija heritologije na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

Zgodba o godcu

Med pastirji v Betlehemu je bil tudi eden, ki je bil poseben. Bog ga je obdaril s številnimi darovi. To je bilo lepo. Ni pa bilo lepo, da se je tudi sam imel za posebnega, da se je postavljaj pred drugimi. Imel je sijajen posluh in krasno je igral na svojo piščal. Tudi drugi pastirji so imeli piščali. Toda oni so igrali bolj za svojo dušo – milo, nežno. Z zvoki svojih piščali so mirili ovce in jih vabili za seboj. Godcu pa niso bile všeč mirne melodije. Njegova piščal je vriskala, igral je divje, poskočne pesmi. Nikoli ni igral zase, iz srca, igral je za denar. Vsem je govoril, kako bo nekoč slaven in bogat. Zakaj bi zapravljaj svoje življenje s trdim in poštenim delom, ko se lahko hitro in na lahko zasluži? »O, saj boš lahko slaven in bogat,« si je mislil stari pa-

stir, ko ga je poslušal, »toda srečen gotovo ne boš nikoli!«

Prišel je čas, ko se je godec odpravil v svet. Potoval je po mestih in godel. Hitro je postal znan in priljubljen. Igral je na sejmi, veselica in zabavah. S slavo je raslo tudi bogastvo. Tudi v tisti sveti noči je igral na zabavi v Betlehemu. Zabava je bila divja in zavlekla se je čez polnoč. Potem pa so se gostje počasi razšli, luči so ugasnile, vrata gostišča so se zaprla in on je ostal na ulici sam, z bolečo glavo in mrzlim denarjem v žepu. Že dolgo je čutil, kako ga tako življenje ne napolnjuje več z veseljem. Ravno nasprotno. Imel je sicer vse, o čemer je sanjal, toda bil je sam in v srcu prazen.

Nekaj ga je vleklo ven, na betlehemske poljane. Morda se je v njem prebudilo hrepenenje po miru, ki ga je nekoč tam užival. Približal se je pastirski votlini. Iz nje je žarela topla

svetloba in ga vabila, naj vstopi in odpočije svoje srce. Na vratih ga je sprejel sveti Jožef: »Pozdravljen, popotnik! Vstopi in se ogrej!« Marija je opazila njegovo piščal in prosila ga je, naj detetu v jaslicah kaj zaigra. Godec bi običajno ošabno zamahnil z roko, tokrat pa so roke kar same segle po piščali. Pesem, ki jo je zaigral, je bila nova, še nikoli slišana. Bila je vesela, pa vendar mila in blaga. Začudil se je samemu sebi: Kako lahko tako igram, ko pa je moje srce pusto in prazno? Kako lahko dajem nekaj, česar nimam več?

Sveti Jožef je rekel, kot da bi bral njegove misli: »V tej pesmi je ljubezen. Samo ljubezen se množi, ko jo razdajamo; več kot je damo drugim, bolj polno in srečno je naše srce!«

Zgodba je nastala kot pripoved za družinsko polnočnico. Najprej je bila pripovedovana in šele nato napisana.

Marjan Škvarč, duhovnik koprške škofije, je župnik v Pivki, Košani in Šmihelu pri Pivki ter dolgoletni skavtski voditelj. Deluje v posebni dobrodelni skupini Bejš če ujeđeš, ki vsako leto neke v misijonih postavi objekt, namenjen otrokom (šolo, bolnišnico, sirotišnico ...). Aktivno je vključen v delo škofijske in dekanijske Karitas. Za aktivno delovanje na družbenem področju je leta 2018 prejel plaketo občine Pivka.

Foto: Benedikt Lavrih

Šola v verigah

- **Roman Brunšek**, prof. slovenskega jezika in zgodovine, ravnatelj na OŠ Škofljica,
- s skupino ljubljanskih ravnateljev

Javna šola naj bo prostor učenja in ustvarjanja, razvijanja veščin, utrjevanja vrednot, širjenja kulture, spodbujanja gibanja, razvijanja pozitivnih medsebojnih odnosov in strpnosti, kritičnega mišljenja in čustvene inteligence. Čeprav so to skupna izhodišča pedagogov, večine staršev in stroke, to vedno težje uresničujemo, ker nas različni dejavniki utesnjujejo in zavirajo razvoj šolstva. Večkrat se v šolah počutimo, kot da imamo na nogah verige; karkoli namreč poskušamo narediti, se zapletemo, pademo, se trgamo, a na srečo ne obupamo. Zato ravnatelji ne smemo več molčati, ker s spremembami v šolstvu ne moremo čakati.

Načeto zaupanje v pedagoško delo

Močno je načeto zaupanje v pedagoško delo, saj številni predpisi in pravne norme učitelja silijo v standardizacijo postopkov, tako da se včasih celo zamegljuje osrednja usmerjenost v učenca. Profesionalna avtonomija je na žalost podrejena izvrševanju postopkov in nenehnemu argumentiranju različnim deležnikom (inšpekcijam, staršem) o strokovnih odločitvah. Tega mladi učitelji ne sprejemajo, saj so se izobraževali z mislijo, da bodo lahko delali v korist otrok, da bodo imeli pri tem podporo in zaupanje staršev in da bo njihovo delo pošteno ovrednoteno. Zato jih primanjkuje.

Omalovaževanje vzgojnega delovanja šol

Delovanje šol je podvrženo raznim inšpekcijskim službam. Seveda mora biti v šolah zagotovljeno zakonito in varno okolje, vendar se zaplete, ko upravni inšpektorji presojajo postopke, namesto da bi razumeli vsebino pedagoških ukrepov. Tako se izničijo večmesečna vzgojna prizadevanja šol. Upravni postopki v šoli so nedorečeni, saj je več interpretacij upravnih praks, kar dogajanje in vzdušje v šolah še dodatno obremenjuje. To se najbolj kaže pri izrekanju vzgojnih opominov in pri poskusih prešolanja učencev, kjer smo tako zaposleni kot učenci ujetniki posameznikov, ki jim je dovoljeno vse, in sistema, ki jim to

sti vodenja vseh upravnih postopkov. Seveda je tako učenca po tretjem vzgojnem ukrepu kljub izkazanemu kršenju mnogih šolskih pravil ali nasilju skoraj nemogoče prešolati.

Agresivna manjšina uničuje šolsko vzdušje

Mnogo staršev sodeluje s šolo, podpirajo naša prizadevanja in sprejemajo naše cilje. Škoda je, ker so ti v senci in agresivni manjšini omogočajo, da uničuje šolsko vzdušje, ovira pridobivanje znanja, onemogoča določene dejavnosti, ubija motivacijo in spodbujajo samozavest učiteljev. Zato se mora na sistemski ravni omejiti vmešavanje staršev v strokovno delo; treba je urediti zakonodajo, ukiniti anonimne prijave na inšpektorat, oblikovati temeljne protokole komunikacije, predvsem pa opredeliti posledice neprimernih ravnanj staršev, ki ne sprejemajo dogovorov in usmeritev vzgojno-izobraževalnih procesov ter posegajo v avtonomijo šol in integriteto posameznika.

omogoča na škodo mnogih učencev v oddelku. Tako je tudi veliko težje preprečevati različne oblike medvrstniškega nasilja, ki narašča tudi zaradi omalovaževanja vzgojnega delovanja šol. Veliko je govora o ničelni toleranci do kakršnekoli oblike nasilja. Ko pa v šolah glede na pravilnike in vzgojne načrte začnemo postopek vzgojnega delovanja, nam na vrata lahko potrka odvetnik ali inšpektor, s čimer se začne dolgotrajno dokazovanje pravilno-

Foto: Peter Prebil

Varno in spodbudno učno okolje bomo za učence lahko zagotavljali, šele ko bo tako tudi za šolnike. Šola mora biti poseben, 'avtonomen svet', namenjen učencem in strokovnim delavcem. Vsi ostali naj bodo zgolj podporne službe ali obiskovalci.

Treba je tudi kaj odvzeti, ne samo dodajati

Na pavšalne navedbe v javnosti o preobsežnih učnih načrtih in o zastarelosti pouka je treba odgovoriti s strokovnimi prilagoditvami normativov in standardov potrebam novih šolajočih se generacij. Učitelji naj se v procesu izobraževanja pripravljajo na izzive po sodobnih oblikah pouka. Želimo konkretno evalvacijo predmetnika pred prenavljanjem učnih načrtov. Treba je tudi kaj odvzeti in ne samo dodajati. V šole vstopajo zelo različni učenci, zato je treba izvajati v učenca usmerjen pouk, kjer bomo lahko ob podajanju temeljnega znanja vključevali različna vedenja, sposobnosti in veščine, zato se mora pohiteti s prenovo učnih načrtov, ob čemer pa se mora osvetliti tudi privzganjanje delovnih, učnih navad ter kulturnega vzgojnega delovanja. Ob tem pa je nujno razmisliti o odnosu do znanja, predvsem o zmanjšanju pritiska na učence in učitelje zaradi zahteve po visokih ocenah, saj je ravno ob koncu šolskega leta avtonomija šolskega dela pogosto poteptana, izničena in izbrisana. Šola ni nakupovalni center, ki ga obiskujemo po potrebi, zato je treba opredeliti prisotnost učencev v šoli v določenem deležu, saj je vedno več popolnoma nepotrebnih in neopravičenih odsotnosti. Žal si nekateri zamišljajo šolo kot varstveno ustanovo, pozabljajo pa na vzgojno-izobraževalno obveznost.

Foto: Nataša Pezdir

Drugačen status ravnatelja

Posebno vprašanje je seveda status ravnatelja. Že vrsto let si prizadevamo, da bi se razumelo, da smo ravnatelji z odgovornim delom in poslanstvom, ki ga občutimo, ohranjali kakovost šolskega sistema ob različnih preizkušnjah, ki jih v zadnjem času ni bilo malo. Ne glede na vse okoliščine nam je uspelo izvajati obvezni in razširjeni program, poskrbeti za nadstandardne dejavnosti, sodelovali smo na športnem in kulturnem področju z lokalno skupnostjo in tako s sodelavci pripravljali otroke na prihodnost. Pri tem pa naše delo ni bilo nikoli korektno ovrednoteno. Celo več – vsi naši dosednji predlogi za ureditev ravnateljevega položaja so bili spregledani. Prav zato ravnatelji menimo, da bi morali nujno urediti status ravnatelja in nagrajevanje našega dela, saj tako poniževalen odnos izjemno slabo vpliva na delovanje šolskega sistema, kar se jasno kaže vsak dan.

Večati avtonomijo šol

Avtonomija šol se krepi tudi z ustreznim finančnim statusom, ki omogoča izobraževanje učiteljev, organizacijo šol za starše s predavatelji, z opremljenostjo z didaktičnim materialom, za kar mora z ustreznimi materialnimi sredstvi poskrbeti ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, ne pa da postajamo vedno bolj odvisni od donacij posameznikov in dobre volje lokalne skupnosti.

Tudi mediji se bodo morali odločiti, ali želijo prispevati k ugledu in avtonomiji šol ter pomenu šolstva ali predvsem iskati negativne novice. V šolah je izredno veliko pozitivnega, ustvarjalnega, spodbudnega, pogumnega, kar pričarajo učenci pod mentorstvom učiteljev in ob podpori staršev. Tudi o tem bi bilo treba poročati! V takšnih razmerah, ko je javno načeto zaupanje v delo šol za dobrobit učencev in posamezniki brezčutno razbijajo pro-

fesionalno avtonomijo pedagoškega dela, v okolju, kjer ni čutiti zavedanja pomena in družbene podpore procesu šolanja, se ravnatelji pogosto počutimo, kot da imamo zvezane roke. Pred očmi imam simbolno znamko Verigar; trgamo okove, a se vedno znova ujamemo vanje. Vsak dan se rešujemo iz različnih zapletenih situacij, do katerih ne bi prihajalo, če bi bila šola resnično avtonomna. To nam jemlje čas, energijo, voljo in zdravje. Že pri svojem imenovanju smo odvisni od volje lokalne politike, kar se potem kaže tudi pri vzdrževanju stavb, sofinanciranju nadstandardnega programa ter sodelovanju z lokalno skupnostjo na prireditvah in drugih dogodkih. V zelo različnem položaju se znajdejo učenci, starši in tudi učitelji. Nekateri imamo zaradi razumevanja posameznih županov pri tem srečo, drugi žal ne.

Pričakujemo, da bo resorno ministrstvo dejansko začelo vidno delovati v korist šol in s tem učencev, prisluhnilo ravnateljem, ki konkretno opozarjamo na posamezne nujno potrebne sistemske rešitve, ter postavilo jasno ločnico med pristojnostmi šole in zunanjih deležnikov. V šolah se zavedamo svoje odgovornosti, smo jo pripravljene tudi sprejeti, vendar se ne moremo in ne želimo zagovarjati pred vsakomer glede na njegove želje, potrebe, status v družbi ali njegovo moč.

Šola mora biti avtonomen, posvečen svet, namenjen sobivanju in ustvarjalnemu vzgojno-izobraževalnemu sodelovanju

Šola mora biti avtonomen, posvečen svet, namenjen sobivanju in ustvarjalnemu vzgojno-izobraževalnemu sodelovanju učencev in strokovnih delavcev. Okolje, kjer bo šolanje naših otrok vrednota in pedagoško delo spoštovano.

učencev in strokovnih delavcev. Okolje, kjer bo šolanje naših otrok vrednota in pedagoško delo spoštovano. Verjemite, da nam lahko skupaj uspe, tako z odločevalci kot odgovornimi starši, saj je izhodiščno razmišljanje, ki ga je pripravila skupina

ravnateljev in je bilo objavljeno v Delu, podpisalo več kot 250 ravnateljic in ravnateljev. Torej to ni glas vpijočega v puščavi. In vedite, ravnatelji smo še braniki avtonomije šol, a vedno težje. ◀

Spolne zlorabe otrok preko interneta

■ **Robert Tekavec** je vodja Oddelka za mladostniško kriminaliteto na Upravi kriminalistične policije pri Generalni policijski upravi, dolgoletni preiskovalec kaznivih dejanj na škodo otrok ter predavatelj in vodja usposabljanj na področju policijskega dela, usmerjenega v preiskovanje kaznivih dejanj na škodo otrok.

Članek je nadaljevanje v prejšnji številki začete teme (Vzgoja 99) o spolnih zlorabah otrok preko interneta, v katerem so bili podani nasveti za starše. Tokrat so nasveti namenjeni vzgojiteljem in učiteljem, ki so sicer strokovnjaki pri delu z otroki, pa vendar potrebujejo napotke, kako prepoznati in ravnati, ko se otroku preko svetovnega spleta ali v povezavi z njim zgodi spolna zloraba.

Šolsko obdobje, vključno z vrtcem, je eno izmed najpomembnejših obdobji v odrasčanju, ko se otrok preko učenja in vzgoje socializira, pridobiva znanje ter izkušnje. Pomemben del otrokovega življenja so poleg staršev tudi vzgojitelji in učitelji, ki otroke ne samo učijo, ampak jih vzgajajo in jim prenašajo pomembne življenjske napotke. Šolsko izobraževanje se je čez leta spreminjalo in prilagajalo tudi zaradi napredka tehnologij, temu pa so se morali prilagoditi vsi zaposleni. Vzgojitelji in učitelji so imeli tako še težjo nalogo, da so obdržali ravnovesje med tem, kar smo imeli, in sodobnim svetom, ki je prinesel nešteto novih izzivov in tudi nevarnosti. Ni se spremenil le življenjski slog otrok, ki so s tehnologijo odrasčali, ampak tudi svet odraslih, najbolj tistih, ki imajo svoje otroke ali delajo z njimi. Ker pa pametne naprave in svetovni splet prinašajo vedno nove, pa tudi že obstoječe nevarnosti, je potreba po dodatnem učenju tudi za vzgojitelje in učitelje veliko večja.

Spolna zloraba otroka – odgovornost učitelja in vzgojitelja

Otroci v šoli preživijo velik del svojega otroštva. Starši jih predajo v varstvo, vzgojo in učenje zaposlenim v vzgojno-izobraževalnih zavodih, ki poskrbijo, da so otroci varni in preskrbljeni z osnovnimi življenjskimi potrebščinami. Pogosto so učitelji in vzgojitelji tudi otrokovi zaupniki; otroka v

stiski poslušajo, mu pomagajo, svetujejo in velikokrat izvedo tudi tiste najbolj strašne zgodbe otrok, ki so žrtve nasilja in zlorab. Ob ustreznem in hitrem odzivu je učitelj ali vzgojitelj lahko otrokov rešitelj. Da lahko učitelj ali vzgojitelj v sodobnem času otroku celostno pomaga, mora vedeti veliko več, kot to zahteva njegov učni načrt. Lahko bi rekli, da je poklic učitelja in vzgojitelja precej širok in ni povezan samo z učenjem. Poznavanje nevarnosti sodobnih tehnologij spada med učiteljeva/vzgojiteljeva znanja. Napotki za preprečevanje, pravočasno prepoznavanje spolnih zlorab otrok in primeren odziv so zelo podobni tistim za starše, saj pri delu z otroki prevzamejo del njihove odgovornosti. Spolne zlorabe se zgodijo v šoli, med vrstniki, ki si lahko med seboj izmenjujejo posnetke spolne zlorabe otrok. Včasih posnamejo vrstnika v garderobi med preoblačenjem ali v toaletnih prostorih in tak posnetek razširijo preko družbenih omrežij. Pogosto do spolne zlorabe pride, ko si fant in dekle, ki sta v intimnem razmerju, med seboj pošljeta intimne fotografije, ki jih eden od njiju nato razpošlje sošolcem ali drugim. Res je, da policija v tovrstnih primerih ugotavlja, da gre večinoma za pomanjkanje odgovornosti in nezavedanje tistega, ki je intimno fotografijo mlađoletne osebe razširil, da je to kaznivo in da je s tem lahko povzročil hudo škodo. Pa vendar gre za hudo kaznivo dejanje, ki ima za žrtev hude posledice.

Ni pa nujno, da se spolna zloraba otroka preko spleta zgodi v šoli, lahko se zgodi doma ali kje drugje, pa bodo posledice na oškodovanem otroku vidne tudi v šoli. V nekaterih primerih, predvsem tistih, ko je otrok žrtev spolne zlorabe doma ali pa se starši ne odzovejo pravilno, je učitelj oz. vzgojitelj edini, ki zlorabo lahko prepozna in otroku pomaga.

Prepoznavanje znakov spolne zlorabe otrok preko interneta

Učitelj in vzgojitelj sledi otrokovemu učenju uspehu ter vedenju in lahko prepozna spremembe oz. tisko otroka ali pa mu otrok celo toliko zaupa, da o zlorabi z njim spregovori. V primerih, ko otrok o zlorabi spregovori, naj mu učitelj ali vzgojitelj prisluhne, poskrbi za njegovo varnost in o tem obvesti policijo in/ali center za socialno delo, v primerih, ko otrokovi starši niso ogrožajoči, pa tudi starše.

Nekateri znaki spletne spolne zlorabe:

- otrok ves čas išče prisotnost odrasle osebe, izogiba se sošolcem, v odmoru ostane v učilnici;
- v šolo nosi telefon in ga med odmori uporablja, je vznemirjen, odsoten, po uporabi jezen;
- poslabšanje učnega uspeha – miselno je odsoten;
- ne želi se pogovoriti o tem, kaj je na spletu počel, vztrajno se izogiba vprašanjem, ob tem doživlja tisko;
- je zasanjan, zaskrbljen, odsoten;
- ne želi v šolo, v šolo hodi po drugi poti;
- ne želi več uporabljati pametne naprave.

Kaj naj učitelj stori?

Včasih se otrok o spolni zlorabi raje pogovori z učiteljem oz. vzgojiteljem kot staršem, zato je pomembno, da otro-

ku prisluhnete in mu nudite varnost in oporo:

- poskrbite za njegovo varnost, za občutek varnosti;
- odgovornost in krivda je vedno na strani storilca, to je treba otroku ali mladostniku tudi povedati;
- če vam otrok zaupa in spregovori o spolni zlorabi, ga ne prekinjajte in ga poslušajte; o spolni zlorabi je zelo težko govoriti zaradi občutka sramu, lastne krivde, strahu; če otroka prekinemo, ker menimo, da bi bilo boljše, da bi se o zlorabi pogovoril s kom drugim, se lahko zgodi, da otrok ne bo več spregovoril;
- obvestiti je treba policijo, lahko tudi center za socialno delo;
- obvestite starše, če pa menite, da so starši ogrožajoči, obvestite le policijo in/ali center za socialno delo;
- če je možno, zavarujte vsebino; starši ali/in učitelji lahko vsebino fotografirajo, naredijo posnetek zaslona, si zapišejo podatke; vse to bo pomagalo, da bodo policisti zbrali dokaze o samem dejanju in da bodo ugotovili identiteto storilca, če ta še ni znana;
- če je možno, je treba odstraniti intimne posnetke, vendar v dogovoru s policijo, ki bo zbirala dokaze;

- nikoli ne obljublajte otroku, da tega, kar bo povedal, ne boste povedali nikomur; če bo otrok spregovoril o spolni zlorabi, boste morali povedati naprej.

Zelo pomembno je sodelovanje med različnimi ustanovami, ki si med seboj lahko pomagamo v konkretnih primerih ali pa z izmenjavo znanja, izkušenj, dobrih praks v okviru preventivnih dejavnosti. Medinstitucionalno sodelovanje je ključ do uspešnega boja proti vsem oblikam kaznivih ravnanj na škodo otrok. Predvsem zato, ker imamo različni strokovnjaki različen nabor znanja in izkušenj, vsa pa so potrebna za učinkovito pomoč otrokom, ki jo potrebujejo.

Vzgoja ob stoti številki revije Vzgoja

Ko me je pater Silvo nagovoril, naj bi opisal svoj pogled na revijo Vzgoja, kako smo jo ustvarjali in kako se je razvijala, sem bil zelo presenečen, ko sem videl, da izhaja že 25 let. Ideje o reviji mi je Silvo zaupal, ko sva se nekoč peljala z avtom v Celje na letno srečanje profesorjev in vzgojiteljev Škofijske klasične gimnazije. Dejal je: »Revija naj se imenuje Vzgoja.«

Dvojček vzgoja in izobraževanje me je kot učitelja vedno nekoliko motil. Sliši se, kot da gre za dve povsem različni stvari. Po doktrini, ki jo je po osamosvojitvi Slovenije zagovarjal dr. Slavko Gaber, takratni minister za šolstvo, sta to dve različni stvari. Izobraževanje spada v šolo in ga vodijo učitelji, vzgaja pa naj se doma in za vzgojo so odgovorni starši. Tako stališče ni povsem zgrešeno. Gaber je opozarjal, da se vzgoja v šoli lahko sprevrže v indoktrinacijo, to je vsiljevanje določenega svetovnega in političnega nazora. Toda če je Gaber hotel vzgojo 'vreči' iz šol – tega namena mu ne pripisujem – mu to ni uspelo. Vzgoja ni ločena od izobraževanja, saj je skrita v poučevanju. Sposoben učitelj bo med razlago zgodovine, fizike ali jezika z lahkoto vpletal vzgojne poudarke. S tem dobi tudi pojem izobraževati vzgojni smisel.

Za oboje morajo biti učitelji pripravljeni in usposobljeni.

O tem, kako poučevati, je veliko napisanega in izrečenega, o vzgoji pa se ne piše in ne govori. Veliko je povedanega o izgubi smisla med mladimi, a težava je v tem, ker se do smisla sploh niso dokopali. Ali jim je kdo od učiteljev ali staršev o smislu življenja sploh spregovoril? Če ne, je to velika napaka, ker življenje lahko hitro mine in odteče; potem je vse zamujeno. Marsikdo se zanese na to, da se vzgaja z dobrim zgledom, a to ni dovolj. Človek mora čim prej izvedeti, kaj je prav in kaj ni, kaj je res in kaj ni, kaj je vredno in kaj ni. Sam se spomnim svojih profesorjev, ki so med razlago znali povedati kaj življenjsko pomembnega, občasno so žrtvovali tudi nekaj dragocenega šolskega časa za krajše ali daljše pridige, ki so bile pogosto tudi zabavne, a vselej z močnim vzgojnim nabojem.

Ko govorimo o vzgoji, ki je skrita v poučevanju, jo morajo učenci in dijaki prepoznati in sprejeti. Nekateri učitelji so pri tem zelo spretni in učenci so jim za življenjsko pomembne nauke zelo hvaležni. Če učitelji ali vzgojitelji tega ne zmorejo, je bolje, da zapustijo učiteljsko in vzgojno službo. Vendar

samo učiteljeva dobra volja za vzgojni del izobraževanja ni dovolj. Glavna ovira za kaj takega je preobširen učni načrt. Zdi se, kot bi nekdo v učne načrte namenoma natrpal čim več snovi, da ne bi bilo časa za vzgojne pomenke med poukom. Največja cokla, podtaknjena učiteljem, da ne bi del učnega časa namenili vzgoji, pa je eksterna matura. Maturitetni izpitni katalogi predpisujejo, kaj morajo dijaki znati, da opravijo maturo, in temu je pri pouku maturitetnih predmetov vse podrejeno. Tako imenovane priprave na maturo se začnejo že v prvem letniku gimnazij in drugih srednjih šol.

Eksterna matura je predvsem nezaupnica učiteljem – kot da niso sposobni sami izpeljati mature in ob tem določiti, kaj bo izpitna snov in kako bodo ocenili znanje dijakov. Matura naj bi bila zadnji stik dijakov z njihovimi učitelji. Ne gre samo za brezčutno skeniranje pridobljenega znanja, temveč tudi za osebni stik učitelja in učenca, za pogled iz oči v oči in za prijazno slovo med njima. Interna matura je kot iztrošeno in neuporabno blago vržena med odpadke, njena eksterna različica pa je samo del brezčutne in nedemokratske politične diktature.

Jože Mlakar, prof. biologije, je upokojeni ravnatelj Škofijske klasične gimnazije.

(Samo)vzgoja prihodnosti

Oblikovanje digitalno odgovornih in čustveno uravnovešenih posameznikov

■ **Benjamin Tomažič**, prof. matematike, prof. informatike, geštalt pedagog, je direktor *Inštituta Integrum*, profesor informatike v *Zavodu sv. Frančiška Saleskega* v Želimljah, predavatelj, vodja seminarjev in delavnic.

Članek nadaljuje tematiko iz prejšnjih števil Vzgoje, in sicer o spolni vzgoji na podlagi čustev in moderne tehnologije (Vzgoja 97), o vzgoji v času zaslonov in pornografije (Vzgoja 98) ter temo od pornografije do čistega in svobodnega življenja (Vzgoja 99).

Digitalna pismenost in etika

Verjetno nas večina, ki delamo (tudi) v pedagoških vodah, opaza, da mladi preživijo izredno veliko časa za zasloni, na digitalnih napravah. V raziskavah iz zadnjih let je to več kot osem ur dnevno pri najstnikih, starih 13–18 let. Ob tako veliki količini časa, ki ga najstniki preživijo za zasloni, je pomembno vprašanje, kako so na to pripravljeni. Za volanom preživimo verjetno precej manj časa, pa vseeno potrebujemo inštruktorje, izpit in 'nadzornike' (policiste, redarje ...), ki nas opominjajo na pravila in njihovo morebitno kršitev (Rideout idr., 2022).

Italijanska organizacija *Associazione Media Educazione Comunità* je z zanimivim projektom *Vozniško dovoljenje za uporabo pametnega telefona* proaktivno vstopila v usposabljanje otrok za področje, ki predstavlja velik del njihovih življenj in kjer je med ogromno priložnostmi tudi veliko nevarnosti. Projekt želi v petih modulih otrokom, starim približno 11 let, predstaviti celotno sliko uporabe pametnih telefonov. Če bi vas projekt zanimal, nam lahko pišete, saj bi želeli na podoben način tudi otrokom v naših šolah ponuditi celotno usposabljanje o tem. Verjetno si vsi želimo, da bi naši otroci postajali odgovorni digitalni državljani, ki znajo prepoznati nevarnosti spleta in se izogniti (MEC, 2023).

Kaj sploh pomeni digitalna pismenost?

Andragoški center Slovenije definira digitalno pismenost kot »posameznikovo temeljno zmožnost, da se znajde v digitalnem svetu. Digitalno pismeni posameznik pozna in uporablja digitalne aparature in pripomočke, razume zakonitosti digitalnega socialnega okolja in se znajde v njem« (Javrh idr., 2018: 5).

Znati se v digitalnem socialnem okolju najverjetneje pomeni tudi kritično razmišljati o informacijah, s katerimi se srečamo na spletu, in prepoznavati zasvojitvene elemente, ki so tam.

Lažne novice

Področje, ki v zadnjih letih vedno bolj vznemirja medijski svet, so verjetno tudi lažne novice. Ne glede na to, da se o njih že kar precej razpravlja, je vprašanje za vzgojitelje, ali otroke naučimo, kako prepoznavati zavajajoče informacije, kako lahko preverjajo dejstva in razlikujejo med pristnimi in lažnimi viri. Pa nikar si pilatovsko ne umivajmo rok, tudi tu je namreč na prvem mestu vprašanje, ali znamo sami prepoznavati lažne novice, preverjati dejstva in pridobivati objektivno sliko o določenih informacijah. Naj nas ne potre dejstvo, da so včasih določene lažne novice videti tako resnične, da jim verjamejo praktično vsi. Več takim primerom smo lahko bili priča v različnih

primerih vojn – najbolj izrazito verjetno prav v primeru vojne v Ukrajini. »Prva žrtev vsake vojne je resnica« (Ajshil v Hollroyd, 2022).

Neresnične podobe

Žal bi lahko tudi na področju oglaševanja danes razglasili 'vojno stanje'. Za našo pozornost se namreč bojujejo sistemi, za katerimi stojijo velike skupine psihologov, raziskovalcev, programerjev in najmodernejša tehnologija, vključno z umetno inteligenco. Na prvi pogled ni stvar nič drugačna kot v tiskanih oglasih in na TV-zaslonih. S kričečimi barvami, udarnimi naslovi in strašenjem nas želijo pritegniti. Delno je to res, saj se tudi s tem delom oglaševanja spreminja kultura tega, kaj je 'normalno' in sprejemljivo. Pomikamo se v vedno bolj 'napihnjeno' predstavljanje dejstev. Po drugi strani pa obstaja velika razlika v tem, da se na spletu shranjujejo ogromne količine naših podatkov. Z njihovo uporabo lahko videno in slišano precej močneje vpliva na nas. Prav s pomočjo umetne inteligence postajajo oglasi vedno bolj individualizirani in posledično tudi uspešnejši pri oblikovanju naših želja.

Objektivizacija ženskih teles

Če danes pri oglaševanju združite privlačne ženske ter dobro marketinško ekipo in napredne programerske rešitve, imate skoraj zagotovo zmagovito kombinacijo za nagovarjanje občinstva. Po drugi strani pa s tem doprinesete svoj del(ček) k objektivizaciji (ženskih) teles. Raziskava, ki se je ukvarjala prav s tem, je že pred dobrimi 11 leti pokazala, da pri-

Foto: Nataša Pezdir

vlačnih ženskih teles v oglaših ne vidimo več kot oseb, ampak kot objekte. Zanimiv podatek pri tem je tudi to, da je stvar drugačna v primeru privlačnih moških teles. V družbi, kjer želimo enakost spolov velikokrat peljati čez meje zdravega razuma, je verjetno omenjena raziskava še en dokaz več, ki kaže, kako različni smo si (žal v tem primeru ne moremo govoriti o komplementarni različnosti, ampak o še enem načinu degradacije žensk) (Bernard, 2012).

Digitalna etika in varnost

Poleg neresničnosti je pri digitalni pismenosti zelo na mestu vprašanje etičnega vedenja na spletu. Sploh pri otrocih se namreč velikokrat opaža, da manjka razumevanje posledic neprimerne spletne vedenja ter spoštovanje lastne zasebnosti in zasebnosti drugih pri deljenju informacij. To se pokaže tudi na področju varnosti in tem, v kolikšni meri sploh cenimo svoje podatke, ki jih delimo na spletu. Žal najpogostejše širjenje lastnih podatkov utemeljujemo z: »Ah, koga pa zanimajo moji podatki.« To pove nekaj o tem, da ne razumemo modernih konceptov oglaševanja in da je naše samovrednotenje nezgledno. Če poučujemo otroke v drugem in tretjem triletju osnovne šole, jim lahko določene vsebine, kot so varna gesla, dvofaktorska avtentikacija in deljenje podatkov, verjetno precej koristijo za

nadaljnje življenje. Zagotovo bo znanje, ki si ga bomo pridobili pri poglobljanju v te teme, koristilo tudi nam.

Seksting

Ta pojem vključuje vsako pošiljanje, izmenjevanje in izdelovanje sporočil (tekstovnih, fotografskih, video, avdio) s seksualno vsebino. Ob brskanju po spletu, kaj sploh je to, boste našli nekaj koristnega gradiva, ki lahko vzgojiteljem pomaga pri pogovoru o tej temi z otroki in najstniki (da, dobro je, da tudi otroci poznajo to področje digitalnega sveta pred vstopom v najstništvo, da se zmorejo in znajo modro odločiti, če pride do tega). Primeri so spletne strani policije, *Safe.si* in *Spletno oko*. Po drugi strani pa je kup člankov, ki promovirajo in učijo mlade, kako poslati čim bolj 'učinkovito' seksting sporočilo. Brez razmisleka o tem, kakšen digitalni odtis s tem puščam in kako si lahko s takim početjem škodim v prihodnosti. Žal je znanih že precej zgodb, ki so se zaradi 'sekstiranja' tragično končale. Roman, ki naslavlja tudi to problematiko in je bil med mladimi pred leti precej priljubljen, je *Trinajst razlogov*, po katerem je bila posneta tudi serija (*Trinajst razlogov, zakaj*). Dogodki, ki so opisani, so precej eksplicitni in težki, ampak če imate kakšno mladinsko skupino in si lahko privoščite dovolj časa za poglobljeno razpravo o določenih aktualnih izzivih mladih danes, je lahko to dobra vstopna točka.

Za zaključek ... postajajmo dober zgled!

Zavedamo se, da s temi štirimi članki nismo pokrili celotnega področja spolne vzgoje in pornografije, upamo pa, da je slika o teh temah bolj jasna in široka, predvsem pa, da bomo zdaj lažje spregovorili o tem.

Bistveno pa se nam zdi, da se vedno znovala trudimo postajati dober zgled. Področij, na katerih lahko rastemo, nam ne bo zmanjkalo, saj se te tematike prepletajo s čustveno inteligentnostjo, samozavedanjem, razumevanjem vpliva tehnologije na odnose, tehnikami digitalnega razstrupljanja, osebnimi zgodbami, digitalnim zdravjem, zdravimi digitalnimi navadami, prostim časom ...

Vsak od nas lahko prispeva svoj delež k vzgoji zdravih, veselih in (digitalno) odgovornih posameznikov. V digitalni dobi, kjer se lahko mnogi počutijo osamljene kljub nenehnemu 'povezovanju' preko družbenih omrežij in aplikacij, je moč skupnosti ključna za naslavljanje, premagovanje določenih problemov in spreminjanje sveta za otroke in mlade na bolje.

V skupnosti pa sem odgovoren najprej zase, se trudim iti po pravi poti naprej, zagotovo pa tudi za svojega bližnjega (1 Mz 4,9).

Če bi nam želeli poslati kakšen komentar, dopolnitev člankov, kritiko ali konkretnije vprašanje, pa lahko to storite po e-pošti, na naslov info@institut-integrum.com. Hvaležni bomo za vaše mnenje. ◀

Literatura

- Bernard, Philippe idr. (2012). People See Sexy Pictures of Women as Objects, Not People. *Association for psychological science*. Pridobljeno 27. 10. 2023 s spletne strani: https://www.psychologicalscience.org/publications/psychological_science.
- Hollroyd, Matthew (2022): Ukraine war: Five of the most viral misinformation posts and false claims since the conflict began. *Euronews*, 24. 8. 2022. Pridobljeno 1. 11. 2023 s spletne strani: <https://www.euronews.com/my-europe/2022/08/24/ukraine-war-five-of-the-most-viral-misinformation-posts-and-false-claims-since-the-conflict>.
- Javrh, Petra; Možina, Estera; Bider, Katja idr. (2018): *Digitalna pismenost*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- MEC, L'Associazione. Media, Educazione, Comunità. Pridobljeno 30. 10. 2023 s spletne strani: <https://www.associazionemec.it/patentino-anno-scolastico-2021-2022/>.
- Rideout, Victoria; Peebles, Alanna; Mann, Supreet idr. (2022): *The Common Sense census: Media use by tweens and teens*, 2021. San Francisco, CA: Common Sense.

Opombe

Več informacij lahko poiščete na:

- <https://www.policija.si/svetujemo-ozavescamo/varnost-na-internetu/spletno-nasilje-in-spolne-zlorabe-otrok-na-internetu/spolne-zlorabe-otrok-prek-spleta/seksting>.
- <https://safe.si/gradiva/gradiva-za-najstnike/zlozenka-kaj-je-seksting>.

Zakonodaja in pravo v šolstvu

■ **Sašo Božič**, ravnatelj OŠ Mengeš.

Zakone in pravilnike potrebujemo v šolstvu, tako kot jih potrebujemo povsod drugod, da nam postavijo okvire in pravila našega delovanja ter uredijo pravice in dolžnosti vseh sodelujočih. Ni vprašanje, ali šolsko zakonodajo potrebujemo. Pravo vprašanje je, ali jo potrebujemo v taki obliki, kot je zapisana zdaj. Prepričan sem, da ne. Prepričan sem, da so potrebne nujne spremembe obstoječe šolske zakonodaje, s katerimi že močno zamujamo.

Zakaj potrebujemo zakone in pravilnike?

Večji del *Zakona o OŠ* je nastal že pred leti. Zakon je bil takrat napisan popolnoma dobronamerno, s ciljem ustvariti kakovostno učno okolje, v katerem bo na prvem mestu optimalen razvoj vsakega otroka. Vendar so pisci zakona izhajali iz tedanjih družbenih okoliščin, tedanjih otrok in tedanjih staršev. Takrat je zakon dobro opravljal svojo nalogo. Ampak danes živimo v drugačnih družbenih okoliščinah, drugačnih časih in ob drugačnih posameznikih. Svet je danes precej drugačen, kot je bil pred desetimi leti, nove in nove spremembe prihajajo z nadojmljivo hitrostjo. Zakon pa ostaja v bistvenih elementih enak, zato danes svoje naloge ne opravlja več dovolj dobro. Zato ga je nujno spremeniti in posodobiti.

Šole se namreč hkrati soočamo z dvema velikima težavama. Prva je, da zakonodaja ni sledila sodobnim družbenim spremembam in potrebam. Druga pa, da zaradi vpletanja prava v vzgojo in izobraževanje postajajo šole vedno bolj neživljenjsko omejene v svojem delovanju.

Odsotnost vrednot

Kaj v resnici pomeni, da zakonodaja ni sledila družbenim spremembam? Današnji otroci imajo drugačne potrebe, kot so jih imeli otroci nekoč. Pri otrocih je vedno bolj izražena osredotočenost nase in samo na svoje potrebe. Pri njih opazamo odsotnost osnovnih vrednot, pravil vedenja v družbi, spoštovanja in predvsem empatije do drugih ljudi. Vedno več otrok prepro-

sto ne prevzema več krivde za svoja dejanja. Po drugi strani pa starši danes igrajo drugačno vlogo, kot so jo nekoč. Starši brezpogojno in brezkompromisno zaščitijo svojega otroka, ki je kršil pravila, ali za svojega otroka zahtevajo višje ocene, prelagajo odgovornost na druge, ignorirajo nasvete šol o vzgoji doma ali pomoči pri učenju v šoli.

To v praksi pomeni, da nekaj, kar je bilo nekoč samoumevno, danes ni več (da npr. otrok v šoli manjka samo, če je bolan). Kar je bilo nekoč nepojmljivo, danes postaja samoumevno; starši npr. napišejo opravičilo, ker se otroku zjutraj ne da iti v šolo.

Postopki so pomembnejši kot vsebina – pravo je nad etičnostjo

Kaj pomeni, da je zaradi vpletanja prava delovanje šole vedno bolj neživljenjsko in omejeno? Starši se z lahkoto poslužujejo vseh možnih pravnih sredstev pri uveljavljanju svojih interesov. Šole so zato pogosto podvržene inšpekcijskim in sodnim procesom, v katerih starši izpodbijajo njihovo delovanje. V teh procesih pa se žal vedno ugotavlja le pravilnost izvedbe samih postopkov in skladnost delovanja šole s predpisi, ne pa sama vsebina postopka. Tisti trenutek, ko postane popolnoma pravilen postopek izreka vzgojnega opomina (včasih smo ga imenovali ukor) bolj pomemben kot sam razlog, zakaj je bil vzgojni opomin izrečen, to nima več nobene zveze z vzgojnim delovanjem šole. Če imajo zahteve staršev, ki kratkoročno in dolgoročno škodijo otroku, večjo težo kot strokovno mnenje šole, potem to ni več iz-

Foto: Nataša Pezdir

obraževanje otrok, ampak postane dopol-dansko varstvo otrok z nekaj neobveznimi in nepotrebni dodatki matematike in slovenščine.

Če je postopek pomembnejši od vsebine, postane pravo samo sebi namen in se loči od družbene etike in morale. Vrednote, ki naj bi jih pravo varovalo, se odrinejo na stran. Pravo takrat ne ščiti več temeljnih medčloveških odnosov, pravičnosti in poštenosti pred tistimi, ki jim za te odnose ni mar, temveč jim omogoči, da s pravnimi sredstvi uveljavijo svoje interese na račun širše družbe.

Nekaj odstotkov nastopa agresivno, egoistično, brezkompromisno

Ali sem do zdaj govoril o vseh današnjih starših in otrocih? Niti slučajno. Ali sem govoril o večini današnjih staršev in otrok? Niti približno. Sem govoril o polovici, o desetini? Tudi ne. Vse, kar sem do zdaj govoril, se nanaša zgolj na nekaj odstotkov staršev in otrok. Nekaj odstotkov.

Zakaj imajo šole potem tako velike probleme, če je težava le v nekaj odstotkih staršev in otrok? Zato, ker teh nekaj odstotkov tako agresivno, egoistično, brezkompromisno uveljavlja svoje pravice, da brez zavor povozí pravice vseh drugih. In zakaj jim šole tega ne preprečijo? Ker za to nimajo več nobenih pravih vzvodov in ukrepov. Ker je ta peščica s pomočjo inšpekcij in sodstva ugotovila, da lahko obstoječi zakon in pravilnike zlorabi-jo, tako da jim nihče nič ne more in da do-sežejo svoje. Pa če se šola 'postavi na glavo'. Pri tem prevečkrat ostanemo sami in poza-bljeni tudi s strani ministrstva za vzgojo in izobraževanje, ki nam ne nudi ustrezne in pravočasne pravne podpore, zato smo šol-niki v takšnih primerih prisiljeni prevzema-ti vlogo pravnikov.

Šole in starši skupaj

Vprašati se moramo, kdo zahteva spre-membe v šolstvu, v zakonodaji. Šole? Za-gotovo. Zahtevamo, da se nam omogoči, da lahko ponovno kakovostno in strokov-no opravljamo to, zaradi česar smo tu – da

vzgajamo in izobražujemo. Vendar nismo več edini, ki zahtevamo spremembe. Zdaj so se oglasili tudi starši. Vsi ostali starši. Popolnoma običajni starši, ki imajo dovolj, da so njihovi otroci žrtve posameznikov in njihovih staršev, ki si dovolijo vse, kar jim pade na pamet. Dovolj imajo, ker vedo, da šole nimajo nobenih ukrepov, s katerimi bi ustavile te posameznike, ki izkoriščajo sis-tem na račun njihovih otrok. Zdaj se tudi oni zavedajo, da šola naredi vse, kar je v nje-ni moči, vendar ima na koncu zvezane roke. Za svoje otroke želijo le pravico do normal-nega vzgojno-izobraževalnega okolja. Nič več. Na nujnost sprememb vedno bolj jasno opozarja in jih zahteva tudi širša laična in strokovna javnost. Vsi se zavedajo, da tako ne gre več naprej. Skratka – vsi zahtevajo spremembe. Razen nekaj posameznikov, ki sem jih opisal na začetku.

Zato je nujno treba posodobiti zakone in pravilnike, ki urejajo delovanje šole. Uvelja-vitev teh sprememb nas ne bodo stala niti evra. Ali bo rešila vse težave, s katerimi se soočamo šole? Ne. Omogočila pa bo varno in spodbudno učno okolje vsem otrokom. Zakaj ne pride do spremembe zakonodaje? Ker je priprava in pisanje novega zakona tako strašno zapleten proces? Ne. To ne more biti razlog. Kje pa se skriva vzrok? Ne vem. Včasih se ne morem znebiti občutka, da je vzrok ravno v teh nekaj posamezni-kih, ki znajo biti tako zelo agresivni in me-dijsko glasni, da se jim večina raje umakne.

Naredimo vse v dobro naših otrok

Ali to pomeni, da se moramo vdati v uso-do in sprejeti trenutno stanje kot dano dejstvo? Ne. Vsi skupaj moramo še naprej delati vse, kar je možno, da odpravimo na-pake in pomanjkljivosti obstoječe zakono-daje, jo posodobimo za današnje potrebe vzgoje in izobraževanja ter na koncu do-sežemo spremembo zakonodaje v parla-mentu. Zato, ker vemo, da je to v dobro in korist vseh naših otrok.

Kljub vsemu so pričakovanja družbe do šole, da bo odpravila ali vsaj omilila ne-gativne posledice, ki jih prinaša sodobno življenje, vedno večja. Hkrati pa so zaradi zakonodaje možnosti ukrepanja šol vedno bolj omejene, zato šola ne more več zado-stiti vsem pričakovanjem družbe. ◀

Foto: Peter Prebil

K nebu plamteče goreče srce

Franc Jelovšek: Avtoportret z gorečim srcem, stenska poslikava romarske cerkve na Sladki Gori, 1753

■ **Akad. Milčec Komelj**, dr. znanosti, likovni kritik in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani. Je redni član umetniških razredov Slovenske akademije znanosti in umetnosti in redni član Evropske akademije znanosti in umetnosti v Salzburgu ter častni občan Novega mesta. Deset let je bil predsednik Slovenske matice. Njegova bibliografija obsega nad 2200 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov.

Na korni ograji veselo razigrane romarske cerkve na Sladki Gori se je ustvarjalec tamkajšnjih baročnih fresk Franc Jelovšek (1700–1764) naslikal, kako ponuja svoje goreče srce na dlani sladkogorski Mariji, medtem ko Marija k njemu usmerja srčne svetlobne žarke, latinski napis na skali ob slikarju pa sporoča, da umetnik Mariji z ljubeznijo izroča svoje delo.

Goreče srce je od nekdaj simbol ljubezni, tudi ustvarjalne. V evropski umetnosti se je razcvetelo posebno v baročnem času, ko je simboliziralo ljubezen človeka do Boga, a ponazarjalo tudi Božjo ljubezen. Že ob koncu 16. stoletja je v popularnem ikonografskem priročniku za slikanje alegorij *Iconologia* Cesareja Ripe krilat človek, ki mu iz prsi šviga plamen, zaznamoval hrepenenje po Bogu; srce kot znamenje goreče ljubezni pa se je pojavljalo vsepovsod in se je razširjalo še v poznejših časih, ko so tudi Prešernu, ki je sprva izhajal iz baročnega izročila, mokrocveteče rož'ce poezije pognale iz srca, njegova ljubezen pa je zajela ne le ženski ideal, marveč tudi slovensko domovino in vesoljni svet.

O gorečem srcu je v Jelovškovem času pridigal tudi Janez Svetokriški in upodobljeno srce je oznanjalo rojevanje ljubezni, pa naj je šlo za zemeljsko ali nebeško ljubezen, torej za vidika ljubezni, ki ju je na svoji sliki najznačilneje soočil že renesančni Tizian. A v bistvu sta tudi ti dve ljubezni samo plamena istega srčnega ognja, saj je resnična ljubezen vedno tudi posvečena in s tem nebeška; ljubezen do Boga pa nosi v svojem izražanju tudi poteze zemeljske ljubezni, ki so se tolikokrat izrazile tudi v Bogu in Mariji posvečenih sonetnih venčih redovnikov in redovnic ali v mističnem poljubljanju Kristusovih ran.

Med slikarji je na primer Božidar Jakac svojo mladeniško praško ljubezen dosledno imenoval sveto, hkrati pa so v globine zazrti pesniški ustvarjalci, npr. njegov

prijatelj Alojz Gradnik in biblijska Visoka pesem, ljubezen enačili ali primerjali njeno moč tudi s smrtjo. Ljubezen do Boga že sama po sebi predpostavlja tudi zaupanje v nesmrtnost, torej v možnost večne sreče; in najbrž si je zato religiozni France Stelè vilinsko dekle z demantno krono in srebrno harfo, v katero se je zagledal mladenič iz njegove mladostne pesmi kot v svojo srečo, zamislil kot smrt. Edvard Kocbek je napisal, da je umetniško ustvarjanje nenehno premagovanje smrtnih nevarnosti, kar pomeni, da je v zmagovanje nad smrtjo usmerjena sleherna človeška ustvarjalnost in s tem tudi vsa umetnost; sicer pa je, kot je oznanjal Mirko Mahnič, brez ljubezni mrtvo vsako naše dejanje.

Čeprav je bila umetnost za Jelovška poklic, je bila gotovo tudi izraz njegove velike ljubezni do ustvarjalnosti in sveta, nebeškega in zemeljskega, ki ga je vneto slikal. Veliko ljubezen do umetnosti je izražal v vsem svojem delu, ki mu je podredil tudi življenjsko usodo.

Na začetku ustvarjalne poti je sledil v Italijo Giulio Quagliu, ki je bil poslikal ljubljansko stolnico in današnjo semeniško knjižnico, nato pa se je ustalil v domačih krajih. Tako kot Quaglio je sprva slikal hkrati vzneseno in rafinirano (v ljubljanski Codellijevi kapeli in v cerkvi sv. Petra, katere poslikavo so dolgo pripisovali Quagliu), pozneje pa se je kot organistov sin približal domačnemu podeželskemu okrožju in postal priljudnejši ter tudi v obravnavanju motivov vse bolj povezan z

realnimi ljudmi. To lepo ponazarjajo prav poslikave na Sladki Gori, kjer je Jelovšek poleg marijanskih in alegoričnih motivov upodobil tudi prizore bolezni ali življenjskih nezgod, iz katerih so nesrečneže rešile priprošnje k Mariji, vse te čudeže pa je umetnik spoznal iz danes ne več ohranjene »kronike čudežev« župnika Janeza Mikca ter jih po njej na poslikavi celo oštevilčil. S prizorom nesreče voza, naloženega z vinskimi sodi, je očitno združil tudi svojo lastno podobo, saj je na sliki svoje roke povezal z vajetmi voznika splašenih konj, kar nakazuje tudi njegovo verjetno vpletenost v upodobljeni motiv.

Za takega zrelega Jelovška je ob pripovednem smislu za žanrskost značilna topla in živahna barvitost, naslikane prizore pa je iznajdljivo vpletel v umetelno zasnovano, bogato razčlenjeno arhitekturo, ki povezuje posamezne pripovedne in simbolične segmente v dinamično celoto, značilno za barok. Njegova tipična oblička so bujno polna, značilna zanj je sklenjena zaobljena linija, polna okroglin in zavojev, zaradi česar je Jelovškovo slikarstvo videti tako optimistično prikupno, da se je Anici Cevc spomin na Jelovška prebudil še ob pogledu na umetnost poznejšega, prav tako prikupnega Maksima Gasparija.

Zaradi Jelovškovega ljudskega nadiha umetnostni zgodovinarji sicer ugotavljajo, da je umetnik s svojo usmeritvijo k večji poljudnosti ali domačnosti v odmaknjem in za ustvarjalni razmah nespodbudnem slovenskem okolju sicer sčasoma stagniral; vendar si je njegovo usodo mogoče razlagati tudi s spoznanjem, da je pač zadovoljen ustvarjal v skladu s pričakovani najširšega 'občinstva' in da je šele pri tem postopoma dosegel svojo primarno avtentičnost, s katero je v okviru baročnih

konvencij izoblikoval tudi osebno prepoznaven in za rojake idealno sprejemljiv slogovni izraz, s katerim jim je v okvirih božjega dogajanja približal tudi vsakodnevno življenje vsakdanjih ljudi v domačih nošah. Ob tem je videti najbrž prav tako naravno, da je po italijanizirajočih začetkih videti vse bolj srednjeevropski oziroma bližji avstrijsko kot italijansko obarvanim slikarjem in da smo ga pozneje dojemali tudi kot vse bolj podeželsko slovenskega. Njegova predstavitev Marije, ki ji je posvečena cerkev na Sladki Gori, pa se je z reprezentativno monumentalne upodobitve, kakršno je pred tem z oporo v mednarodnih vzorih zasnoval za ljubljansko šempetrsko cerkev, podomachila v kmečki sorodno, prijazno in baročno okroglo ženo in postala prototip

poznejših »slovenskih Marij«. Vrh sladkogorske ladijske kupole jo je posadil na oblake z angeli in povečal s krono, pod njo pa kot znamenje njene ljubezni lebdijo veliko goreče srce z Marijinim monogramom. Prav tako kmečka Marija ponazarja prisrčno materinsko ljubezen tudi na stropu cerkvene zakristije. Na školjkasto uokvirjeni sliki s slikarjevim avtoportretom pa vidimo sladkogorsko Marijo, ki je poenostavljena v shematizirani votivni ljudski podobi.

Potem ko je Izidor Cankar preučil Giulia Qaglia, je Cankarjev učenec Stane Mikuš raziskal tudi Jelovškovo življenje in umetnost ter pri Steletu iz Jelovška tudi doktoriral. Pri tem je, oprt ne le na njegov ustvarjalni izraz, marveč tudi na redka arhivska pričevanja, domneval, da je bil

umetnik kot človek prijazne narave in radodaren. Tudi na sladkogorski sliki je videti okroglolični slikar dobrodušno zadovoljen, hvaležno zaupajoč v pomoč Marije in Jezuščka v njenem naročju. Svojo ljubezen do Božje matere je izrazil za baročni čas tipično in konvencionalno, s podobo srca na dlani, kakršna je postala prototip tudi za poznejše čase in prešla celo v pogovorno reklo, četudi največkrat na emblematično simbolni ravni. Srce kot znamenje ljubezni so vsaj izjemoma upodabljali tudi poznejši slikarji. Danes mistično Božje srce kot podobo ljubezni prepričljivo upodablja zlasti Jana Vizjak. Sicer pa se ljubezen v umetnosti, ki izhaja iz ljubečega gorečega srca, ne le iz hladnega razuma, ne glede na motiviko razkriva že iz ustvarjalne intenzitete, iz samega ustvarjalnega načina, prežarjenega z ljubeznijo oziroma ustvarjalnim erosom, pa naj bo ta ljubezen tiha, nežna in krhko subtilna, materinsko prisrčna ali ognjevitno ekstatična in mistična, torej sijoča v razponu, kakršnega pri nas izpričuje zlasti Jakopičeva umetnost, ki se je ob vsej modernosti očitno napajala tudi še iz baroka.

Že Jakopič je prvi med našimi slikarji oznanjal, da se umetnost rojeva iz ljubezni in da brez ljubezni ni ničesar vrednega na svetu. Takemu Jakopičevemu prepričanju je najbolj dosledno sledil Božidar Jakac, ki si je kot maksimo napisal: »Iz ljubezni se je rodila umetnost, je zrasla umetnina, zato se ji bližaj z ljubeznijo.« To pa v resnici velja za vso isto umetnost, ki vztraja pri oznanjevanju človečnosti tudi še dandanes in ne zanika transcendentalnega izvora, ki prežarja tudi sleherni zemeljski resničnost in njeno čutno otipljivost. Zato resnične umetnosti – ne glede na pripomočke, ki botrujejo njenemu nastajanju, tako kot so mu v baročnem času grafične predloge – ne bo nikoli zmožni izdelovati brezčuten stroj, ampak le ustvarjalni človek. Takega ustvarjalnega človeka vidimo z Jelovškom v baroku sicer že vsega zemeljskega, zaposlenega z ljubečim slikanjem zemeljskih prigod, vendar v zanj še samoumevnem baročnem stiku z nebeščani in Bogom ter veliko Božjo 'zaupnico' Marijo, ki jima je bila očitno namenjena tudi vsa Jelovškova ljubezen.

Jezuitsko gledališče

■ **Monika Deželak Trojar**, dr. zgodovinskih znanosti, znanstvena sodelavka na ZRC SAZU, se poklicno posveča slovenskemu slovstvu, jezuitskemu gledališču ter zgodovinopisju 17. in 18. stoletja.

Članek predstavi začetke jezuitskega redovnega gledališča in opiše jezuitsko dramsko dejavnost v Ljubljani. Oriše šolske in verske predstave ter procesije in opozori na izvedbene zakonitosti predstav ter poudari njihov prispevek k slovenski gledališki zgodovini.

Začetki in razvoj jezuitskega gledališča

Pomembno področje jezuitske dejavnosti je bilo tudi gledališče. Čeprav so bili jezuiti do dramatike sprva zadržani, so se je oprijeli kmalu zatem, ko so se odločili, da v središče svojega redovnega poslanstva postavijo šolstvo. Potencialne dramske dejavnosti so izkoristili v izobraževalne, vzgojne in dušnopastirske namene: z njo so učence urili v javnem nastopanju, spodbujali njihove jezikovne ter govorniške spretnosti in jim približali verske nauke ter praznike cerkvenega leta. Gledališče je bilo odličen način zunanje prezentacije uspešnosti njihovega dela.

Na začetku obstoja jezuitskega redovnega gledališča je glavno vlogo v njihovih predstavah igrala latinščina, ki je bila glavni učni predmet njihovih gimnazij. Cilj gimnazijskega pouka je bila priprava na visoki študij, za katerega je bil nujen pogoj znanje latinščine: ne le poznavanje slovničnih struktur, ampak tudi sposobnost javnega nastopanja in pisanja. Pozneje, zlasti od začetka 18. stoletja dalje, so se v jezuitskih gledaliških predstavah začeli pojavljati tudi ljudski jeziki.

Dramska besedila so nastajala večinoma sproti, pisali so jih patri, ki so bili zadolženi za uprizoritev ob določeni priložnosti. Bistvo jezuitskih predstav je bilo v uprizoritvi, zapis besedila drame je predstavljal le pripomoček za uprizoritev, zato je večina dramskih besedil ostala v rokopisu in se pozneje izgubila. V glavnem so tiskali le periohe. To so bili gledališki listi s kratkimi povzetki posameznih dejanj drame in pogosto tudi z imeni nastopajočih.

Jezuiti so pripravljali tako šolske kot verske predstave. Če ni bilo kakšnih večjih družbenih pretresov, vojn, bolezni in naravnih ujm, se je v kolegijih zvrstilo več predstav

letno. Med šolskim letom je vsak razred, stopnji znanja primerno, pripravil svojo predstavo; vsaj enkrat letno – pogosto tudi večkrat – pa je združilo moči več razredov.

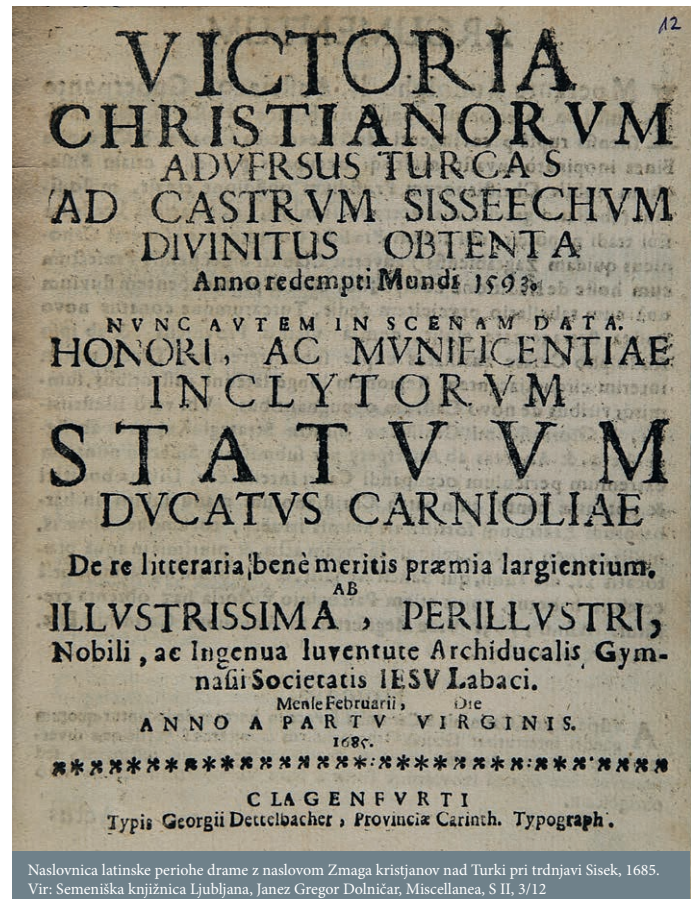
Jezuitsko gledališče v Ljubljani

Jezuitski kolegiji na širšem ozemlju slovenskih zgodovinskih dežel niso bili izjema. Gledališke predstave so izpričane za kolegije v Ljubljani, Gorici in Trstu. Prvo uprizoritev v Ljubljani so jezuiti pripravili že takoj po prihodu leta 1597 in nato gledališko dejavnost gojili vse do razpusta reda 1773, skupaj torej 176 let. Prirejali so tako šolske kot verske predstave in procesije. Obravnavali so podobno tematiko kot drugod: biblične teme, legende svetnikov – zlasti mučencev, pomembne dogodke iz jezuitske redovne zgodovine, zgodnje-krščansko zgodovino, pogansko antiko in svetno ter cerkveno zgodovino.

Šolske predstave so sprva prirejali ob začetku šolskega leta in jih povezali s podelitvijo nagrad najboljšim učencem za preteklo šolsko leto, pozneje pa so jih prenesli na zaključek šolskega leta. Večje šolske predstave so uprizorjali

tudi v pustnem času. Kot kažejo posvetila ohranjenih dramskih besedil in perioh, so se s svojimi predstavami radi poklonili pomembnim osebnostim, ki so jih obiskale, počastili dobrotnike kolegija in še dodatno povzdignili najpomembnejše dogodke v mestu (npr. imenovanje novih škofov, deželnih glavarjev ipd.).

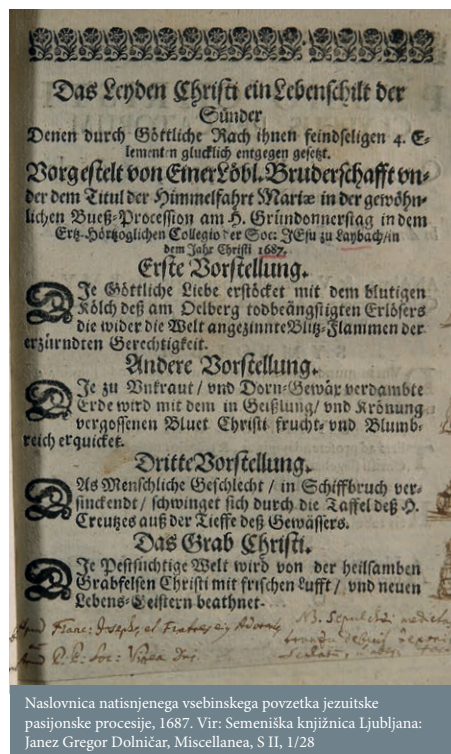
Verske predstave v Ljubljani so bile praviloma krajše in organizacijsko manj zahtevne. Njihov glavni namen je bil podkrepiti dušnopastirsko dejavnost. Pospremile so praznovanja pomembnejših cerkvenih praznikov (božič, dnevi pred pepelnico,

Naslovnica latinske periohe drame z naslovom Zmaga kristjanov nad Turki pri trdnjavi Sisek, 1685. Vir: Semenška knjižnica Ljubljana, Janez Gregor Dolničar, Miscellanea, S II, 3/12

veliki teden (pasijonske procesije, igrani prizori ob božjem grobu), binkošti, telovo, Marijino vnebovzetje) ter godovnih dni jezuitskih svetnikov. Med verske predstave štejemo tudi dramsko dejavnost Marijinih kongregacij. V Ljubljani je bila npr. v njihovi pristojnosti spokorniška pasijonska procesija na veliki četrtek. Stalnica je bila tudi dramska predstava med osmino praznika Sv. rešnjega telesa, ko se je na nedeljo po tem prazniku po ljubljanskih ulicah odvila procesija in se zaključila z dramo, ki je ljudem skušala približati skrivnost Najsvetejšega.

Prizorišča ljubljanskih jezuitskih dram so bila raznovrstna. Največkrat so jih uprizarjali v zaprtih prostorih (v posameznih razredih in večnamenski avli gimnazijskega poslopja). Prvi gledališki avditorij so v ljubljanskem kolegiju zgradili leta 1618. Ko je bilo leta 1658 dograjeno novo gimnazijsko poslopje, so novi avli dodali oder s petimi spremenljivimi prizorišči in različnimi odrskimi stroji. To je bila za tisti čas za Ljubljano velika pridobitev. Igrali so tudi v cerkvi (npr. igrane prizore ob božjem grobu na veliki petek) in na prostem (na dvorišču kolegija, na jezuitskem posestvu pri današnjem tivolskem gradu, na mestnih ulicah: statični in igrani prizori, ki so popestrili procesije).

Naslovnica natisnjene vsebinske povzetka jezuitske pasijonske procesije, 1687. Vir: Semenška knjižnica Ljubljana: Janez Gregor Dolničar, Miscellanea, S II, 1/28

Jezuiti so težili k temu, da se je v vlogah igralcev preizkusilo karseda veliko njihovih učencev. Zato ne preseneča, da je bilo število vlog v njihovih dramah vedno precej veliko. V pomembnejših predstavah so igrali predvsem učenci višjih razredov. Učenci, ki so stanovali v seminarju oz. konviktu, so poskrbeli za glasbeno opremo uprizoritev. Večina predstav v Ljubljani je bilo javnih in dobro obiskanih. Če sodimo po ohranjenih pričevanjih, se je lahko v jezuitski avli, na dvorišču ali cerkvi na predstavah zbralo tudi več sto ljudi.

Če so bile šolske predstave pri nas večinoma latinske in kdaj pa kdaj tudi nemške, pa je za verske predstave in procesije upravičeno mogoče domnevati, da brez vsaj občasne vključitve slovenščine ni šlo. Slovenščina je mesto na jezuitskem odru večkrat našla v obliki pesmi, ki so se izvajale v igranih dialogih ali krajših prizorih. Najverjetneje pa se je uporabljala tudi v obhodni igri Paradiž, ki so jo po Ljubljani in njeni okolici igrali revni jezuitski učenci.

Zaradi jezikovnih meja latinščine so v predstavah velik poudarek namenjali vizualnim elementom, tj. slikam in emblemom. Emblemi so bile posebne slikovne podobe, s pomočjo katerih so prikazali določene zamisli, moralne resnice ipd. Podobam so dodali trakove ali table z napisi. V predstavah so pomembno vlogo odigrale tudi personifikacije kreposti in grehov. Poseben poudarek so dajali neverbalni komunikaciji, mimiki in gestiki. Sporodilo predstav so ljudem skušali približati z vokalno in instrumentalno glasbo, ki je simbolizirala odrsko dogajanje in skušala vplivati na čute gledalcev. Za posamezne ljubljanske predstave so v virih izpričani tudi baletni vložki. Vrhunec dramskega dogajanja so poudarili z odrskimi učinki, npr. z ognjem kot simbolom peklenskega brezna, z vodometi, svetlobnimi učinki ipd. Vtis na občinstvo so želeli narediti tudi s slikovito scenografijo, bogato odrsko opremo in razkošnimi oblačili.

Sledi jezuitskega gledališča pri nas in njegov pomen

Po razpustu leta 1773 je jezuitski red utrpel veliko škodo, saj se je veliko redov-

nega gradiva porazgubilo ali uničilo. V Ljubljani je dodatno uničenje povzročil požar, ki je junija 1774 zajel stavbo kolegija. Tako se je večina neposrednih virov o jezuitskem gledališču v Ljubljani izgubila. Po srečnem naključju lahko sledi za ljubljanskimi jezuitskimi predstavami iščemo v ohranjenih jezuitskih dnevnikih in v letopisu kolegija. Še večja sreča pa je, da se nam je ohranilo lepo število perioh, natisnjenih vsebinskih povzetkov pasijonskih procesij in malo manj kot trideset rokopisov celotnih dram. Največ zaslug za to gre zbirateljski žilici Wolfa Engelberta Auersperga (1610–1673) in Janeza Gregorja Dolničarja (1655–1719). Prvi je bil velik ljubitelj knjig ter umetnosti in mecen ter dobrotnik ljubljanskega jezuitskega kolegija, drugi pa pravnik in zavzet popisovalec preteklosti Ljubljane.

Glavni prispevek jezuitskega (čeprav večinoma latinskega) gledališča v Ljubljani je, da je zaradi dolge prisotnosti in rednih predstav omogočilo postopno zorenje tako igralcev kot občinstva. Oblikovalo je njihov dramski okus in postavilo temelj za nadaljnji gledališki razvoj. Vpetost domačega prebivalstva v vsa področja jezuitskih predstav – tako v izvedbenem kot recepcijskem smislu – je pripomogla k bolj celostni dramski izkušnji, ki je v ljudeh vzbudila potrebo po stalni dostopnosti gledališča. Temu pritrjujejo številna gostovanja nemških in italijanskih gledaliških skupin v Ljubljani, zanimanje za italijansko opero ter poznejša vzpostavitve stanovskega in postopno rojevanje slovenskega gledališča. Najzgovornejši dokaz o dolgoročnosti vpliva jezuitske redovne dramatike je primer Antona Tomaža Linhart, ki je med šolanjem pri jezuitih v Ljubljani prišel v stik z njihovim gledališčem in pozneje postal začetnik slovenskega gledališča. ◀

Referenčna literatura

- Deželak Trojar, Monika (2020): Jezuitska dramatika in gledališče na Slovenskem. *Jezik in slovstvo*, letnik 65, št. 3–4, str. 167–182.
- Deželak Trojar, Monika (2020): Teoretska opredelitev in vloga dramatike v jezuitskem redovnem ustroju. *Primerjalna književnost*, letnik 43, št. 2, str. 141–169.
- Škerlj, Stanko (1967): O jezuitskem gledališču v Ljubljani. V Mirko Mahnič, Dušan Moravec (ur.): *Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja* (tretja knjiga, 10, str. 146–198). Ljubljana: Slovenski gledališki muzej.
- Škerlj, Stanko (1973): *Italijansko gledališče v Ljubljani v preteklih stoletjih*. Ljubljana: SAZU.

Med prijateljstvom in sovraštvom je veliko prostora

■ **Jože Ramovš** je pri Antonu Trstenjaku doktoriral iz antropologije človekovega doživljanja, zaključil specializaciji iz Franklove logoterapije in partnerske komunikacije, na *Inštitutu Antona Trstenjaka* razvija antropohigienske programe za lepše sožitje in osebnostno zorenje.

Duhovnost je najbolj osebna pot, po kateri gre človek in se razvija od spočetja do smrti. Med duhovnimi potmi je ena najlepših prijateljstvo. S prijateljstvom presegamo svojo zaprtost z dialogom, ki prinaša ustvarjalni razvoj obeh. Ob današnjem razkrivanju spolnih in duhovnih zlorab ter zlorabe moči je prijateljstvo kaj hitro sumljivo, zato je vredno dobro poznati njegovo zdravo duhovno stran.

Mislec Francis Bacon Verulamski je leta 1625 v eseju *O prijateljstvu* napisal stavek: »Ljudje, ki nimajo prijateljev, so ljudožerci lastnih src.« Naš pesnik Simon Gregorčič pa: »Gorje mu, ki v nesreči biva sam, a srečen ni, kdor srečo uživa sam!« Ivan Minatti piše, da nekoga moraš imeti rad, pa čeprav trave, drevo, reko ali kamen ... Sodeč po hišnih ljubljenceh, danes mnogi doživljajo pomanjkanje človeškega prijateljstva. Tudi *Sveto pismo* ima že v začetku ob pripovedi o prvih ljudeh Božji stavek: Ni dobro za človeka, da je sam.

V prejšnjih številkah smo v tej rubriki ugotavljali, da človek krepi zdravo duhovnost z dialogom. Dialog se dogaja v osebnem odnosu. Osební odnos pa je doma v družini, v zakonu, prijateljstvu in včasih v delovni tovarišiji. Prijateljstvo nastane in živi kot zavesten in čist človeški odnos. Ne vzdružuje ga krvno sorodstvo kakor družino, ne skupni delovni polet kot tovariško sodelovanje. Zakonca povezuje v skladen par njuno prijateljstvo. In prav tako odrasle otroke in starše v obojestransko osrečujoč odnos.

Prijateljstvo je duhovna pot – dialog in preseganje sebe

Dialog krepi človeško zmožnost za duhovni razvoj; iz te naravne zmožnosti, ki jo ima vsak človek, rasteta etičnost in verovanje. Z dialogom se človek odpira iz svojega ogroženega egoističnega mehurčka – presega samega sebe. Dialog in preseganje sebe se dogajata pri prijateljstvu s tako malo trenja kakor nikjer drugje. Prijateljstvo je nenehen pošten dialog, ki ima tri sestavine: 1. prijatelja slišim in vidim skoraj tako, kakor se vidi sam; 2. v dialogu sem s svojimi možnostmi, da jih

uporabljam za pristen razvoj obeh; 3. prav tako sem v dialogu s svojimi mejami, da ne poskušam narediti, česar ne morem, saj bi se tako jalovo zaletaval v zid nemogočega, in ne tega, kar bi lahko, pa ne smem,

ker bi zdrsnil po strmini etično slabega. V prijateljstvu presegam sebe in svojo zaprtost – dojeti in čutiti drugega, prav odgovarjati na njegove potrebe, biti z njim vesel in žalosten ... vse to je pristo preseganje sebe. Preseganje sebe v sožitju

je najplodnejša ustvarjalnost – to je etična ustvarjalnost. Anton Trstenjak, ki je napisal največjo slovensko knjigo o ustvarjalnosti, je rad ponavljal, da je najvišja ustvarjalnost etična.

Prijateljstvo krepi duhovnost, ker ga človek doživlja s hvaležnostjo, kot dar. Prijatelji si med seboj podarjajo plemenita čustva, misli, izkušnje, vse dobro, ki ga imajo, in skupaj rešujejo ali nosijo hudo, ki zadene enega ali drugega. V veri je prijateljstvo božji dar – božja sled na naši življenjski poti, božja govorica, ki osvetljuje življenjsko pot, nas osrečuje in bogati na poti k Bogu.

Bolno prijateljstvo ne zmanjša vrednosti prijateljstva

Prijateljstvo je ob današnjem razkrivanju spolnih in duhovnih zlorab ter zlorabe moči kaj hitro nekaj sumljivega, saj se vse te zlorabe pogosto dogajajo v ozračju, ko žrtev ali obe strani zmotno doživljata pristno prijateljstvo. Pri vsaki taki zlorabi je prijateljstvo zelo bolno. Kakor vsak organ in vsaka človekova zmožnost lahko tudi prijateljstvo oboli. Čim vitalnejši je organ in čim višja je neka človeška zmožnost, tem hujše so posledice obolenja. Ker je prijateljstvo ena najvišjih človeških vrednot, so posledice zlorab pri bolnem prijateljstvu med najhujšimi.

Zlorabe in patologijo v prijateljstvu preprečujemo, ko poznamo zdravo prijateljstvo in ga razločujemo od bolnega. Ne pomaga izogibati se prijateljstvu, ampak ga zavestno gojiti v njegovih bogatih psihosocialnih vidikih in v njegovi duhovni razsežnosti. ◀

V veri je prijateljstvo božji dar – božja sled na naši življenjski poti, božja govorica, ki osvetljuje življenjsko pot, nas osrečuje in bogati na poti k Bogu.

Stokrat »vzgoja«

■ **Matevž Vidmar**, teolog, blogger, pisec, direktor *Rahelinega vrtca – hiše otrok Montessori* in podpredsednik DKPS.

Revija Vzgoja se je stotič ubesedila, s tem pa dala jasno sporočilo javnosti, kako pomembna in obširna je vzgoja. Papež Frančišek ji v svoji posinodalni spodbudi Radost ljubezni (Papež Frančišek, 2016) nameni veliko prostora. Četudi izraza ne uporabi stokrat, je temu blizu. Zagotovo se ji najbolj posveti v poglavju »Krepiti vzgojo otrok«.

Od etične do verske vzgoje

Papež se najprej vpraša, kje so naši otroci. V kratki analizi poda pomembno misel: »Čas je pomembnejši kot prostor« (Papež Frančišek, 2016: 261). V pomenu, da »gre bolj za to, da sprožamo procese, kot da obvladujemo prostore« (Papež Frančišek, 2016: 261) Umetnost vzgoje ni v tem, da imamo nadzor nad otrokom in vemo, kje se fizično nahaja, pač pa v tem, da vemo, kakšen je njegov eksistencialni položaj. Tako mu bomo pustili območje svobode, v katerem se bo razvijal.

Podstat vzgoje je za papeža moralna ali etična vzgoja. Na kratko bi lahko rekli: vzgoja za dobro. »Starševska vloga zajema vzgojo volje in razvijanje dobrih na-

vad ter čustvenih nagnjenj k dobremu« (Papež Frančišek, 2016: 264). Tovrstna vzgoja (lahko bi rekli – vsa vzgoja) izhaja najprej iz zgleda. Papež pravzaprav obširneje razloži to, kar je Maria Montessori neke zapisala v enem stavku: otroci postanejo podobni temu, kar ljubijo.

Zanimivo je, da papež spregovori tudi o pomenu kazni kot spodbude. »Otrok, ki je bil deležen ljubeče graje, čuti, da ga upoštevajo, zaznava, da je nekdo, da njegovi starši priznavajo njegove zmožnosti« (Papež Frančišek, 2016: 269). Če bo otrok kaznovan, ne zaradi osebnih starševih frustracij, ampak iz ljubezni, potem to ne bo ranilo njegovega dostojanstva, pač pa ga bo okrepilo.

Seveda se papež zaveda realnosti, kar opiše v podpoglavju »Potrpežljivi realizem«. Družinsko življenje predstavi kot vzgojno okolje ter se zatem ustavi pri spolni vzgoji. Za česnje na vrhu smetane pa izpostavi versko vzgojo.

Zgledi vlečejo

Podobno kot pri etični vzgoji je pri verski še toliko bolj pomembna osebna izkušnja, ki jo prejmejo otroci z zgledom staršev. »Temeljnega pomena je, da otroci čisto konkretno vidijo, da je staršem molitev zares pomembna.« Koliko pričevanj imamo, ko otroci kot odrasli pripovedujejo, kako so v otroštvu vsak večer gledali prav poseben 'film' ali še bolje 'nanizanko'. Le-ta je prikazovala starše ali stare starše z rožnim vencem v rokah. Danes, ko otroci zvečer vidijo marsikaj, se moramo vprašati, ali vidijo tudi tovrstne 'filme' in 'nanizanke' ali jih hranimo samo s tistimi, ki jih ponujajo elektronske naprave. Papež nadaljuje: »Zato imajo lahko trenutki molitve v družini in izrazne oblike ljudske pobožnosti večjo evangelizacijsko moč kot vse kateheze in vsi govori« (Papež Frančišek, 2016: 269).

Za konec: molitev

Naj bo zaključek tega prispevka v duhu papeževih misli. Bralca vabim, da skupaj s papežem, mano in še mnogimi zmoli molitev za naše družine, ki je pri koncu apostolske spodbude (Papež Frančišek, 2016: 325) na levi strani slike. ◀

Literatura

- Papež Frančišek (2016): *Amoris Laetitia - Radost ljubezni. Posinodalna apostolska spodbuda*. Rim. Dostopno na: https://www.vatican.va/content/francesco/sl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20160319_amoris-laetitia.html.

Jezus, Marija in Jožef,
v vas zremo
sijaj prave ljubezni,
na vas se obračamo polni zaupanja.
Sveta nazareška družina,
naredi tudi naše družine
za kraje pristrčnega sožitja,
za skupnosti molitve;
naj bodo pristne šole evangelija
in male domače Cerkve.
Sveta nazareška družina,
naj v naših družinah nikoli več ne bo
nasilja, trdovratnosti in razdora;
naj vsak, ki je bil ranjen ali pohujšan,
kmalu najde tolažbo in ozdravitev.
Sveta nazareška družina,
daj, da se bomo vsi zavedali,
kako sveta in nedotakljiva je družina
in kakšno lepoto ji določa Božji načrt.
Jezus, Marija in Jožef,
poslušajte in uslišite našo prošnjo!
Amen.

Tisti, ki me pozna

■ **Tanja Povšnar Vrečar**, mag. poslovnih ved, je vodja projektov v NLB d. d., dolgoletna prostovoljka pri Svetopisemskem maratonu.

Vsako leto nas nova epizoda Svetopisemskega maratona preizkusi v trdnosti vere, da se bo vse izšlo po Božjih načrtih. Tako kot doma ali v službi ali v razredu. Bog pozna nas in naše namene, skozi preizkušnje se kalimo tako v veri kot veščinah; rezultat pa je dobro opravljeno delo. Če se osredotočimo na poklic, ki ga opravlja vzgojiteljica ali vzgojitelj, kmalu ugotovimo, da je poln preizkušenj. Od prvega koraka, ko prestopi prag vzgojne ustanove, do zadnje ure, ki jo preživi z otroki ali mladino. Še kako pomembno je dobro opravljati poklic, dobro vzgajati prihodnje rodove! Da, v današnji dobi, ko je veliko zunanjih vplivov, je to težko. Zato je trdna zasidranost v vrednote, prepričanja in zaupanje v Tistega, ki me pozna, ključna, da premagamo preizkušnje in tako rastemo. Zaupajmo Njemu, saj nas pozna!

Šestnajsti Svetopisemski maraton

Svetopisemski maraton nas želi spodbuditi k branju Božje besede. Potekal bo od sobote, 20. 1. 2024, do četrтка, 25. 1. 2024, in nosi naslov »Gospod, preizkusil si me in me poznaš« (Ps 139). Maraton ponuja različne oblike programa, ki so prilagojene udeležencem.

Vzgojitelje vabimo, da izkoristijo različne možnosti zase in za otroke. Na spletni strani so objavljena gradiva za veroučni mini maraton in družinski mini maraton.

Urica za otroke

Za otroke organiziramo živahen otroški program, ki zajema svetopisemske zgodbe, igre, razgibanje, pesmi, kviz. Med

tednom bo na voljo termin otroškega programa, ki po potekal na daljavo. Vabljeni so deklice in dečki, stari od pet do deset let.

»Gospod, preizkusil si me in me poznaš.« (Ps 139)

Vseslovensko branje za odrasle

Najbolj znano je osrednje branje, ki traja teden dni, noč in dan, kjer se zvrsti preko tisoč bralk in bralcev in se prebere celotno Sveto pismo. Tako 'klasično' branje je najbolj primerno za odrasle. Preko spletnega obrazca se prijavite na želeni termin, ki traja eno uro. Preko elektronskega naslova boste prejeli Zoom povezavo za branje. Vabljeni, da se pridružite temu teku na dolge proge!

Več informacij o programu, mini maratoni in prijavah na branje na spletni povezavi: www.svetopisemskimaratonsi.si

25 let izhajanja revije Vzgoja. 100 števil.

Koliko zapisanih besed. Koliko znanja, izkušenj, misli.

V vsem tem pa dober namen – pomagati k celostnemu razvoju otrok, dobri vzgoji, osebni rasti odraslih ter pridobivanju novega znanja.

Zahvaljujemo se vsem, ki ste v vseh teh letih sodelovali pri ustvarjanju revije: članom uredniškega odbora in sveta revije *Vzgoja*, avtorjem člankov, pesmi, zgodb in fotografij, lektorjem, prevajalcem, oblikovalcem, tiskarjem ...

In še posebej hvala vsem, ki ste revijo *Vzgoja* odprli in iz nje kaj prebrali.

Mnogi ste prebirali revijo od začetka do konca, marsikdo je prebral le kak članek.

Hvala vsakemu za pozornost, saj brez bralcev izdajanje revije nima pomena.

Skupaj ustvarjamo boljšo družbo. Korak za korakom, vsak dan znova, vsak v svojem okolju.

Že 25 let. Iskrena hvala in ostanimo povezani tudi naprej!

Deklica z rastočo knjigo je dobila nov list

Z jezikom in knjigo smo, brez jezika in knjige si sam

■ **Marjeta Tratnik Volasko**, mag., urednica publikacij v *Državnem svetu Republike Slovenije* in tajnica *Društva Rastoča knjiga*.

Ob kipcu Deklice z rastočo knjigo v Severnem ljubljanskem parku v Župančičevi jami med Navjem in Železno cesto je 20. 6. 2023 potekal slovesni kulturni dogodek ob razkritju novega lista Rastoče knjige. Zbrane sta nagovorila predsednik Državnega sveta Republike Slovenije Marko Lotrič in predsednica Republike Slovenije dr. Nataša Pirc Musar.

Predsednica Pirc Musar je dejala, da je Rastoča knjiga spomenik knjigi, vrednotam, odličnosti, rasti, razvoju, lepšemu jutri ... »Miselnost o odličnosti, ki vključuje tudi skrb za svet okoli nas, je ključna za ustvarjanje trajnostnih sprememb. To lahko dosežemo z lastnim neprestanim učenjem, z zagovarjanjem pravičnosti, enakosti in spoštovanja ter s podpiranjem okolju prijaznih praks in rešitev.« Ob tem

je poudarila nujnost, da svoje talente, sposobnosti in vire uporabimo za dobrobit vseh, ne samo za lastno korist. Predsednica se je navezala tudi na besede slovitega akademika in pisatelja Borisa Pahorja, ki je za Rastočo knjigo nekoč zapisal: »Edino ljubezen bo rešila človeštvo,« in ob tem dejala: »Tako lahko na simboličen način dojemamo posebno Rastočo knjigo, ki nenehno poudarja in sporoča, da smo in hočemo biti narod znanja, kulture, znanosti in odličnosti – narod rasti in napredka, tudi in še zlasti v skrbi za sočloveka.« Predsednica je knjigo označila kot ključno za napredek posameznika in družbe kot celote ter poudarila tudi njeno državotvorno vlogo. »Jezik in knjiga sta prav gotovo temeljna podpora naši identiteti in razvoju. Knjiga skozi našo zgodovino daje nepogrešljiv temelj državnosti slovenskega naroda.« Ob tem je poudarila tudi pomembnost skrbi za materni jezik, kar tvori identiteto naroda. »Knjiga je neprecenljivo bogastvo, ki ga nosimo v svojem srcu, ga povečujemo z vsako prebrano stranjo,« je še poudarila in govor sklenila z mislijo pisatelja Victorja Hugoja: »Knjiga je v celoti pot od zlega k dobremu, od krivice k pravici, od napačnega k resničenemu, od noči k dnevu.«

Predsednik *Državnega sveta RS* Marko Lotrič je v nagovoru poudaril: »Z Rastočo knjigo imamo priložnost izraziti tisto, kar smo. A ne le to! Deklica, ki drži v roki knjigo, je zazrta v prihodnost in nenehno

razmišlja o njej. Kam hočemo kot narod, po čem hrepenimo in kakšne cilje si zastavljamo? Kako in s čim bomo rasli v prihodnost? Kakšni ljudje bodo tu živeli in kakšno prihodnost bodo soustvarjali? Bodo to miroljubni, razgledani, odgovorni, delovni, ustvarjalni ljudje? Bodo tvorili trdno skupnost, ki jo bodo povezovala vrednote solidarnosti, strpnosti in medsebojne pomoči? Bodo še brali knjige in iz njih zmogli razbrati sporočila za osebnostno in skupnostno rast?« Opozoril je, da je svet, v katerem živimo, vse bolj nepredvidljiv in da se vrednote, za katere smo menili, da so nesporne, krhajo. »Zato so modre misli, zapisane na vseh listih Rastoče knjige po vrtcih in šolah, knjižnicah, javnih prostorih in drugod po Sloveniji pomembno vodilo, ki nam lahko pomagajo, da ne zatavamo s poti in se ne izgubimo.«

Svečani gost dogodka je bil pisatelj in pesnik Tone Peršak, avtor misli, s katero je Deklica z rastočo knjigo zrastle v letu 2023. Misel letošnjega leta se glasi: »Z jezikom in knjigo smo. Brez jezika in knjige si sam.« Poudaril je, da je »knjiga in kultura v celoti v osnovi sfera dialoga znotraj skupnosti, v okviru katere nastaja, in je hkrati prostor dialoga z drugimi kulturami in skupnostmi, v katerih te druge kulture nastajajo.« »Pospešeno umiranje jezikov in s tem izginjanje skupnosti, ki te jezike govorijo, opozarja, da se to dogaja in se lahko v prihodnosti zgodi tudi nam. Saj vemo, da zgodovina pripoveduje zgodbe o številnih ljudstvih, jezikih in kulturah, ki so v preteklosti obstajale, bile zelo pomembne, a zdaj ni več tako rekoč niti sledu o njih ... Zbir posameznikov, ki beremo isto knjigo, je že tudi skupnost in ta skupnost z izkušnjo, ki jo doživi ob branju, hočeš nočeš deluje na skupnost, ki ji pripadamo, v celoti.«

Vir: RTV SLO

Podjetje in knjiga

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Tovarno zdravil *Krka* pozna vsak, z njo smo se srečali preko zdravil, poznamo ljudi, ki so tam zaposleni, ime poznamo zaradi športnikov, ki nosijo njeno ime. V prostorih tovarne *Krka* sem bil prvič leta 1974, kot dijak novomeške gimnazije. Imeli smo obvezno prakso in smo delali v različnih tovarnah. Spominjam se velikih kotlov, kjer se je pripravljala zobna pasta in seveda mnoge druge stvari. Spominjam se velikih posod s sestavinami, ki so jih ti veliki kotli pogoltnili, nato pa se je vse začelo mešati. Spominjam se jutranjega vrveža ljudi, ki so prihajali v službo, in popoldanskih odhodov iz službe. Ko sem se letos vrnil v prostore *Krke*, tovarne zdravil, d. d., Novo mesto zaradi *Deklice z rastočo knjigo*, sem prišel v drugačno okolje. Tam so prostori, opremljeni z najbolj sodobno tehnologijo, ter podjetni ljudje z jasno vizijo.

Že nekaj let spremljam gibanje *Rastoča knjiga*, ki se je rodilo na pobudo dr. Janeza Gabrijelčiča kot milenijski dogodek Slovenije. Smo narod, ki je oblikoval svojo identiteto s knjigo. Z zapisanim jezikom se je ohranjala naša identiteta v najbolj ključnih trenutkih narodovega obstoja. Trubar je s prevodi bibličnih knjig ustvaril prvi besedni zaklad slovenščine. V času prebujanja narodov sta Slomšek in Prešeren s knjigo in jezikom zakoreninila naš obstoj, v začetku 20. stoletja, ko se je v Sloveniji ponovno razmahnila nemščina, so Cankar, Župančič, drugi pesniki in pisatelji ter prvi učbeniki v slovenščini v *Zavodu sv. Stanislava* ponovno dali smer prihodnosti slovenskemu narodu, ki je rasel s knjigo. Snovalci *Nove revije* so (predvsem s št. 57) v času prehoda v posocialistični čas potrdili našo jezikovno in narodno identiteto. Vse to in seveda mnogo drugih ljudi in dogodkov je pomagalo, da

smo prišli do svoje države, ki smo je veseli in na katero smo ponosni.

Gibanje Rastoča knjiga smo predstavili v 74. številki revije *Vzgoja* (2017). Veliko šol sodeluje pri tem projektu, ki spodbuja branje, vrednote in odličnost. Pri projektu sodelujejo tudi druge organizacije, kot so knjižnice, samostani, župnije, društva, podjetja, občine. Glavni pokrovitelj *Rastoče knjige* je *Državni svet RS*, ki vsako leto spomladi na Navju v Ljubljani *Deklico z rastočo knjigo* dvigne s ploščico, visoko 2 cm, na kateri je napis tisto leto izbranega pesnika ali pisatelja. Letos je bil izbran stavek pisatelja Toneta Peršaka: *Z jezikom in knjigo smo. Brez jezika in knjige si sam*. Pomenljivo sporočilo za naš čas.

Na prireditvi 'dviga' *Deklice z rastočo knjigo* sem letos srečal tudi gospoda Colariča, predsednika uprave in generalnega direktorja *Krke*, ki je podpornik gibanja *Rastoča knjiga*. Še več. *Krka* ima v osrčju svoje tovarne v Novem mestu kip *Deklica z rastočo knjigo*. Odličen zgled vsem v poslovnem svetu. Kdor želi napredovati, se razvijati, biti viden igralec na svetovnem trgu, mora imeti veliko znanja, jasne vrednote in stremeti k odličnosti. Manipulanti, ljudje s površnim znanjem, željni hitrega zaslužka brez trdega dela, so lahko le muhe enodnevnice, ki se pojavijo in tudi hitro izginejo. Podjetje, ki goji svojo identiteto in kulturo znanja, je ustanova prihodnosti. Kulturo goji

Krkina deklica z rastočo knjigo Foto: arhiv Krke

zase in za kraj, v katerem deluje. Pred leti smo iz uredništva revije *Vzgoja* vprašali poslovneže, kaj pričakujejo od slovenske osnovne in srednje šole, s čim naj šola opremi mlade, ki bodo naslednja leta zaposleni v njihovih podjetjih. Iz *Krke* so nam takrat odgovorili takole: »Naučiti jih podjetnosti, proaktivnosti in predvsem načinov uspešnega komuniciranja z drugimi ... timskega dela, sodelovanja z drugimi. [...] naj jih šola nauči, da bodo vedno znali ceniti sebe, svojo domovino, svojo kulturo, da ne bodo nekritično sledili trendom, temveč razmišljali s svojo glavo ...« (Šinkovec, 2007: 16–17). To misel večkrat navajam na predavanjih po šolah, ker se mi zdi zelo sporočilna za učitelje. Taka misel zraste iz kulture, ki jo ustanova živi. To je bil razlog, da sva se z gospodom Colaričem dogovorila, da *Krko* ponovno obiščem.

Izrekat besede
pomeni ustvarjati svet.

Skupaj prispevamo v zakladnico znanja

Rastoča knjiga je pomnik knjigi in temelji na prepričanju, da je prava pot bogatenje in poglobljanje znanja. Tudi v Krki smo od nekdaj izhajali iz prepričanja, da je vlaganje v znanje najbolj donosna naložba. Sodobni laboratoriji in oprema, predvsem pa spodbujanje zaposlenih, da nenehno dopolnjujejo svoje znanje – vse to so naložbe, ki prispevajo k našemu uspehu. Zato ni naključje, da smo se leta 2019, ob 65-letnici, vseslovenskemu projektu Rastoča knjiga poklonili z odkritjem kipa Deklica z rastočo knjigo pred naj-sodobnejšo tovarno trdnih farmacevtskih izdelkov Notal v Novem mestu. Krkina Deklica z rastočo knjigo je simbol znanja, zavzetosti in predanega dela številnih generacij krkašev, ki danes delujejo v več kot 40 državah po vsem svetu. Prva misel, ki smo jo napisali na knjigo ob deklici, je naše poslanstvo: Živeti zdravo življenje. Ob praznovanju jubilejnih 50. Krki-

nih nagrad, s katerimi mlade vabimo k pridobivanju znanja in raziskovanju, pa smo ji dodali knjigo z novo mislijo: Krkina rast temelji na znanju in predanem delu krkašev. Naši deklici bomo nove knjige in nove misli, posvečene znanju in delu, dodajali tudi v prihodnje.

Prav je, da v Sloveniji skupaj prispevamo v zakladnico znanja. Pomembno je tudi, da to skupno znanje, ki ga je veliko, prenašamo naprej. Znanje je modro združevati, ga nadgrajevati in mu zagotavljati mesto, ki mu pripada – najprej doma, seveda pa tudi preko naših meja. S tem naredimo največ zase in za druge, tudi za domovino. Pri tem se moramo zavedati, da možnosti za blaginjo temeljijo predvsem na inovativnosti in kreativnosti. To dvojje pa se začne v glavi, v našem odnosu do znanja, izobraževanja, dela, usmerjanju mladih in odprtosti do sprememb nasplo. To v Krki dobro vemo.

*Jože Colarič, predsednik uprave
in generalni direktor Krke, d. d.,
Novo mesto*

Krka je eno najuspešnejših generičnih farmacevtskih podjetij, prepoznavno zaradi uspešnega upravljanja, marljivih delavcev ter odličnega znanja. Svoj začetek ima v letu 1954. Iz prve peščice zaposlenih v majhnem laboratoriju je danes nastalo skoraj 13.000 sodelavcev, zaposlenih v 48 podjetjih in predstavništvih na različnih koncih sveta. V osrčju novomeških Krkinih proizvodnih in drugih stavb stoji Krkina Deklica z rastočo knjigo, kajti ob svoji 65. obletnici je Krka postavila svojo Deklico z rastočo knjigo. Akademski kipar Jurij Smole je izdelal kip, ki je bil odkrit aprila 2019 pred naj-sodobnejšo tovarno trdnih farmacevtskih izdelkov Notal v Novem mestu. Ob odkritju kipa je gospod Colarič rekel, da je Rastoča knjiga »simbol, ki nenehno spodbuja k človekovi rasti, medsebojnemu spoštovanju, k strpnosti in dobremu. Temelji na prepričanju, da je prava pot le v povečevanju in poglobljanju znanja, ki sloni na ideji filozofije in etiki dobrega.« Krkina Deklica z rastočo knjigo pooseblja vrednote podjetja: hitrost in fleksibilnost, partnerstvo in zaupanje, kreativnost in učinkovitost. »V teh še danes prepoznavamo trdne temelje Krkine poslovne kulture in podjetniške vizije, s katerima uresničujemo svoje poslanstvo – ljudem po vsem svetu omogočiti zdravo življenje. Zato smo skladno s poslanstvom Rastoče knjige na knjigo ob kipu Krkine deklice kot prvo misel zapisali naše poslanstvo: Živeti zdravo življenje.« Kip je tudi simbol znanja, rasti, zavzetosti in predanega dela zaposlenih. Kipar Smole je dejal, da so »prav Krkini sodelavci v resnici knjiga, ki se piše in raste«.

»Deklica samozvestno in ponosno zre v prihodnost. To svojo držo veže na knjigo, ki jo drži v naročju, s katero bo nenehno rasla,« je opisal Krkino deklico dr. Janez Gabrijelčič, snovalec in promotor gibanja Rastoča knjiga. Gabrijelčič je poudaril, da je hvaležen gospodu Colariču, »da je uspel zadržati Krko v slovenskih rokah, glavah ter srcih«.

Vsaka človeška skupnost ustvarja kulturo bivanja. Gibanje Rastoča knjiga, pravi Gabrijelčič, želi »spodbujati naše ljudi in še posebej mlade k miselnosti, da vedno obstajajo priložnosti, da naredimo kaj dobrega zase, za družino, za ožjo in širšo

skupnost. Želimo si, da nenehno ustvarjamo klimo sodelovanja, ki temelji na medsebojnem spoštovanju, solidarnosti ter drugih pomembnih vrednotah» (Gabrijelčič, 2017: 5). To je vzgoja. To je preprosta in najlepša vzgoja.

Krka je slovensko podjetje, ki deluje v več kot 70 državah. Kot se je duh Rastoče knjige razširil v druge države, ki svojo knjigo prispevajo na Navju v park »Združene Rastoče knjige sveta«, tudi Krka s svojo poslovno vizijo 'kulturo knjige', znanja, vrednot, etičnosti in sodelovanja bogati okolja, v katerih deluje, v srečanju z znanostjo, kulturo in duhom posameznih držav.

Jezik nas povezuje in ustvarja. Izrekati besede pomeni ustvarjati svet. Zaskrbnjujoče je, da se mladi danes naučijo le 600 besed,

pred desetletji so se jih 1600. Kdor nima besednega zaklada, tudi ne more misliti. Kdor goji besedni zaklad, je mojster opisanja življenja in je povezan z resničnostjo, lahko upravlja naravo, ustvarja zdrave skupnosti, je sposoben sodelovanja, živi v sožitju z okoljem, ima lastno identiteto in samozavest. Kdor ni povezan z resničnostjo, je v nevarnosti, da se izgubi, postane manipulativen, je lebdeč in neploden, lahko zgrmi v prepad.

Kje smo Slovenci danes? Bomo svojo identiteto gojili načrtno in zavestno? Bomo gojili svojo avtohtono kulturo? Pomembna je znanost, pomembna je kultura, pomemben je duh, ključna je ljubezen. Bodo pedagoški delavci sledili poslovnemu svetu in mlade vzgajali, »da bodo vedno znali ceniti sebe, svojo do-

movino, svojo kulturo, da ne bodo nekritično sledili trendom, temveč razmišljali s svojo glavo«?

Spodbujamo zdravo življenje, zato se moramo zavedati, da se tam, kjer je ljubezen, vsak dan dogajajo čudeži. Ljubezen je največje zdravilo za vsakega človeka. S svojim delom ustvarjamo 'skrinjo narodne zaveze', živimo iz duha ljubezni. Tone Pavček v pesmi o Rastoči knjigi piše:

»Rastoča knjiga je več kot knjiga,

je skrinja narodne zaveze,

je duh, ki se nad časom dviga,

je zvezda stalnica, ljubezen.«

Literatura

- Gabrijelčič, Janez (2017): Vznik Rastoče knjige. *Vzgoja*, letnik XIX, št. 74, str. 5.
- Šinkovec, Silvo (2007): Poslovni svet ceni človeka. *Vzgoja*, letnik IV, št. 34, str. 16–17.
- Viri ostalih navedkov: interni viri Krke

Zgodba o treh modrih

Sveto pismo pripoveduje o treh modrih, ki so obiskali novorojenega Odrešenika kmalu po njegovem rojstvu. Mi jim pravimo kar Sveti trije kralji in enega od njih rišemo črnega. Toda Sveto pismo nikjer ne pravi, da so bili kralji, niti ne govori o tem, kakšne barve so bili, niti ne, da so bili vsi možje. Zato bi povedal zgodbo o treh modrih: dveh možeh in eni ženi. Takole gre:

Pred dva tisoč leti so tam nekje na Daljnem vzhodu otroci prišli na obisk k svoji babici. Pri njej je bilo vse tako zanimivo. Njena hiša je bila polna nenavadnih naprav za opazovanje zvezd in skrivnostnih predmetov za računanje gibanja planetov. Police so bile polne zvrtkov, ki so bili popisani s pisavami, ki jih otroci niso znali brati, v jezikih, ki jih otroci niso razumeli. Ta babica je bila v svoji deželi zelo pomembna in spoštovana. Opazovala je zvezde, pisala, risala, računala in sestavljala koledar, po katerem so ljudje vedeli, kdaj je nastopila pomlad in kdaj lahko začnejo obdelovati polja.

Otroci so kot ponavadi babico prosili, naj jim še enkrat pove zgodbo o Odrešeniku. Te zgodbe se niso nikoli naveličali in radi so gledali babico, ki so ji vedno žarele oči, ko jim je pripovedovala.

Rekla je: »To je bilo takrat, ko je na nebu zasijala velika, nenavadna zvezda. K meni sta prišla moja prijatelja in rekla: »Potrebujeva tvojo pomoč! Tudi ti veš, da ta nova zvezda napoveduje rojstvo kralja vseh kraljev. Odpravlja se na pot. Slediti želiva zvezdi, poiskati otroka in se mu pokloniti. Tudi ti moraš z nama! Midva pozna in razumeva zvezde na nebu, ti pa znaš odkriti in razumeti tudi te druge zvezde, zvezde v očeh ljudi!«

Sprejela sem povabilo in odšla z njima na pot. Pot je bila naporna in dolga. Zvezda nas je vodila proti zahodu in vse bolj smo slutili, da bomo odrešenika našli v Judeji. Ustavili smo se v Jeruzalemu. Kralj Herod nas je veličastno sprejel. Povabil nas je k sebi v razkošno palačo. Govoril nam je prijazne besede. Ko pa sem ga pogledala v oči, sem se ustrašila. Njegove oči so bile temne, prazne. Zato smo pohiteli naprej. Zunaj na polju smo srečali pastirje. Že od daleč sem videla,

kako se jim iskrijo oči. »Našli smo Odrešenika!« »Rodil se je Mesija!« so hiteli pripovedovati in oči so jim ob tem sijale od sreče.

Bila je noč. Zvezda, ki je vse noči potovala pred nami, je končno obstala. Prišli smo na cilj. Vstopili smo v mesto, trkali na vrata in spraševali o otroku, ki se je rodil. Toda oči ljudi so bile hladne, in če je kdaj v njih žarela kaka zvezda, jo je zdaj zagrinjala megla sebičnosti.

»Pojdimo ven, na planjave, pastirji so govorili o detetu, povitem v plenice in položem v jasli!« sem rekla. In res smo na robu mesta našli hlevček. Ko smo vstopili, nas je sprejel mož s toplimi očmi in žena, v katere oči je blestelo tisoče zvezd. Ena sama ljubezen. Tam je bilo Dete. Povito v plenice in položeno v jasli. Približali smo se otroku. Ko smo zagledali njegove oči, smo padli na kolena. V njegovih očeh ni bilo zvezd, bilo je nebo samo, tisto nebo, ki daje svetlobo soncu in zvezdam. Zvezdam na nebu in zvezdam v očeh ljudi.«

Zgodba je nastala kot pripoved za družinsko polnočnico. Najprej je bila pripovedovana in šele nato napisana.

Marjan Škvarč, duhovnik koprške škofije, je župnik v Pivki, Košani in Šmihelu pri Pivki ter dolgoletni skavtski voditelj. Deluje v posebni dobrodelni skupini Bejš če uejdeš, ki vsako leto nekje v misijonih postavi objekt, namenjen otrokom (šolo, bolnišnico, sirotišnico ...). Aktivno je vključen v delo škofijske in dekanijske Karitas. Za aktivno delovanje na družbenem področju je leta 2018 prejel plaketo občine Pivka.

Foto: Benedikt Lavrih

Priimek in ime	Naslov članka	Rubrika	Št.	Stran
Ašič Erika	Vonj učencev in učitelji	Vzgojni načrt	97	28-30
Ašič Erika	Jezik niso le pravila – v njem je srce	V žarišču: Srce, polno ljubezni	100	21-22
Avšič Špela	Klasična glasba v predšolskem obdobju	Področja vzgoje	97	42-43
Bhatnagar Katja	Medgeneracijska odgovornost za ohranitev okolja	V žarišču: Vzgoja za solidarnost in medgeneracijsko sožitje	99	12-13
Borjanič Branka	Zrcalni nevroni in učenje	Področja vzgoje	98	37-38
Borjanič Branka	Zrcaljenje v terapiji	Biti vzgojitelj	99	24-25
Božič Sašo	Zakonodaja in pravo v šolstvu	Starši	100	37-38
Brunšek Roman	Šola v verigah	Vzgojni načrt	100	31-32
Bukovnik Mojca	Kaj imajo skupnega gospodinjstvo in finance	Izkušnje	99	47-48
Celarc Matjaž	»Če se ne spreobrnate in ne postanete kakor otroci, nikakor ne pridete v nebeško kraljestvo!« (Mt 18,3)	V žarišču: Otroško srce	97	13-14
Centa Strahovnik Mateja	O srčnosti in vzgoji	V žarišču: Otroško srce	97	17-18
Cepin Matej	Pouk na prostem – pot do kompetenc za 21. stoletje	Izkušnje	98	47-48
Cer Tamara	Vpliv glasbe na otrokov razvoj	Starši	99	37-38
De Beni Michele	Ko se otroci učijo	V žarišču: Otroško srce	97	8-10
Deželak Trojar Monika	Jezuitski kolegij in začetki visokošolskega študija v Ljubljani	Biti vzgojitelj	98	23-25
Deželak Trojar Monika	Jezuitsko gledališče	Področja vzgoje	100	41-42
Fänrich Vuga Ksenija	Učimo se živeti v skupnosti	V žarišču: Srce, polno ljubezni	100	15-16
Golc Lidija	Še malo	Biti vzgojitelj	97	26
Golc Lidija	Voščilnica	Starši	98	36
Golob Miha	Moj pogled na mentorja raziskovalnih nalog	Izkušnje	99	43-44
Grčar Marta, Ramovš Jože	Vzgoja ob staranju prebivalstva v 21. stoletju	V žarišču: Vzgoja za solidarnost in medgeneracijsko sožitje	99	5-8
Grošelj Urh	Obravnava otrok in mladostnikov s spolno disforijo	V žarišču: Pasti življenja	98	16-18
Höfferle Felc Alenka	Vzpon ali zaton slovenske medicinske etike	V žarišču: Pasti življenja	98	13-15
Hormuth Natalija	Celostno in zavestno vzgajanje in poučevanje	Vzgojni načrt	99	30-31
Horvat Matija	V primežu preteklosti in ohranjanju enoumja	Biti vzgojitelj	100	28-29
Hozjan Dejan, Opeka Larisa Rebeka, Glušič Janja	Vzgojni načrt potrebuje okvir – pedagoški koncept	Vzgojni načrt	98	28-29
Hozjan Dejan, Udovč Tjaša, Čigon Eli	Model razvijanja vzgojnega koncepta v osnovnih šolah	Vzgojni načrt	98	30-31
Jamnik Anton	Srce govori srcu	V žarišču: Srce, polno ljubezni	100	7-9
Janša Slavka, Krese Vesna	Medgeneracijsko sodelovanje v Kočevju	V žarišču: Vzgoja za solidarnost in medgeneracijsko sožitje	99	16-17
Kolenko Marijana	Učimo se biti človek	V žarišču: Srce, polno ljubezni	100	5-6
Komelj Milček	Slikarjeva srčna napoved pomladi	Področja vzgoje	97	40-41
Komelj Milček	Negotova zaščita pred pastmi življenja	Področja vzgoje	98	39-40
Komelj Milček	Ljubeznivo pričevanje o človeških stiskah in likovnih dilemah	Področja vzgoje	99	39-40
Komelj Milček	K nebu plamteče goreče srce	Področja vzgoje	100	39-40
Krek Janez	O vzgoji z ljubeznijo	V žarišču: Otroško srce	97	11-12
Lepičnik Vodopivec Jurka	Pogled na spodbudno učno okolje v vrtcu	V žarišču: Otroško srce	97	15-16
Mlakar Jože	Neumnost je modna manira našega časa	V žarišču: Vzgoja za solidarnost in medgeneracijsko sožitje	99	9-11
Mlakar Jože	Vzgoja ob stoti številki revije <i>Vzgoja</i>	Vzgojni načrt	100	34
Pečan Gregor	Odraščanje v informacijski dobi	V žarišču: Pasti življenja	98	5-6
Pečarič Ester	Čuječe starševstvo	Starši	97	36-37
Perko Andrej	Vzgoja za učiti se biti	V žarišču: Srce, polno ljubezni	100	10-11
Perko Verena	Vseživljenjsko učenje za biti	V žarišču: Srce, polno ljubezni	100	12-14
Perko Verena	O pomenu revije <i>Vzgoja</i>	Biti vzgojitelj	100	30
Peršak Tone	Z jezikom in knjigo smo, brez jezika in knjige si sam	V žarišču: Srce, polno ljubezni	100	19-20
Piry Ivo	Academia operosorum Labacensium	Biti vzgojitelj	97	24-26
Povšnar Vrečar Tanja	Tisti, ki me pozna	Duhovni izziv	100	45
Premrl Marta	Skozi prostor in čas	Vzgojni načrt	97	33-35
Premrl Marta	dr. Miroslava Cencič: Moje glavno poslanstvo in sreča je družina	Naš pogovor	98	19-22

Priimek in ime	Naslov članka	Rubrika	Št.	Stran
Ramovš Jože	Duhovnost je pogovor v svoji zavesti	Duhovni izziv	97	44
Ramovš Jože	Duhovnost se začne, ko dosežem drugega	Duhovni izziv	98	43
Ramovš Jože	Med prijateljstvom in sovraštvom je veliko prostora	Duhovni izziv	99	41
Ramovš Jože	Prijateljevanje je lepa pot v duhovnem razvoju	Duhovni izziv	100	43
Rednak Gradišek Mateja	Poučevanje etike v osnovni šoli	Vzgojni načrt	98	32-33
Rednak Gradišek Mateja	Razvijanje etičnega čuta	Vzgojni načrt	99	28-29
Rogelj Primož	Minevanje	Starši	99	34
Slavković Saša	Kar privlačiš, privlači tebe	Napovedni koledar	97	52
Slavković Saša	Srčna pot	V žarišču: Pasti življenja	98	18
Smolič Žnidarko Anja	Vloga vrstniške pomoči pri preseganju pasti sodobne družbe	V žarišču: Pasti življenja	98	11-12
Šifrer Gazvoda Tina	Spodbujanje bralnih navad na razredni stopnji	Vzgojni načrt	97	31-32
Šinkovec Silvo	Mož in žena	V žarišču: Otroško srce	97	5-7
Šinkovec Silvo	Mateja Leskovar Polanič: Na pedagoškem področju je polno čudežev	Naš pogovor	97	19-21
Šinkovec Silvo	Fantek in punčka	Uvodnik	97	3
Šinkovec Silvo	Srečanje z zmajem	Uvodnik	98	3
Šinkovec Silvo	Jacqueline Marie Fox Fenlon: Pogumna žena	Naš pogovor	99	18-21
Šinkovec Silvo	Solidarnost	Uvodnik	99	3
Šinkovec Silvo	Podjetje in knjiga	Izkušnje	100	47-49
Šinkovec Silvo	Pedagoška zasnova	V žarišču: Srce polno ljubezni	100	17-18
Šinkovec Silvo	Jezik ljubezni	Uvodnik	100	3
Škvarč Marjan	Zgodba o godcu	Biti vzgojitelj	100	30
Škvarč Marjan	Zgodba o treh modrih	Izkušnje	100	49
Štamulak Lucija	Običaj florjanovo in jajčarija pri pouku slovenščine	Izkušnje	97	47-48
Tekavčič Anja	Ohranjanje čebelarstva za našo prihodnost	Izkušnje	98	45-46
Tekavec Robert	Spolne zlorabe otrok preko interneta	V žarišču: Pasti življenja	98	9-10
Tekavec Robert	Spolne zlorabe otrok preko interneta	Starši	99	35-36
Tekavec Robert	Spolne zlorabe otrok preko interneta	Vzgojni načrt	100	33-34
Tomažič Benjamin	Spolna vzgoja na podlagi čustev in moderne tehnologije	Starši	97	38-39
Tomažič Benjamin	Vzgoja v času zaslonov in pornografije	Starši	98	34-36
Tomažič Benjamin	Od pornografije do čistega in svobodnega življenja	Starši	99	32-34
Tomažič Benjamin	(Samo)vzgoja prihodnosti	Starši	100	35-36
Tomažič Mojca	Družabna omrežja	V žarišču: Pasti življenja	98	6-8
Tratnik Volasko Marjeta	Deklica z rastočo knjigo je dobila nov list	Izkušnje	100	46-47
Trdin M. Melita	Tudi predšolski otroci potrebujejo počitnice	Biti vzgojitelj	99	26-27
Učiteljica	Sama sem bila nemočna	Biti vzgojitelj	97	27
Videmšek Alenka	Vezenje niti prijateljstva	V žarišču: Vzgoja za solidarnost in medgeneracijsko sožitje	99	14-15
Vidmar Matevž	Molimo za vzgojo	Duhovni izziv	97	45
Vidmar Matevž	Prizadevajmo si za vzgojo	Duhovni izziv	98	44
Vidmar Matevž	V vzgoji hodimo skupaj	Duhovni izziv	99	42
Vidmar Matevž	Stokrat »vzgoja«	Duhovni izziv	100	44
Ževnik Irena	Dramska igra: Virtualni pogovor z Antonom Martinom Slomškom: »Kdor hoče druge vneti mora sam goreti!«	Naš pogovor	100	24-27
Župančič Irena	Pozitivni učinki na otrokov razvoj s pripravo plesno-gledališke predstave	Izkušnje	99	45-46
Župančič Ksenja	Pedagog – steber v medkulturni vzgoji in izobraževanju	Biti vzgojitelj	98	25-27
Žebovec Marjeta	Z mamami lahko molijo tudi otroci	Duhovni izziv	97	46
Žerovnik Angelca	Ob izidu 100. številke revije <i>Vzgoja</i>	V žarišču: Srce polno ljubezni	100	23
Žnidar Kozole Petra	Rezilientnost v šoli	Biti vzgojitelj	97	22-23
Žnidar Kozole Petra	Downov sindrom	Področja vzgoje	98	41-42
Žnidar Kozole Petra	Disgrafija	Biti vzgojitelj	99	22-23

Ob prejemu naziva častna člana DKPS

Nisva si še odgovorila na vprašanje, čemu naju je doletelo častno članstvo, in niti nama tega nihče ni pojasnil. Midva sva, podobno kot mlada zaljubljenca, slepo (in upajmo, da ne preveč domišljavo) brž prikimala »da«. In zdaj je, kar je!

Po svojem primarnem poklicnem poslanstvu nisva pedagoga. Sicer je res, da Verena deluje že vrsto desetletij tudi kot predavateljica na univerzi, a tam se to nekako ne 'šteje' med ozke pedagoške službe (šment, visokošolsko izobraževanje menda ne vključuje vzgojnih elementov, pravijo tisti, ki to najbolj vedo ...). Tudi Andrej velikokrat predava raznim skupinam, tudi šolnikom, a to še ni pedagoško delo. Kako sva si torej zaslužila častno članstvo? Razlog najbrž leži v najinem pogostem in odkritem pričevanju o vlogi vere, družine in krščanskih vrednot v najinem življenju. V vztrajnem, danes že kar malo 'nevarnem' opozarjanju, da pomeni opuščanje krščanskih vrednot izpodkopavanje zahodne civilizacije. V najin角度 pisnih pričevanjih, kako pomemben je materni jezik, da je ne samo del naše narodne istovetnosti, temveč tudi naša najpristnejša vez z drugimi in svetom. Materni jezik je jezik naše najgloblje biti, naše osebne vere in prepričanj.

Torej sva prej kot pedagoga pričevalca. In bolj kot z besedami pričujeva s svojim življenjem, z vsemi napakami, a tudi iskrenim prizadevanjem za biti boljši. V svoji slabotnosti lahko postanem boljši, ko pa sem boljši, je boljši tudi svet okoli mene.

Če potegnemo črto in z nekaj ljubeznive dobrohotnosti osvetlimo najine 'zasluge', lahko uzremo zelo preprosto podobo. Ljubezen do bližnjega, ki je včasih tudi trda, jezik, ki zna biti tudi oster, vero, ki lahko marsikaj razgalja, družino, ki temelji na žrtvovanju in odpovedi. In ljubezen do slovenstva, ki zna biti v luči brezbriznega svetovljanstva v današnjih časih zasmehovana in ponižana. Je sploh kaj najinega – ali ni vse dar velike Milosti? Torej lahko vzameva tudi priznanje kot znak Milosti. Priznanje, da greva po pravi poti, ker pač slediva Luči. In če je najino pričevanje za koga izmed slovenskih pedagogov pomembno, ga sprejmeva z iskreno zahvalo.

Verena in Andrej Perko

Ob prejemu Slomškovega priznanja

Kaj je življenjsko vodilo kristjanov? Nekoč risten služabnik sem, naredil sem samo to, kar sem moral narediti. Sem res vselej naredil to, kar sem moral narediti? Seveda ne, ker me sicer danes ne bi bilo več tu. Zato bi to priznanje, ki mi ga danes podeljuate, rad pospremil s spomini na vse tiste, ki so zaslužni, da danes lahko stojim pred vami. Hvaležen sem najprej svojim staršem in naši družini, ki me je vzgajala. Župniku Martinu Gorsetu, ki me je vzel kot petletnika k verouku skupaj z mojo starejšo sestro, rekoč: »Da ga svet ne bo pokvaril!« Vzel me je tudi za strežnika pri takrat še latinskih mašah. Njegovemu nasledniku, župniku Rudolfu Zafranu, ki me je učil harmonija in me poslal na šolanje na orglarski tečaj v Ljubljano. Vsem svojim učiteljem in učiteljicam, profesorjem in profesoricam v vseh letih mojega šolanja. Vsem mojim nekdanjim kolegom v glasbeni šoli, na orglarski šoli ter kolegom in kolegicam v sedanjí Srednji gozdarski, lesarski in zdravstveni šoli Postojna. Hvaležen sem vsem 50.000 otrokom, učencem, dijakom, študentom, učiteljem, ki so z mano soustvarjali delavnice in dneve dejavnosti po vsej Sloveniji in zamejstvu.

Hvaležen sem svoji družini, ženi Vilmi, sinu Blažu, hčerki Neži in sinu Juriju, ki mi stojijo ob strani in me spodbujajo. Hvaležen sem območnemu odboru Sveti Hieronim, ki me je predlagal za to priznanje, čeravno bi ga kdo od njih bolj zaslužil kot jaz sam.

Vsem kličem: Bog povrni! Mati Marija naj varuje in vodi naše družine na poti proti večnosti.

Leon Kernel

V SSKJ je beseda priznanje pojasnjena tudi z besedo zaupanje in prav to tudi meni sporoča Slomškovo priznanje. Kolegice in kolegi v DKPS, s katerimi sodelujem pri načrtovanju in udejanjanju različnih vsebin, so mi izrazili zaupanje, kar mi pomeni veliko. Ko sem to izvedela, sem se v prvem trenutku vprašala, zakaj mi je namenjeno Slomškovo priznanje. V naslednjih minutah sem že z mislijo romala proti osebnosti, po kateri je priznanje poimenovano, (po)

romala sem v čas, v katerem je ta slovenski duhovni velikan in nosilec slovenskega kulturnega izročila deloval. Iskala sem svoje drobtinice, ki sem jih v skupnosti počela, pustila in so bile vredne za javno podelitev tega priznanja.

Vem, da je Slomšek nesporna in velika avtoriteta svojega rodu, naroda in širše krščanske skupnosti. Morda o vsem njegovem delu premalo vem, vem pa, da je blaženi A. M. Slomšek imel odlično vizijo, kaj bi rad naredil za posameznika, slovenski narod in krščansko skupnost. Le občudujemo njegov pogum in vztrajnost pri tem delovanju, saj je poskušal po zgledu velikih narodov svojega časa izboriti enake možnosti za duhovni in kulturni napredek ter razvoj slovenskega naroda. Prepričljivo je zaupal v Božjo pomoč in svoje načrte, ni se ustavljal ob vsaki oviri, iskal je različne poti proti zastavljenemu cilju. S svojo trdnostjo je mnogim, tudi meni, A. M. Slomšek velik zgled. Čeprav je deloval v času, polnem turbulenc na socialnem, družbenem, političnem in gospodarskem področju, tudi na kulturnem in izobraževalnem, je bil uspešen. Prav na izobraževalnem področju je bilo njegovo delo zagotovo veliko težje, kot je danes naše v DKPS.

V DKPS sem se znašla tudi jaz. Tu skupaj z drugimi člani uresničujemo vizijo Etičnega kodeksa, ki je pravzaprav ubesedeno Slomškovo delovanje. Tudi zato mi priznanje, poimenovano po blaženem Slomšku, veliko pomeni, me opominja in spodbuja, da bi tudi sama vztrajala pri skupnem delovanju DKPS za dobrobit otrok, učencev, mladostnikov, učiteljev in staršev. Če bo to Božja volja, bom vztrajala tudi v prihodnje. Na koncu naj povem, da sem ponosna in vesela, da so sodelavke in sodelavci v DKPS opazili moje drobtinice na njivi, ki jo skupaj obdelujemo, ter me nagradili s Slomškovim priznanjem. Na tej njivi smo vsi skupaj sledilci našega blaženega. Želim si in se veselim nadaljnjega sodelovanja.

Dragica Motik

V tretjem razredu osnovne šole sem na domačem podstrešju odkrila bogastvo Mohorjevih knjig, med njimi tudi knjigo *Otrok luči*, kjer sem se prvič srečala z velikanom slovenske domovine, z izre-

dnim vzgojiteljem, iskrivim pesnikom in pisateljem, našim prvim svetnikom – bl. Antonom Martinom Slomškom. Nisem mogla razumeti, zakaj ne v osnovni šoli ne v gimnaziji nisem slišala niti besede o njem. Kot redovnica sem pet let delovala v Št. Andražu, v nekdanji stavbi Slomškovega škofovskega sedeža. Pred leti pa sem v dolgotrajni oskrbi srečala gospoda, ki je zelo rad pripovedoval zgodbe o Slomšku, z balkona sva skupaj gledala griče, za katere mi je povedal, da jih je gledal tudi Slomšek, ko je pisal pesem Glejte, že sonce zahaja ... In zdaj me je doletela velika nezaslužena čast, da ob mojem prvem obisku Slomškovega rojstnega kraja prejmem Slomškovo priznanje. Četudi bi kot redovnica morala biti ponižna, me kar razganja od veselja in ponosa. Priznanje se mi zdi, kot bi me moja draga domovina pobožala po srcu in kot da bi bl. Slomšek iz nebes smehljuje podelil prav meni posebni blagoslov, da bi izpolnila njegove besede: »Če hočeš druge vneti, moraš sam goreti!« Hvala vsem, ki ste v meni prižgali novi ogenj navdušenja pri delu za Cerkev in domovino!

s. Emanuela Žerdin

Poročilo o seminarjih

Nevrotaktilna integracija refleksov

Pod vodstvom Marjete Krejči Hrastar smo 8. in 9. 9. 2023 izpeljali seminar *Nevrotaktilna integracija refleksov*, ki je potekal v prostorih Zavoda svetega Stanislava.

Šestindvajsetim udeleženkam seminarja želimo veliko uspehov pri uporabi novopridobljenega znanja.

Kaj so zapisale udeleženke?

- Prejela sem novo spoznanje, kako lahko z dotikom, ki je usmerjen in znanstveno podprt, pomagam otrokom v šoli in doma.
- Tehnika najprej sprosti tebe, zaveš se svojih pomanjkljivosti in ti omogoči, da greš globoko vase. S tehnikami lahko pomagamo pri vsakodnevnih težavah, ki se pojavljajo v današnjem življenju.
- Seminar je bil dobro zastavljen, snov kakovostno podana. Predavateljica nam je teorijo ponazorila s konkretnimi primeri iz prakse, kar je vsekakor dobro vplivalo na celosten izkupiček.

Intervizija za strokovne delavce v šol. letu 2023/24

Z novim šolskim letom se je pod vodstvom Darje Barborič Vesel ponovno začel celoletni seminar Intervizija za strokovne delavce. Srečanja potekajo po Zoomu enkrat mesečno po dve šolski uri. Skupino sestavlja 12 udeleženk.

Brain Gym® v vsakdanjem življenju

Pod vodstvom Marjete Krejči Hrastar smo 17. 10. 2023 že tretje leto uspešno izpeljali seminar *Brain Gym® v vsakdanjem življenju*. Seminar je potekal v prostorih župnije sv. Jakoba.

Kaj so tokrat o seminarju zapisale udeleženke?

- Seminar ti odpre uvid o vzrokih težav in preprostih aktivnostih, ki so uporabne tudi pri delu v razredu.
- Brain Gym se lahko uporabi v vsakem trenutku.
- Predavanje je strokovno izvedeno in predavateljica srčna.

Moteči, nevidni in travmatizirani učenci

21. 10. 2023 smo uspešno izvedli seminar *Moteči, nevidni in travmatizirani učenci*. Seminar je vodila Julija Pelc. Kljub manjši udeležbi je bil seminar zelo dobro izpeljan in udeleženke zadovoljne. Tako je nastalo še bolj zaupno okolje v skupini.

Udeleženke so na koncu zapisale:

- Gospa Julija pristopa človeško in strokovno, izobraževanje je obogatila s svojimi praktičnimi primeri. Njene izkušnje so zelo dragocene.
- Všeč mi je bila izmenjava mnenj, težav, s katerimi se srečujem pri svojem delu. Slišnost in aktivnost odziva.
- Všeč mi je bilo zaupno, sproščeno okolje.

- Predavanje je bilo podkrepljeno z mnogimi praktičnimi izkušnjami, zaupno vzdušje med udeleženci. Vse pohvale.

Neža Bevc

Uspešno smo izvedli 5. mednarodno konferenco

Na OŠ *Notranjski odred Cerknica* smo v soboto, 18. 11. 2023, uspešno izvedli že 5. mednarodno konferenco *Vzgoja za ljubezen do domovine in države – jezik kot temelj narodne identitete*. Izvedli smo jo hibridno: v živo in preko spleta. Z nami so bili poleg številnih udeležencev iz Slovenije tudi gostje iz Argentine, Avstrije, Nemčije, Italije, Hrvaške, Ukrajine, Belgije in Kanade. Skupaj nas je bilo preko 110, od tega nekaj čez 30 preko spleta.

Imeli smo res lep, navdušujoč in dobrih vsebin poln dan. Po izjemnih glasbenih točkah in dramski točki OŠ *Notranjski odred Cerknica* so nas nagovorili: ravnateljica OŠ *Notranjski odred Cerknica* Ines Ožbolt; predsednica *Društva katoliških pedagogov Slovenije* (glavni organizator) Marija Žabjek, predsednik *Državnega sveta RS* Marko Lotrič ter predsednik *Združenja za vrednote slovenske osamosvojitve* Alojz Peterle. Vsi so poudarili odgovornost vsakega posameznika za skrb za lep jezik.

Sledila so plenarna predavanja. Akad. Marija Stanonik je poudarila, da je jezik duša naroda. Ustavila se je ob kratkem zgodovinskem pregledu razvoja slovenskega jezika ter opozorila na veliko preganjanje slovenskega jezika za slovenskimi mejami ter neizmerno ljubezen tamkajšnjih Slovencev, da so ohranili slovenski jezik. V razmislek nam je v primerjavi s tem postavila vpra-

Foto: Neža Bevc

šanje: Kaj pa mi v Sloveniji? Ali dovolj skrbimo, da bi ohranili slovenski jezik? Ga dovolj ljubimo?

Dr. Andrej Fink je pripravil nagovor z naslovom *Jezik kot orodje in izraz naše samobitnosti*. Poudaril je, da se je slovenski jezik ohranjal preko kulture, znanosti in literature in ne preko politike, kar pomeni: iz ljubezni, iz samobitnosti. Pozval je, naj tudi v šolah in javnem življenju ostajamo zvesti slovenskemu jeziku, naj nam bo to še naprej »pot do zveličavne omike in napredka našega naroda sredi Evrope«. Dr. Kozma Ahačič se je obrnil na vse, ki vzgajajo; na učitelje vseh strok in na vzgojitelje. Poudaril je, da lahko prav vsak učitelj vsakega predmeta skrbi za lep jezik ter tega uči tudi učence – da je tudi pri geografiji in zgodovini pomembno upoštevati npr. zapisovanje z veliko začetnico in pri matematiki slovnično pravilno zapisovati odgovore in navodila, prav tako pri biologiji, kemiji, fiziki ipd. Prav vsakdo je odgovoren za pravilno rabo slovenskega jezika. Tudi na univerzi.

V nadaljevanju smo se udeleženci razdelili v pet skupin, kjer smo spremljali predstavi-

tev prispevkov iz različnih držav. Tri skupine so potekale v živo, ena je bila hibridna, ena pa spletna. Prav vse so bile vsebinsko bogate, poučne in ganljive. Poslušali smo tako strokovne prispevke kot osebne izpovedi. Sodelovali so udeleženci različnih poklicev. To je poseben čar konference, ki vsakomur odpira obzorje znanja, razumevanja, čutenja.

Prepričani smo, da je konferenca enkratna priložnost za prikaz izjemne ustvarjalnosti slovenskih učiteljev, ki svojim učencem prenašajo vrednote slovenstva. Po drugi strani pa je povezava z zamejstvom in izseljenstvom tudi zanje priložnost, da spoznajo, začutijo in doživijo, kako močna vez je ljubezen do domovine, ki jo gojijo in živijo Slovenci izven matične domovine. Vse to smo videli na letošnji konferenci.

Iskrena hvala prav vsakemu udeležencu, da je prispeval svojo dobro voljo, naklonjenost, znanje. Skupaj smo ustvarili res lep dogodek, ki bo še dolgo odmeval v nas. Se prihodnje leto vidimo spet?

Erika Ašič

Teden vzgoje 2023 v župniji Tolmin

Letos se je novo šolsko in veroučno leto začelo 1. septembra. Na ta dan se je začel tudi teden vzgoje. Za nami je tako že šesti teden vzgoje, letos z geslom *Strpnost. Spoštovanje. Sodelovanje*. Ob podpori g. župnika, g. kaplana in g. vikarja smo ga tudi v Tolminu izvedli že šestič. Zaključili smo ga v četrtek, 7. septembra, z večerno sveto mašo.

Pedagogi, vzgojitelji in kateheti smo v tem tednu pri svetih mašah brali Božjo besedo in v ta namen posebej pripravljene prošnje. S skupnimi močmi smo tako sledili osrednjemu geslu tedna vzgoje. Med tednom so bile v naši župniji veroučne svete maše za vse skupine veroučnih učencev. Pri njih so sodelovali veroučenci in starši.

Ob tej priložnosti se zahvaljujemo *Društvu katoliških pedagogov Slovenije, Slovenskemu katehetskemu uradu in Komisiji za šolstvo pri Slovenski škofovski konferenci*, ki vsako leto pomagajo organizirati teden vzgoje s pripravljenimi razmišljanji in prošnjami za vsak dan.

OS DKPS Tolmin

Summary

The title of this issue's *Editorial* by editor Silvo Šinkovec is The Language of Love. Here he writes about the importance of words, language, reading and the love of mother tongue. The title of the *Focus Theme* of 100th issue of the Vzgoja magazine is A Heart Full of Love. In the introductory article, Marijana Kolenko reflects on the mission of schools in shaping students according to the principle of learning to be human. Anton Jamnik's article is titled The Heart Speaks to the Heart and discusses the importance of teachers' personal influence on students. Andrej Perko describes education for learning to be, which is the fourth pillar of UNESCO. Verena Perko presents lifelong learning for being, which means learning for life. Ksenija Fänrich Vuga has prepared an article on learning to live in a community. Silvo Šinkovec expresses his thoughts on the necessity of pedagogical design and an educational plan in schools. An article by Tone Peršak reflects on the role of language and books. Erika Ašič presents the international conference Education for Love of Homeland and Country, the leading theme of which was language as the foundation of national iden-

tity. Angelca Žerovnik reveals her view on the outcome of the 100th issue of Vzgoja

For the *Our Interview* section, Irena Zevnik has adapted a play in which Blaž and Neža, in a virtual conversation with A. M. Slomšek, reveal his reflections, which are still relevant today.

In the *Teachers* section, Matija Horvat informs readers about the necessary changes in education and the need for democratisation of schooling. We present Verena Perko's views on the importance of the Vzgoja magazine. We have included Marjan Škvarč's story about a musician, which encourages us to think deeper. Monika Deželak Trojar talks about the Jesuit theatres that have been operating in our territory since the 16th century.

In the *Educational Plan* section, Roman Brunšek writes about public schools, where teachers often feel like they were in chains. Robert Tekavec continues to inform readers about child sexual abuse via the Internet, and Jože Mlakar shares his thoughts on the occasion of the 100th issue of Vzgoja.

In the *Parents* section, Benjamin Tomažič presents his thoughts on creating digitally re-

sponsible and emotionally balanced individuals. Sašo Božič writes about legislation and law in education.

In the section *Fields of Education*, Dr Milček Komelj presents the work of the painter Franc Jelovsky: Self-portrait with a Burning Heart. In the *Spiritual Challenge* Jože Ramovš shares with us his reflection on friendship as a beautiful path in spiritual development. Matevž Vidmar writes about the importance of education in Pope Francis' post-synodal exhortation The Joy of Love. Tanja Povšnar Vrečar invites us to a Bible marathon in January. We can also read another story by Marjan Škvarč, The Tale of the Three Wise Men.

In the section *Experience*, we present an article by Marjeta Volasko, entitled The Girl with a Growing Gook Has a New Leaf. Silvo Šinkovec describes the positive example of a company supporting the Growing Book movement. The article is accompanied by the thoughts of the company's manager. ◀

Written by: Tatjana Fajdiga

Translated by: Tanja Volk

Prijazni 24/7

Morda najbolj prijazen operater

Franc Jelovšek: Avtoportret z gorečim srcem, 1753
stenska poslikava romarske cerkve na Sladki Gori
Foto: Sonja Kamplet Rotar